

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk Kultur i Frankrig 1920-1960

En bog til minde om Helge Wamberg

Redigeret af

HAKON STANGERUP

København

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI A-S

1959

INDLEDNING

En mand og et virkefelt

En bog, som blev en anden -

Af Docent, dr. phil.

HAKON STANGERUP

Da Helge Wamberg i 1958 efter næsten fyrretyve års virke i Frankrig vendte tilbage til København, var det ikke det fredfyldte otium, han hengav sig til. Den rastløse iver efter at sætte ting i gang, inspirere, være med til noget nyt, som havde karakteriseret hans ungdoms og manddoms dage i Paris, fulgte ham i solfaldsskærets København. Efter at have været Danmarks kulturgesandt blandt de franske, så han det nu som sin opgave at være Frankrigs kulturgesandt blandt de danske. Ingen fransk manifestation kunne finde sted uden hans nærværelse, næppe nogen fransk-dansk forening holde møde uden ham, hvis det da var et møde, hvorunder der *skete* noget. Og hvis der skulle mangle et samarbejdsorgan mellem de to lande, så enten skabte han det eller gav andre ideen til at skabe det.

Med mund og pen var han også på færde. Han talte om fransk politik i den danske radio og skrev en række artikler til de danske blade om franske kulturelle og almene emner. Sjældent har så rørig en pensionist ilet over de københavnske brosten fra møde til møde, fra redaktion til redaktion. Som et led i denne muntre og skabende travlhed deltog Helge Wamberg – naturligvis – i åbningen af Det franske Instituts smukke nye festsal i Rosenvængets Allé, ved hvilken celebre lejlighed rektor for Paris' Universitet, hans og Danmarks mangeårige og trofaste

ven, professor Jean Sarrailh i et åndfuldt causeri takkede Danmark for den række af betydelige mænd, det gennem tiderne havde sendt til det berømte lærdomssæde i Seinestaden.

Typisk for Helge Wamberg nøjedes han ikke med at inkassere denne tak på sine landsmænds vegne, det faldt ham ind, at takken måske nok så meget burde gå den anden vej. Og derfor opstod den tanke hos ham, at han ville skrive en bog om danske, der havde ligget ved Sorbonne. Da ideen havde taget form, gik han med den til sin ven, direktør Svend Aller, Bianco Lunos Bogtrykkeri. Helge Wamberg og Svend Aller havde før arbejdet sammen i den fransk-danske sags tjeneste, bl.a. under trykningen og udsendelsen af den prægtige, franske Holberg-udgave, som man senere i denne bog kan læse mere om. De to herrer blev også hurtigt enige om værdien af Helge Wambergs nyeste tanke, og det blev aftalt, at Wamberg skulle skrive en bog i rækken af Bianco Lunos statelige nytårspublikationer, en bog om danske, der havde studeret ved Pariseruniversitetet. Den skulle være Bianco Lunos nytårshilsen 1960.

Ved Helge Wambergs alt for tidlige død i sommeren 1959 var intet manuskript afleveret, og det viste sig under en gennemgang af hans skriftlige efterladenskaber, at han vel var begyndt på forarbejderne til det påtænkte skrift, men at disse kun havde sat sig frugt i små, blyantskrevne stykker papir, på hvilke han havde foretaget uddrag af værker vedrørende Pariseruniversitetets historie – som f.eks. bøger af Laporte du Theil og Alexander Budinzky. Excerpterne rækker ikke ud over det trettende århundrede. Det gør heller ikke et skitseagtigt første kapitel til den påtænkte bog, som senere er fundet blandt Wambergs efterladte papirer. Et billedmateriale til den påtænkte fremstilling, som den danske bibliotekar ved Sainte-Geneviève-biblioteket, Torben Nielsen, efter Wambergs opfordring var begyndt at samle, rækker heller ikke ud over middelalderen.

På grundlag af dette materiale kunne den bog, som Helge

Wamberg havde planlagt, ikke udgives. Men den tanke opstod da, at man i dens sted skulle forsøge at skabe et mindeskrift om Helge Wamberg og hans gerning. En bog blev til en anden – nemlig den hér foreliggende. Direktør Svend Aller og Bianco Lunos Bogtrykkeri lagde redaktionen af denne bog i hænderne på den, der skriver disse linjer. Og i det følgende vil man finde resultaterne af vore bestræbelser. Bogen omfatter dels en række mindeord om Helge Wamberg af franske og danske, som har stået ham nær på det ene eller det andet eller som regel flere arbejdsområder, dels en række artikler om det danske kulturarbejde i Frankrig i den periode, som en bidragyder betegner som „Wamberg-tiden“, altså årene fra 1920 til henimod 1960.

Gennem de mange analyser af manden og mennesket Helge Wamberg går som en rød tråd – hans beskedenhed, dette: at han altid satte sagen over personen. Jeg tror derfor, det er i hans ånd, at denne bog med sit udgangspunkt i hans person udvider sig til at blive en skildring af et vigtigt stykke fransk-dansk kulturhistorie, en – i hvert fald præliminær – kortlægning af de forsøg, der over en lang række af kulturlivets områder er gjort på at præsentere Danmark i Frankrig, vise de af os så beundrede franskmænd en del af, hvad en lille – men efter vor mening ikke derfor ringe – nation evner og vil.

Og det falder sig jo sådan, at i ingen tidligere periode i de fransk-danske relationers lange historie – som man blandt andre steder kan læse om i Franz von Jessens store værk „Danske i Paris“ – er der gjort en så bevidst indsats for at vise Danmarks ansigt i Frankrig som i tiden efter den første verdenskrigs afslutning. Det er i årene 1920-1960, at presse- og senere presse- og kulturattachéinstitutionen opstår. Det er i denne periode, vi får Det danske Studenterhus og Danmarkshuset på Champs Elysées, at der oprettes danske lektorater ved franske universiteter, at dansk litteratur og først og fremmest vor store klassiker Holberg bliver gjort tilgængelig for et fransk publikum, at dansk

teater gennem en stort anlagt personlighed erobrer franske scener, at den kgl. danske ballet danser sig succès til i Paris, at prøver på dansk musik og dansk sangkunst vinder gehør dernede, at danske forskere i en fylde som ingensinde før skriver værker på fransk om fransk sprog og litteratur, at danske journalister slår sig ned i Paris og i et enkelt berømt tilfælde endda bliver mere fransk end franskmændene.

Således blev Helge Wamberg's planlagte bog om de gamle, der studerede ved Sorbonne fra lærdomssædets spæde år til henimod vore dage, til et stykke fransk-dansk kulturhistorie af aller-nyeste dato – om ham selv og om de mange andre, der som regel med og i sjældnere tilfælde uden hans medvirken har arbejdet på at føre dansk kultur til Frankrig i perioden mellem de to store krige og med særlig kraft i tiden efter 1945.

Men denne bog indeholder endnu et sidste afsnit ved siden af mindeordene om Helge Wamberg og de sagkyndiges artikler om de forskellige felter, over hvilke det danske kulturarbejde har virket i Frankrig. Nemlig en efterladt artikel af ham selv, der udfylder det billede, som dette skrift søger tegnet. Denne artikel har en historie, som ikke vil kunne høres uden at gribe. Den lyder således:

Det var ikke blot bogen om danske studenter i Paris, Wamberg havde lovet at udarbejde. Han havde også sagt ja til forskellige opfordringer om at skrive sine erindringer; nogle brudstykker fremkom i pressen, men heller ikke denne bog nåede han at trænge længere ind i. Men i efteråret 1958 holdt han for en kreds af fremtrædende, danske erhvervsrepræsentanter, i „Københavns Handelsstands Klub af 1841“ et foredrag om sit virke i Frankrig gennem de mange år. Foredraget, nedskrevet med hans pertentlige håndskrift, lå blandt hans papirer i en gul konvolut, på hvis forside han har skrevet: „Foredrag om min Virksomhed i Paris. Kan *godt offentliggøres*, hvis jeg *ikke* forinden har udgivet mine erindringer. 24/11-58 HW.“

Var det en forudanelse? Vi véd det ikke. Men ingen læser af denne bog vil være i tvivl om, at hans egen på een gang beskedne og spøgefuldt-selvhævdende artikel – der fremtræder som nærværende bogs epilog – øger dens værdi som bidrag til de fransk-danske kulturforbindelsers historie. Vi må alle – som statsminister H. C. Hansen gør det i sin artikel andetsteds i dette skrift – beklage, at det ikke forundtes Helge Wamberg at skrive de to bøger, han havde i sin tanke. Men jeg tror, at mange vil glædes over, at både han selv og en række af fransk og dansk kulturs bedste mænd har prøvet på – så vidt det nu er muligt – i det følgende at bøde på savnet.

Arbejdet med „Dansk Kultur i Frankrig. En Bog til Minde om Helge Wamberg“ kom af naturlige årsager sent i gang. Når dette skrift på trods af den yderst korte tidsfrist har kunnet gennemføres, må dets redaktør rette takken herfor til værkets medarbejdere, der fra den første henvendelse uden tøven og uden undtagelse stillede sig til rådighed for opgaven og satte andet arbejde til side for at gennemføre den. En speciel tak vil jeg gerne have lov til at rette til mine to venner, professor, dr. F. J. Billeskov Jansen og ambassaderåd Mogens Hermannsen, som ikke har indskrænket sig til at levere to ypperlige kapitler til bogen, men derudover har interesseret sig aktivt for dens udformning; begge har givet mig idéer, som har vist sig frugtbare, og professor Billeskov Jansen har desuden med vanlig myndighed og omhu kontrolleret værkets franske udgave. Jeg kan kun slutte dette, bogens første afsnit med det samme ord, som Helge Wamberg sætter som udgang på dets sidste:

Tak.

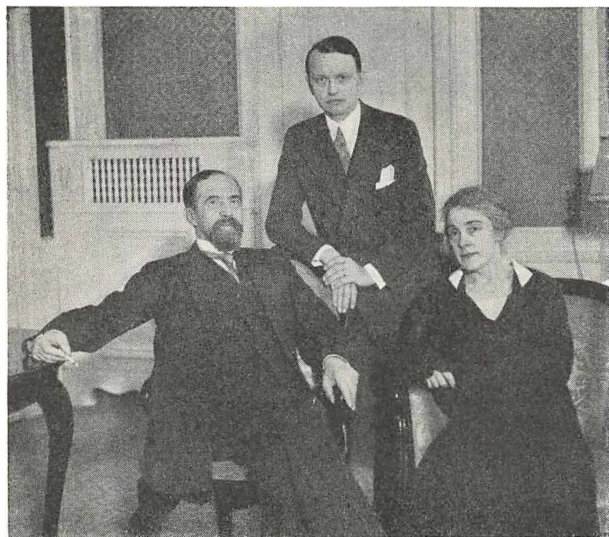

Helge Wamberg 1930.

Fra konferencen i Genua 1922. I midten fornden ses etatsråd Emil Glückstadt; til højre for ham den danske gesandt i Paris, kammerherre H. A. Bernhoft. Yderst til højre C. V. Bramsnæs.

André Honnorat,
Madame Honnorat og
Helge Wamberg.

Fra forberedelsen af Det danske Studenterhus i Cité Universitaire. Siddende: Fru Vilhelm Hansen, Udenrigsminister Munch, Senator Honnorat, Fru Dessau, Madame Honnorat. – Stående: Borgbjerg, Wamberg, Benny Dessau, Vilhelm Hansen, Madame Hermite, den franske gesandt i Danmark Hermite.

Helge Wamberg og
Haagen Falkenfleth efter et besøg
i en kulmine.

Helge Wamberg, Ulla Poulsen, Firmin Gémier, Sascha Wamberg, Johannes Poulsen og en ukendt dame på besøg i Josephine Bakers kabaret i Paris.

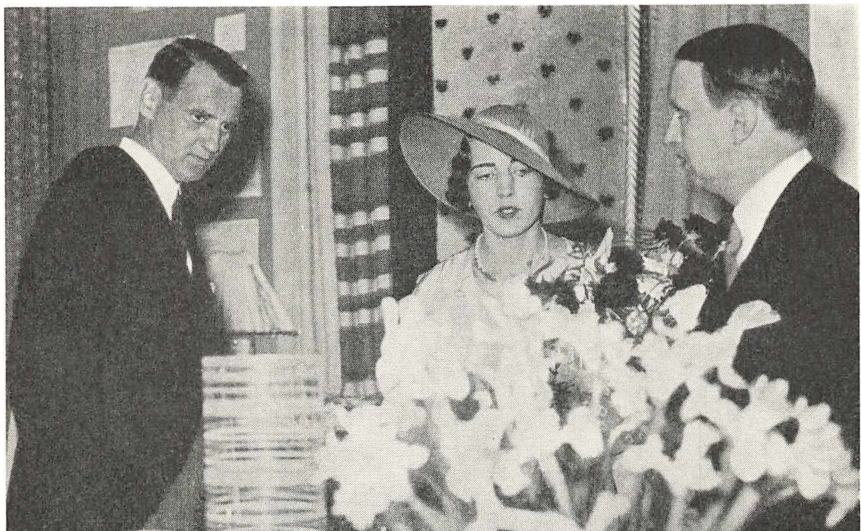

Fra nedlæggelsen af grundstenene til Det danske Studenterhus i Paris. Siddende ved bordet den franske gesandt i Danmark, Hermite. Stående ved bordet: Rektor Charléty, Benny Dessau, Helge Wamberg og kammerherre H.A. Bernhoft.

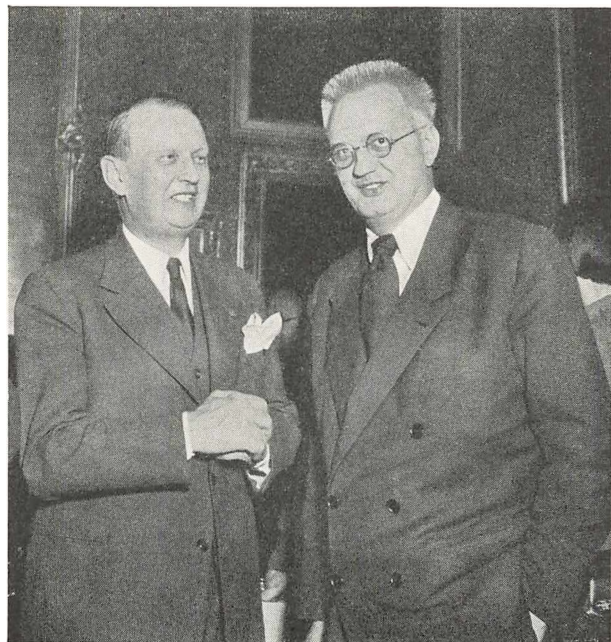
Kronprins Frederiks ankomst til verdensudstillingen i Bruxelles, ledsaget blandt andet af Benny Dessau og Helge Wamberg.

Kronprins Frederik og Kronprinsesse Ingrid besøger som nygifte verdensudstillingen i Bruxelles, ledsaget af Helge Wamberg.

Dronning Astrid af Belgien ledsaget af Helge Wamberg, spiser ispinde på den danske stand ved verdensudstillingen i Bruxelles i juni 1935.

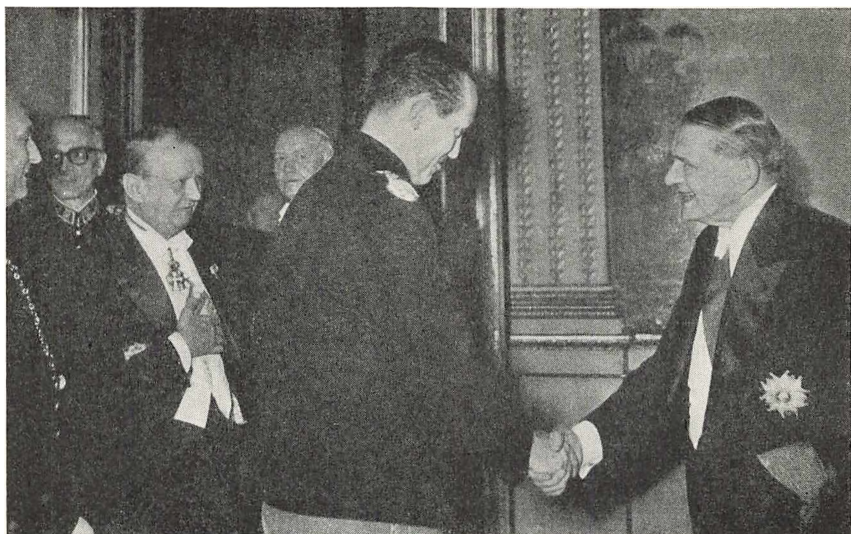

Helge Wamberg sammen med directeur du Théâtre Français, Touchardt.

Helge og Sascha Wamberg får på deres sølvbryllupsdag besøg af statsminister Th. Stauning og fru Augusta Eriksen.

Frankrigs præsident, René Coty, modtager ved en aftenfest i Palais de l'Élysée Prins Georg af Danmark og Helge Wamberg.

Kong Frederik og Dronning Ingrid aflægger besøg i Det danske Studenterhus i Cité Universitaire, ledsaget af Helge Wamberg.

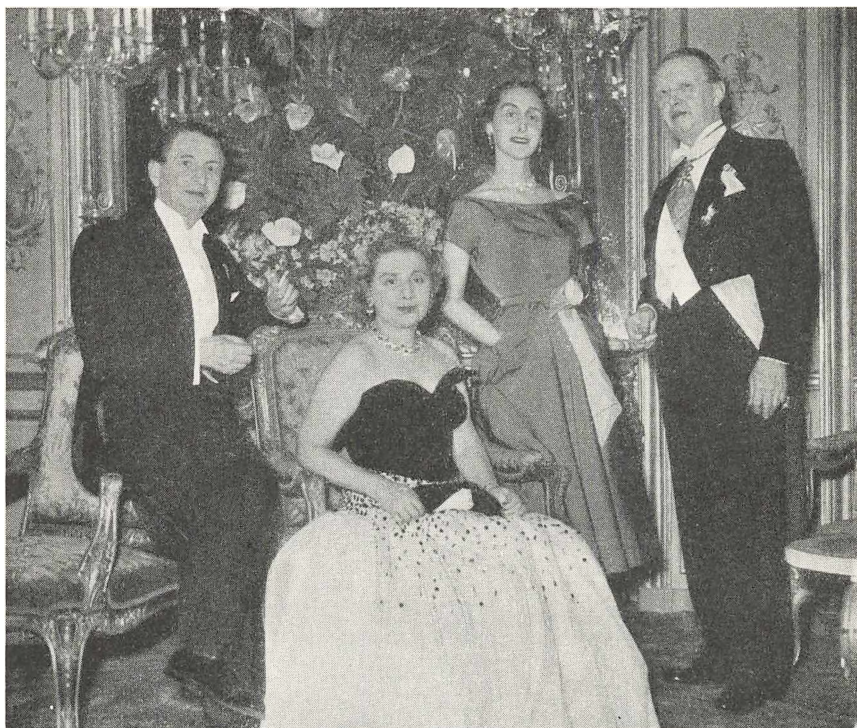

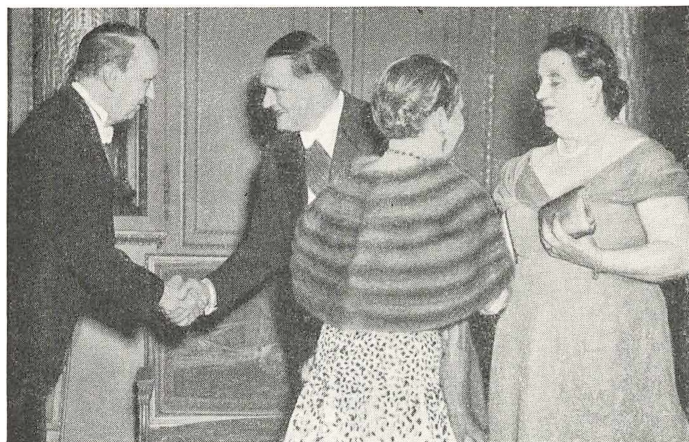
Ambassadør Deumaine,
Helge Wamberg og
Udenrigsministeriets
direktør, ambassadør
Nils Svenningsen, ved en
sammenkomst i Paris.

Helge Wamberg efter audiens
på Christiansborg.

Til aftenfest i Elysée-Palæet. Helge og Sascha Wamberg i selskab med den svenske kollega, kulturattaché Kjeld Strömberg og dennes frue.

Helge og Sascha Wamberg modtages i Elysée-Palæet af præsident Coty og Madame Coty

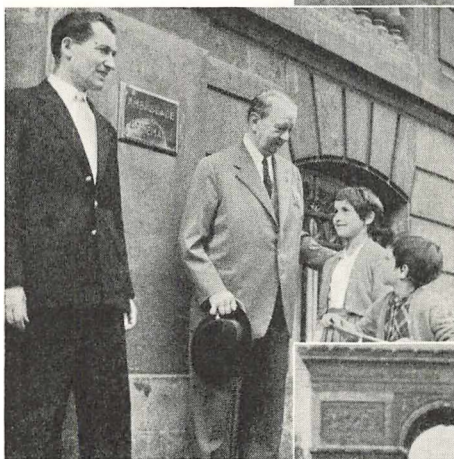

Fra Færo-Udstillingen 1957 i Danmarkshuset. På billedet ses blandt andre Prinsesse Anne, stats- og udenrigsminister H. C. Hansen og Helge Wamberg.

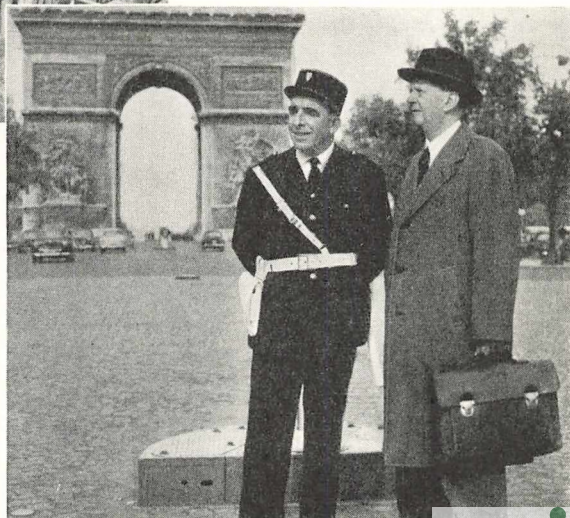

Helge Wamberg
og den svenske
udenrigsminister
Östen Undén
i samtale under
et møde i
UNESCO.

Afskeden fra Paris: Et sidste blik fra den smukke balkon i tagetagen på Danmarkshuset ned over Champs Elysées.

Helge Wamberg tager afsked med portnerens børn

– og med politibetjenten på Champs Elysées.

FØRSTE AFSNIT

Mindeord om Helge Wamberg

Af sjælden støbning

Af Statsminister

H. C. HANSEN

Denne bog skulle Helge Wamberg selv have skrevet. Han skulle her have fortalt sine minder, eller vel rettere en del af dem, for han havde minder nok til flere bøger.

Døden slog Helge Wamberg pennen af hænde. Og hermed led både dansk pressehistorie, vor diplomatiske memoirelitteratur og dansk personallhistorie i det hele taget et tab. For vel havde vor ven overskredet tærsklen til de såkaldte støvets år, men uden at støvet havde fået lov til at tilstoppe vældene i hans levende og altid åbne sind. Der stod – også efter at Helge Wamberg var blevet otium-nyder – et festligt og varmt brus af liv og oplagthed om ham. Og det fulgte ham også, når han fortalte minder.

Nu bliver det os, hans venner og bekendte i Danmark og Frankrig, der i bogen „Til Minde om Helge Wamberg“ skal forsøge at tegne træk af en rig og sjælden personlighed, der bar sin danskhed med en søns forelskede stolthed. For her havde han rod. Herfra gik hans verden, selvom han tilbragte mere end halvdelen af sit livs år i Frankrig, hvor hans arbejde og mangesstrengede virke for altid vil sikre ham en førsteplads blandt „Danske i Paris gennem tiderne“.

Jeg har kendt Helge Wamberg i mange år. Og at kende ham var ensbetydende med at holde af ham. Derfor var det mig også personlig en stor glæde, da jeg i min egenskab af udenrigsmini-

ster under et besøg i Paris i december 1954 kunne meddele Wamberg, at han – for sine store og ofte både skelsættende og sporskabende fortjenester for Danmark i Frankrig og for Frankrig i Danmark – var blevet tildelt personlig titel og rang som overordentlig gesandt og befuldmægtiget minister.

Ligesom Wamberg som menneske var uden fortilfælde – som ellers, efter hvad udenforstående påstår, er særdeles betydningsfuldt og livsvigtigt netop i udenrigstjenesten – så var denne udnævnelse uden fortilfælde i dansk diplomati. Det var ganske vist tidligere sket, at en pressemand tilknyttet udenrigstjenesten var avanceret til ministerchargen. Det skete både med nu afdøde Marinus Yde og senere med Karl Eskelund. Men for begges vedkommende var det via generalkonsul-embedet. For Helge Wambergs vedkommende var det første gang i dansk udenrigstjenestes historie, at en presse- og kulturattaché som presseattaché fik tillagt den høje charge. Alene det vil for altid bevare Wambergs navn i både dansk presses og i vort diplomatis historie. Det var ikke et selvfølgeligt avancement, som Helge Wamberg „stod“ til. Det var en helt personlig honnør og anerkendelse, som han havde slidt sig til. Derom vil der ikke være to meninger.

Enhver, der har mødt Wamberg, ved, at han havde en ligefrem magisk evne til at få tingene til at gå. Men enhver ved også, at Helge Wamberg ikke var kommet legende til den spalte i „Den blå Bog“, der kort beretter om hans liv og hans livs arbejde. Hans utrættelige flid var hans liv. Derfor blev han med årene ikke alene en selvfølgelig, men også en uundværlig dansk institution i Paris, eller bedre, i Frankrig.

Når jeg skal forsøge kort at gøre rede for Helge Wambergs fortjenester over for fædrelandet, så vil jeg utvivlsomt få et stort følge, der giver mig ret, når jeg fastholder, at hans flid var større og mere dybtgående end de flestes. Han ejede det, som en af hans journalist-kolleger fra de unge år kaldte „gidelse“. Hans energi var utømmelig og utømmelig, hvad hans „ofre“ vil kunne

berette morsomt om, og hans resultater og sejre var mange og positive. Kun to af de største skal her nævnes, nemlig det danske studentershus i Cité Universitaire og hans initiativ ved beslutningen om og bygningen af Danmarks hus på Champs Elysées. Andre af denne bogs bidragydere vil mellem disse to højsædestøtter for Wamberges virke tegne hans arbejdsomme livs mange andre opgaver. Og når man nu gør det imponerende resultat op, så bør ikke skjules, ej heller glemmes, at da Helge Wamberg begyndte i Paris i 1920, skulle han med særdeles knappe midler bygge sin virksomhed op fra grunden og i et milieu, hvor vanskelighederne var åbenbare. Men Wamberges flid, håndslag og evne overvandt alle vanskeligheder og problemer. Han ikke alene virkede, som han var personligt engageret i sine mange gøremål, fra de største til de mindste. Han *var* det. Bag hans arbejde lå både vilje og fantasi, intuition og smidighed. Det sidste udelukkede ikke, at der var holdning over hans slid og flid. Han gik i en størres ærinde, nemlig i Danmarks.

For mere end 100 år siden stod der i „Fædrelandet“ en artikel, der bar titlen „Om Diplomati“. Den var skrevet af politiker og nationaløkonomen C. N. David. Artiklen var ikke uden brod, men den var skrevet ud fra sikker viden om de daværende forhold inden for diplomatiet, idet David var inde i dem fra sit lange ophold i Frankrigs hovedstad. David stillede i sin artikel krav om, at en diplomat foruden almindelig ydre dannelse må være i besiddelse af betydelige historiske, juridiske og statsretslige kundskaber samt have kendskab til og interesse for industri, handel, videnskab og kunst ikke alene i sit eget land, men også i det land, hvortil han er sendt.

Af Davids artikel, der dengang forekom opsigtsvækkende, fremgik endvidere, at der ventedes en snarlig omdannelse af diplomatiet i overensstemmelse med tidens krav. De linier, der her blev skitseret for udenrigstjenesten, blev senere trukket op og ført ud i virkeligheden af en række dygtige diplomater. På

denne baggrund blev der øvet en gerning, der bar frugt. I sit arbejde og i sin indstilling var Helge Wamberg med til at udføre sin del af denne omdannelse.

Det kan kun være Wambergs mangeårige chef, afdøde kammerherre H. A. Bernhoft til ære, at det hurtigt gik op for ham, der var den sidste fra P. Vedels berømmelige dage i udenrigsministeriet, at også en presseattaché kunne have sin betydning for og i det diplomatiske arbejde. Der ligger noget både smukt og vemodigt i, at den første artikel, Helge Wamberg kom til at skrive efter sin hjemkomst til Danmark i 1958, var nekrologen over kammerherre Bernhoft. De ord, som Wamberg sluttede sin mindeartikel med, kan nu anvendes over for ham selv. Helge Wamberg var også en mand af sjælden støbning, hvem det danske folk har grund til at være taknemmelig.

Det er store ord. Men Wamberg levede og arbejdede op til dem, selvom han – som de fleste journalister – var for beskeden til at erkende egen indsats efter fortjeneste. For bag alt det udadvendte i enhver presse- og kulturattachés næsten alt omfattende gerning ligger brobygningsarbejdet landene imellem. I dette arbejde var Helge Wamberg en mand både af alvor og karat. Han var i henved 40 år en hovedkraft i det kulturelle brobygningsarbejde mellem Danmark og Frankrig.

Helge Wamberg nåede vidt og højt i sit liv og endte både „med kors og bånd og mange stjerner på“. Når han nåede så langt, skyldtes det ikke alene, at han var den rette mand på den rette plads i den rette tid, men også hans hustru, *fru Sascha*. Man taler ofte om kvinden *bag* en mands virke. Her kan man med føje tale om kvinden *ved siden af* manden. For *her* stod fru Sascha. Og det vidste og erkendte Helge Wamberg altid med dyb taknemmelighed.

Helge Wamberg forlod Paris med både honnør og manér. Og vendte hjem til Danmark for at slutte ringen – med at skrive. Nu var Henrik Cavlings og „Politiken“s „Den yngste“ blevet

„Den ældste“. Man ynder at karakterisere den unge Wamberg som en kvik og kåd causør, der skrev om døgnets flygtige emner i et meget mindre København end den by, vi kender i dag. Det var han også. Men han var mere. Det bør ikke glemmes, at det for snart 50 år siden var en artikel af ham, der førte til oprettelse af radium-fonden.

Vi er mange, mange, der skylder Helge Wamberg og fru Sascha tak. Måske kan denne mindeartikel være med til at betale lidt af gælden til denne vennesæle, ordsnilde, myreflittige og muntre mand, der har tjent pressen, udenrigsministeriet og det danske samfund så længe, så dygtigt, så trofast og så festligt.

Mere fransk end de franske

Af Ambassadør

CHRISTIAN FOUCHET

Han var den første dansker, jeg traf efter min udnævnelse til ambassadør i København.

Min kone og jeg havde været inviteret til en middag, som blev holdt til ære for ham. Da vi tog afsked med vores vært, tilbød vi hr. og fru Wamberg at køre dem hjem til „Danmark hus“ (som skyldte dem så meget, og hvor de virkelig var „hjemme“). Vi gik med op i deres lejlighed øverst oppe i ejendommen, hvorfra man havde en enestående udsigt over Champs Elysées, der lå under os i mørket som en bred floddal. Vi talte sammen. Jeg tror nok, at vort venskab blev knyttet allerede denne første aften. Nogle uger senere var Helge Wambergs ansigt det første, jeg så på perronen på Københavns banegård den dag, vi kom. Tre dage efter var han og hans frue vore gæster ved en lille, intim middag. Han var den første udlænding, vi inviterede til ambassaden . . .

Udlænding! Sandt at sige var Helge Wamberg ikke udlænding i Frankrig, altså heller ikke i den franske ambassade. Halvdelen af sit liv, det vil sige næsten hele sin manddomstid, havde han tilbragt i Paris. Uden at frasige sig noget af alt det, han skyldte sit land – som han med rette var så stolt af – dets tusindårige historie, dets kultur, så var han i den grad blevet gennemsyret af den franske hovedstads kultur, dens åndelige liv, jeg fristes til at

skrive dens atmosfære, at han var blevet mere ægte fransk end mange indfødte franskmænd, mere parisisk end mange parisere.

Han vidste alt om Paris, jeg mener Paris som centrum for politik, for pressen, han vidste alt om det mondæne Paris, om bistroernes, salonernes og kulissernes Paris, der er lige så ukendt for turisten og provinsboen som Guyanas mystiske urskove. Han kendte byen, elskede den, og derfor blev han også elsket af den. De tusinder af sympatitilkendegivelser, fru Sascha Wamberg har modtaget, er et bevægende udtryk herfor.

Han lod sig ikke narre af den artificielle side ved dette Paris, men han lod ikke noget gå fra sig af det, der fandtes af sjældent, ofte blændende, undertiden uforligneligt. Det var enestående interessant at høre ham tale derom. Jeg har lyttet til ham i mange, mange timer gennem de otte måneder, hvor der ikke gik en uge, uden at vi sås. Han så den interesse, som denne rigdom af minder vakte hos mig, og han lod mig øse af dem. Af Helge Wamberg har jeg fået mange ting at vide, som bidrog til at give mig en større forståelse af visse politikere og visse begivenheder mellem de to krige. Og den smilende overbærenhed og godhed, som – i en sjælden grad – var min vens apanage, var mig også en berigelse.

Jeg var lykkelig for til gengæld at gøre ham delagtig i alt, hvad jeg vidste om de begivenheder, som jeg selv havde levet med i. Hvor ofte har vi ikke talt om det frie Frankrig, om Gaullismen, om general de Gaulle selv, om hvem han i radioen eller i aviserne har sagt så mange sande og dybtrammende ting.

Men denne gode ven af Frankrig glemte aldrig, at han var dansker. Det lå ham på sinde, at jeg skulle kende og forstå hans fædrelands politiske og menneskelige liv. Jeg tror, at det er ham, jeg skylder det væsentligste af, hvad jeg ved derom i dag.

Ofte ringede min telefon: „Hr. Wamberg vil tale med Dem. – Lad mig få ham. – Å, kære ven, jeg forstyrrer Dem. Men jeg ville gerne tale med Dem om hr. X. Han er den og den. Jeg

tror, det ville være godt, hvis De gjorde hans bekendtskab . . .“ Gennem ham har jeg truffet dyrebare venner. Jeg vil ønske for enhver ambassadør, der tiltræder en ny post, at han må finde en lignende støtte.

Kære Helge Wamberg. Jeg ser ham for mig igen – i maj måned i ambassaden ved en reception for de franske chef-redaktører, som var på gennemrejse. Sascha Wamberg og han udfoldede den aften større anstrengelser end min kone og jeg. De tog hele vort selskab med i Det kongelige Teater og bagefter til souper i Tivoli. Mine landsmænd var begejstrede over det.

Så nogle dage efter gik vi alle fire til en balletforestilling. Vi vendte tilbage og spiste til aften i ambassaden. Han havde vanskeligt ved at gå op ad trappen. Jeg lod, som om jeg ikke bemærkede det, og han – med det fornemme sinds blufærdighed – søgte at narre mig med hensyn til sin sygdom. På det ømme blik, han udvekslede med Sascha, hans uadskillelige og hende, han elskede, forstod jeg imidlertid den enes dybe ængstelse og den andens kærlige forsøg på at berolige.

Vi fik at vide af Sascha, at han var alvorligt syg. Vi så ham endnu en gang, hos en ven på landet. Det forekom mig, at han så raskere ud. Vi begyndte igen at håbe. „Jeg kommer tilbage i næste uge. Så ses vi straks,“ sagde han til mig. Vi sås ikke mere.

Et sprudlende initiativ

Af Ambassadør

EJNAR WÆRUM

Hvad lå der bag Helge Wambergers succès i Paris? – for succès, det havde han. Journalist var han. Uden at han egentlig havde let ved det, kunne han skrive en god, inspireret artikel. Men pressearbejdet er kun een side af virksomheden ved en ambassade. Ikke mindre vigtigt er kulturarbejdet. Efter at udenrigsministrene og udenrigsministerielle embedsmænd mere eller mindre har overtaget diplomatiets forhandlingsopgaver – for det har de jo, og det er i og for sig kun godt det samme og rigtigt – er ambassadernes opgave ikke mindst blevet den at gøre deres land kendt og afholdt i det land, hvor de virker. Det gjorde Wamberg par excellence.

Nogen akademisk uddannelse, der kunne danne basis for kulturarbejdet, havde Wamberg vel egentlig ikke, men han var opfindsom og havde et sprudlende initiativ; han ventede ikke, til opgaverne så at sige kom af sig selv. Han elskede at omgås folk, han var morsom og hyggelig, og han havde let ved at gøre sig afholdt. Han skabte venner ikke alene for sig selv, men også, og ikke mindst, for sit land. Og så var han udholdende, når det gjaldt om at løse spørgsmålene. En sag kunne godt gå til bunds i bunken eller træde i baggrunden i bevidstheden for en tid, men når øjeblikket var der, blev den taget op og ført igennem til glæde for ham selv og til gavn for hans land.

Wambergers arbejde faldt i en periode, hvor diplomatiets opgaver var i støbeskeen, og i mange henseender var han en foregangsmand med hensyn til at finde mål og midler inden for den gren af tjenesten, hvor hans livs hovedindsats kom til at falde.

Tilsløret, men ikke udslettet

Af JULES ROMAINS

Medlem af Det franske Akademi

Jeg har længe haft en forkærlighed for Danmark. Jeg holder af næsten alt i det land: byerne og deres monumenter, livet på gaderne, kysterne; folkets mentalitet, der er en så vidunderlig blanding af næsten sydfransk vivacitet og nordisk alvor; kulturens overraskende høje gennemsnitsniveau; kvindernes elegance (jeg mindes i den henseende en strålende aften i København).

Endelig – og hvorfor ikke tilstå det, selv om det berører en taknemlighedsfølelse af personlig art – endelig er mit værk ikke blevet forstået bedre nogen steder end i Danmark, såvel af publikum som af kritikken. En forfatter er i sin gode ret til at værdsætte en sådan kendsgerning. Thi hvorfor skriver han, om ikke for at blive forstået?

Det lyste ud af Helge Wamberg, at han var en sand legemliggørelse af Danmark. Han havde dets intelligens, dets åndelige kvikhed, dets venlighed og dets forbavsende kultur. Frankrig var stolt af at regne ham blandt sine venner. Og hos ham var venskabet ikke en diplomatisk formel. Han og fru Sascha Wamberg havde adopteret Paris, ikke af professionel pligt eller af konventionelle hensyn, men af kærlighed. Paris gengældte dem med hjertelighed denne varme sympati.

Helge Wambergs så hurtige og i hvert fald for mig så uventede død har gjort mig oprigtigt bedrøvet. Det er et af Europas

ansigter, som har tilsløret sig for mine øjne. Jeg siger tilsløret og ikke udvisket. Thi mindet om Helge Wamberg, mindet om hans blik, hans stemme og hans træk, hvor latteren altid lå parat, forbliver levende i vore tanker. Og for dem, der skal følge efter ham, vil det sikkert være en hjertesag at erstatte ham ikke alene i hans officielle funktioner, men også i den åndelige mission, han havde givet sig selv.

Redebon med råd og dåd

Af Skuespiller ved Det kgl. Teater

POUL REUMERT

Helge Wamberg og jeg var knyttet til hinanden gennem mange, mange fornøjelige, gode og meget smukke Minder. Et varmt og trofast Venskabsforhold imellem os blev bevaret uforandret, lige fra vor grønne og sorgløse Ungdom, da Wamberg var Den Yngste ved „Politiken“, og op igennem den lange Aarrække, hvor han stadig steg højere og højere op ad Karriørens glatte og skinnende Trin ved Danmarks Legation og Ambassade i Paris.

Blandt det Utal af Danske, som Helge Wamberg i Tidens Løb har maattet yde Hjælp og Støtte under deres Færden i Frankrig, indtager jeg en meget fremtrædende Plads. Han stod ustandseligt ved min Side, allerede i 1923 under mine allerførste franske Gæstespil, hvortil Karen Bramson havde lagt Planen og banet Vejen, og som paa Théâtre National de l’Odéon bragte mig i lykkelig Forbindelse med den store Kunstner, Skuespilleren Firmin Gémier, Skaberen af det gennem Jean Vilar nu saa fortrinligt udbyggede og ledede T. N. P. – Théâtre National Populaire.

Bestandig var Wamberg paa Pletten, redebøn med Raad og Daad. Man havde en fuldstændig tryk Fornemmelse, naar man vidste sig beskyttet af ham, der kunde opnaa saa at sige alt, hvad han ønskede. Han forstod paa en let, legende, men overordentlig effektiv Maade at bruge sine talrige Forbindelseslinjer, der

strakte sig fra den jævne Menigmand og helt op i Toppen til den fornemme, førende og ellers næsten utilnærmelige Personlighed. Og han vandt alle ved sin sjældne Dygtighed, ved sin ganske uimponerede Dristighed, ved sit ægte danske men til fransk Elegance saa fikst overførte lunerige Humør og, ikke at forglemme, ved sin uimodstaaelige Charme – den straaede ud af hans Væsen og bredte sig endog udover hans Klædedragt og hele hans ydre Fremtræden, der vel tog de skyldige og nødvendige Hensyn til Formalitet og Protokol, men samtidig syntes at hviske til os: Herregud, vi er dog alle Mennesker!

I Kunstnerkredse følte han sig hjemme, og i Selskaber som f. Eks. hos den fortryllende Béatrice Bretty holdt Wamberg alle i Aande ved, akkompagneret af Smil og Latter, at fortælle løst og fast om, hvad han havde set og hørt. Og det var ikke Smaating.

Den, der hjemme hos ham selv har oplevet ham som Vært, gemmer Erindringen derom i et taknemligt Hjærte. Det var en Fryd at være sammen med ham paa Tomandshaand og ikke mindre paa Tremands, naar ogsaa hans originale, ukuelige, humørgnistrende og kærlige Skytsaand, Fru Sascha, lyste op i deres skønne, fine fransk-danske Hjem – først i Rue del'Université, derefter i Rue Albert Samain og siden endnu mere pragtfuldt og højere og højere til Vejrs.

Aldrig har jeg set Helge Wamberg vred eller gnaven, end ikke nervøs, hvortil der dog nok kunde være Grund særlig under de mange Vanskeligheder og store Byrder, som nødvendigvis fulgte med, naar han beklædte Stillingen som Generalsekretær ved Verdensudstillingerne baade i Paris og Bruxelles. I sidstnævnte By er der nok alligevel opstaaet et Øjebliks Ophidselse. Det var under Paaklædningen til en Galaaften. Tiden var stærkt fremskreden og en Kraveknapp meget genstridig; det var ogsaa galt med Ordensdekorationerne, af hvilke da nogle i Fortvivlelse pludselig fløj gennem Luften og havnede paa Ægteparrets lille Hund, der saaledes – fortalte Fruen mig senere – uskyldig

og uden egen Foranledning var blevet udnævnt til Officier de l'Instruction Publique.

Nogle smaa Situationsbilleder af Helge Wamberg staar meget tydeligt for mig, maaske fordi de er særlig karakteristiske.

Jeg havde haft et Gæstespil paa Odéon og gennemførte det trods mange Smærter fra en Mavesygdom, der dengang plagede mig i høj Grad. Wamberg var meget bekymret for mig, da han af mine Medspillende havde hørt, at jeg, som Tartuffe, naar jeg kom ud fra Scenen, havde hvilet mine mødige Lemmer, udstrakt paa det haarde Scenegulv i Kulissen. – Og den Dag, da jeg skulde rejse hjem og stod i mit Værelse paa Teatret for at pakke mine Kufferter, kunde jeg daarligt holde mig oprejst og forsøgte Nedpakningen i siddende Stilling. Saa bankede det paa Døren. Det var Helge Wamberg. Han havde anet Uraad og kom som en frelsende Engel. Jeg ser ham endnu for mig ligge paa Knæ foran Kufferterne og ordne alt for mig, mens jeg lidt efter lidt kom til live igen.

En anden Gang, om Vinteren efter en Udflugt til Malmaison, hvortil jeg var indbudt af den fortræffelige Molièreforsker Jacques Arnavaon, blev Vejret pludselig saa taaget, at hans Chauffør forvildede sig saaledes, at Hjemturen varede over en Time længere end beregnet. Jeg blev mere og mere ængstelig, men heldigvis slap vi ind i Byen saa betids, at jeg uden Forsinkelse kunde naa min Tartuffeprøve paa La Comédie Française. Imidlertid slog Nervøsiteten og den kolde Luft sig paa min Stemme, netop da Prøven var forbi. Jeg skælvede for min Optræden for Publikum næste Dag. Men Wamberg, der havde bedt mig til en dejlig Middag paa en berømt Restaurant oppe i Montmartre, behandlede mig som et sart og kostbart Svøbelsesbarn. Jeg blev anbragt med Ryggen tæt opad den lystigt flammende Kamin og maatte kun aabne Munden for at spise, og jeg fejlede aabenbart ikke noget dèr, hvor Maden skulde ligge. Saa blev der indkøbt Aspirin og lignende Sager. Og Wamberg kørte mig til mit Hotel

– ved Triumfbuen! Han lagde mig egenhændigt i Seng, stoppede mig til med Dyner og Tæpper og listede bort. Takket være al denne Omsorg kunde Tartuffe Dagen efter baade gaa og staa og, Gudskelov, tale uden mindste Hæshed.

Endnu et lille Billede maa jeg tage frem fra min Hukommelsesrige Wambergalbum. Han glædede sig saa smukt og oprigtigt, naar ikke blot danske, men ogsaa skandinaviske Manifestationer havde Held med sig i hans elskede Frankrig. Strindbergs „Dødedansen“ skulde opføres paa Odéon, og det var et voveligt Foretagende. Opførelser af den store svenske Dramatiker havde aldrig fundet Naade for Kritikens Domstol trods mange Bestræbelser fra Lugné Poë og, tidligere, fra Kæmpen André Antoine. Men jeg, der skulde iscenesætte Dødedansen (hvad jeg kun var i Stand til ved slavisk at følge Henri Nathansens ypperlige danske Instruktionsbog, der ogsaa indeholdt selve Strindbergs dramatiske Anvisninger) og selv spille Hovedrollen, havde det Held og den Lykke at møde to udmærkede og forstaaende Medspillere i Mme Juliette Verneuil og Paul Oetly, som Kaptajnsfruen og Kurt. Ved Premièren, som Republikens Præsident var forhindret i at overvære, blev han ved denne Lejlighed repræsenteret af sin Stedfortræder. Det var en General ved Navn Lasson. Han blev saa højtideligt ført til sin Plads i den officielle Loge sammen med Legationsnotabiliteterne. Helge Wamberg kom til at sidde ved Siden af ham og fortalte ham inden Skuespillets Begyndelse lidt om dets Digter og dets Indhold, og sagde, at det jo var en fremmed Skuespiller fra Danmark, der skulde udføre Stykkets største Rolle. – Tæppet gik op og første Akt blev spillet til Ende. Men saa vendte Generalen sig til Wamberg og spurgte ham om, hvornaar den danske Skuespiller, som han havde bebudet, vilde vise sig paa Scenen. Da han hørte, at det netop var ham, han i den forløbne Time havde set som Dødedansens Kaptajn, svarede han, at dette var umuligt. Det maatte være en Franskmand – og en Franskmand, der havde kendt og

omgaaedes intimt med en af General Lassons Ungdomsvenner, en Kaptajn, der baade havde talt, set ud og opført sig som Personen i Skuespillet. Og hans Skæbne havde ogsaa været nøjagtigt den samme, med Ægteskabstragedien paa den ensomme Ø! – Strindberg blev saaledes pludselig levende og nærværende paa den franske Scene. Og hans Geni kom til at staa klart i Bevidstheden og gav Anledning til lange, indgaaende Drøftelser i franske Tidsskrifter, Kroniker og Bladartikler.

Jeg vil aldrig kunne glemme den Sjælefryd og Jubel, hvorved Wamberg fortalte mig om denne lyksalige og mærkelige Tildragelse fra den præsidentielle Loge i det skønne, gamle Théâtre National de l'Odéon. –

Helge Wamberg var, hvad enhver kunde se, en praktisk Mand, en snarraadig Person, et klogt og hurtigt Hoved og et saare dygtigt, arbejdsomt og pligtopfyldende Menneske. Men bagved alt det, der var aabenbart for alle, ejede han et frisindet og virkelig overlegent Syn paa Folk og Forhold. Og dette fik sin Værdi ikke blot fra hans klare Hjerne, men ogsaa og især fra hans varme Hjærte.

Stadig i vore tanker

Af ÉMILE HENRIOT

Medlem af Det franske Akademi

Helge Wamberg's venner har to gange i det samme år følt sorgen ved hans bortgang. I 38 år havde han tjent Danmark og Frankrig, tjent venskabet mellem vore to lande under de tre farver og de to farver, og næppe havde han trukket sig tilbage, før vi hørte om hans alt for tidlige død. Men mon han egentlig døde for tidligt? Livet var blevet uden mening for ham fra det øjeblik, da han ikke mere kunne ofre sig for det, han troede på, for det, han elskede. Jeg har kendt Helge Wamberg gennem de skiftende tider. Venskabet mellem os blev knyttet allerede den første dag gennem hans hengivenhed for Frankrig og min hengivenhed for Danmark. Jeg har set ham lide som os under vort lands ulykker og dele vore håb, som vi har lidt og håbet med danskerne ansigt til ansigt med en fælles fjende. Vi kunne mødes glade af samme grund, da vore lande var blevet lykkelige og stolte ved at genvinde deres frihed. . . Kære Helge Wamberg, som vi elskede, De har ikke gjort os, Deres franske venner, anden sorg end den at forlade os. Mindet om Dem vil blive bevaret levende hos os, leve med venskabet mellem vore to lande. Jeg bevarer erindringen om Dem som en trofast, fintfølede, hengiven og diskret personlighed. Heller ikke De er død, De er kun fraværende: en fraværende ven på rejse. Han vil stadig leve i vore tanker og aldrig miste vor hengivenhed.

Han glemte aldrig sin stand

Af Chefredaktør

SVEND AAGE LUND

Formand for Danske Dagblades Fællesrepræsentation

Helge Wamberg blev i 1920 udsendt af udenrigsministeriet som dansk presseattaché ved gesandtskabet i Paris, og han blev i Frankrig, indtil han i fjor faldt for aldersgrænsen.

Begrebet presseattachéer var en nyskabelse indenfor dansk udenrigstjeneste, og udsendelsen af de første danske repræsentanter stod vistnok i forbindelse med Genforeningen. Helge Wamberg blev en af de udvalgte pressemænd, som skulle vise, om der var bærekraft i ideen at gøre journalisten til diplomat, uden at han samtidig glemte at være journalist. Han mødte ikke med særlige forudsætninger for den nye opgave. Han var en kvik Københavner-journalist, opdraget af Henrik Cavling, og havde nogle gange været udsendt af sit blad til Paris. Af betydning blev det for ham, at han straks kom til at virke under en af Danmarks fineste diplomater, kammerherre Bernhoft, der var højt estimeret i Frankrig. Videre traf han i Paris to gode venner, som hver paa deres omraade var store navne indenfor dansk journalistik: Franz von Jessen og Andreas Vinding. Begge ydede ham god støtte i de første vanskelige aar.

Helge Wamberg havde en sjælden evne til at skaffe sig forbindelser, og hans initiativ og forstaaelse af bladverdenens problemer gjorde ham til en institution i Paris. Naar man talte om denne by, var det næsten uundgaeligt, at navnet Helge Wam-

berg dukkede op. Han fik de franske blade til at skrive om Danmark og om danske arrangementer. En presseattaché skal saa at sige „sælge sit land“. Han gjorde sit til at udbrede kendskabet til dansk kultur i Frankrig. Han bragte danske gæster sammen med sine venner indenfor fransk presse, kunst, teater og litteratur. Han kunne tale pressefolkernes eget sprog. Han har selv fortalt, hvorledes han, da professor Kristoffer Nyrop skulle være æresdoktor paa Sorbonne Universitetet, havde bedt redaktøren af *Le Matin* om at skrive en artikel med tak til Kristoffer Nyrop. „Der er saa mange rundt om i verden, der studerer fransk,“ sagde *Matin*-redaktøren beklagende. „Men,“ sagde Wamberg, „Nyrop er den eneste ikke-franskmand, som har skrevet en fransk grammatik for franske.“ Altsaa alligevel en nyhed, og Nyrop fik baade artikel og billede paa forsiden.

Helge Wamberg virkede ved smaa midler. Mange af hans venner husker værelserne paa Hotel Bristol, hvor han og hans kone Sascha var straalende værtsfolk ved smaa intime middage. En god kone, der kan hjælpe sin mand, er et godt aktiv for en presseattaché, og Sascha forstod tilfulde at være med i arbejdet. Med sin friske og ofte rammende replik, supplerede hun Helge, naar han fortalte sine anekdoter med en pudsigt blanding af gallisk vid og ægte dansk humor. Tilsidst fik Helge og Sascha større forhold – taglejlighed paa Champs Elysées, hvor der blev mulighed for at have mange gæster. Det er en god støtte for arbejdet – hvis vi da har raad dertil – men en stor del af hans indsats blev gjort under beskedne forhold og hvilede først og fremmest paa flid, personlighed og charme.

Han beviste, at presseattachéens resultater i høj grad beror paa manden og paa hans evne til at skabe tillid hos sine forbindelser. Men der skal arbejdes haardt, og faktisk var Helge Wamberg mere træt og udslidt, end de fleste anede, da han for et aar siden vendte hjem til Danmark.

Det er nu 40 aar siden, udenrigsministeriet udsendte de første

presseattachéer. Inden den tid maatte gesandtskabernes embedsmænd selv tage sig af forbindelsen med pressen, og hertil var de for det første ikke uddannet og for det andet ikke altid lige egnede. En vis støtte fik gesandtskaberne i flere tilfælde fra journalister i udlandet. Alle vil sikkert anerkende, at Franz von Jessens indsats i Paris var saa værdifuld under første verdenskrig, at han paa en maade foregreb en presseattachés virksomhed. Han fik rettet misforstaaelser i den franske presse, og han medvirkede paa mange maader ved at vejlede franskmændene i forstaaelsen af de indviklede problemer omkring Genforeningen.

Nu kom presseattachéerne. Ikke modtaget med lige stor begejstring indenfor alle kredse i udenrigsministeriet. Journalisterne nød ikke den tillid og havde ikke den sociale placering som i vore dage, og mange embedsmænd saa med forfærdelse paa, at disse nu skulle udfylde betydningsfulde pladser indenfor udenrigstjenesten. For vurderingen af denne nyskabelse indenfor administrationen blev det af stor betydning, at de første mænd paa de nye pladser var rigtige.

Heldigvis har vore presseattachéer været i stand til at yde en god indsats, der har antaget forskellige former, alt efter attachéernes interesser og de lande, de har virket i. I visse tilfælde har det samlede danske erhvervsliv udtrykt sin beundring for den indsats, der er gjort – i andre tilfælde er det maaske i højere grad pressen og de kulturelle kredse, der er dem tak skyldige. Men alt i alt har presseattachéerne medvirket til at højne pressens anseelse, og de har hos embedsmændene skabt forstaaelse for, at mange af de foreliggende opgaver bedst løses ved vekselvirkning mellem pressen og centraladministrationen.

Indenfor udenrigstjenesten drøfter man ofte, hvor længe tjenestens folk skal blive siddende paa den samme post. Helge Wamberg blev hele livet i Paris, bortset fra et par aar under den tyske besættelse, hvor han kom hjem til København for at arbejde i Udenrigsministeriets Pressebureau. Det, at han i saa

mange aar blev paa samme post, var en tillidserklæring til personligheden Helge Wamberg. Det var en anerkendelse af hans indgaaende kendskab til Frankrig og hans position indenfor dette land; tillige var man klar over, at Helge Wamberg trods de mange aars arbejde udenfor Danmark aldrig glemte, at han var Danmarks repræsentant, og at hans største opgave var at skabe sympati, forstaaelse og interesse for sit eget land. Denne kombination af en mand med ægte danske følelser og en saae nestaaende position i Frankrig, at man næsten regnede ham som en af landets egne, gjorde det muligt for Helge Wamberg at gøre et arbejde af stor værdi for sit land – til lige stor ære for sin stand, som han aldrig glemte, og for den danske udenrigstjeneste, som han gav sine bedste arbejdsaar.

Han viste os Danmarks kultur

Af ANDRÉ MAUROIS

Medlem af Det franske Akademi

Få fremmede diplomater har efterladt et så levende og et for alle så kært minde som Helge Wamberg. Vi holdt af ham, fordi han holdt af os, fordi han havde valgt at gøre næsten hele sin karriere i Frankrig, fordi han havde et så beundringsværdigt kendskab til vor kultur og fordi han lærte os Danmarks kultur at kende.

Intet skaber så solide bånd mellem folkene som det gensidige kendskab til deres kunst og deres litteratur. Det lader sig let forklare. Kunsten er i sine mange former et mægtigt udtryksmiddel i hænderne på mænd og kvinder, som oplever følelser og lidenskaber stærkere end andre. Kunstværkerne bliver kraftigt præget af nationalkarakteren; de hjælper til at forstå denne.

Takket være Helge Wamberg var Danmark under hele hans lange virke nærværende i Paris og nærværende gennem det bedste, landet ejede. Utallige var de udstillinger, hvortil han indbød den franske elite, og altid var det for at vise den ting eller de værker, som påkaldte vor største interesse, thi den smag og originalitet, som de danske kunstnere viser, det være sig malere eller håndværkere, kan ikke undgå at vække vor sympati, fordi vi føler en beslægtethed i vor gensidige kunstopfattelse.

Mange franskmænd både i den kulturelle tjeneste og blandt skribenterne havde glæde af at samarbejde med ham; hans jovia-

litet, hans munterhed og velvilje gjorde dette samarbejde let. Han bad mig tale om H. C. Andersen på Sorbonne og om at skrive forord til de eventyr, jeg beundrer så meget. Det var også gennem ham, jeg fik lejlighed til at yde mit bidrag til den velfortjente hyldest til den store skuespiller Poul Reumert, som er dansker, men en af de bedste Molière-fortolkere, vi har.

Edmond Jaloux, der var en af vore store kritikere i dette århundrede, havde en forkærlighed for den danske roman. Takket være ham blev I. P. Jacobsen en af mine yndlingsforfattere. Hvor mange gange har jeg ikke talt med Helge Wamberg om Niels Lyhne og Marie Grubbe. Han og Sascha Wamberg elskede at invitere os ud i det smukke danske hus på Champs Elysées og servere dansk mad for os.

Et af de officielle arrangementer, hvor jeg traf ham, var filmfestivalen i Cannes, som jeg det år var præsident for. Danmark fremviste en smuk film, og Wamberg gik ind for den med al den varme, som var det fremherskende træk hos ham. Frankrig vil længe bevare mindet om hans velvilje og hans umiddelbarhed, der vil blive stående som symboler på det fransk-danske venskab.

Trofasthed i pligter

Af Redaktør

CARSTEN NIELSEN

Formand for Københavns Journalistforbund

Wamberg's kollegiale hjælpsomhed og trofasthed var berømt og blev en sagnkreds af slaaende eksempler og sjove anekdoter. Naar man taler om „institutionen“ Wamberg er der mere om det end den flothed, det lyder af. Det institutionelle ved ham var hans journalistiske kultur og respekt for faget, hans maade at forblive en pressens gentleman paa igennem alt, hvad der overgik ham, alle karrièrens trin. Og hans bekendelse til kammeratskabet var konstitutionel, lige trofast over for gamle venner som aabent imødekommende over for unge ny kolleger.

Disse typiske egenskaber takkede Journalistforbundet sit fejrede medlem for ved et stilfærdigt indendørs samvær, da han vendte hjem fra Paris. Hans officielle position, hans store for tjenester af Danmark og Frankrig, var markeret i forudgaaende glimrende fester. Hos os mellem sine egne mødte han ingen ovationer, men en tæt omringelse af varme haandtryk. Jeg tror det rørte ham inderligt, rørte ved det inderligste hos ham.

For Helge Wamberg var med sin lysende intelligens og sit stemningsfølsomme sind, der samtidig sikrede ham saa lette vilkaar for tilpasning og tilegnelse, vidende om, at i succsessens spotlight bliver et ansigt en maske.

Det er hans uvisnelige bedrift, at han gjorde masken til et mønster, et mønster af trofasthed i pligter. Men et lysblaaøjet ansigt var der bestandig bag den, et kammeratligt smil af livsklog trofasthed til det fag og fællesskab, som er journalistens skæbne. Det vil vi aldrig glemme.

Den yngste, som blev den ældste

Af Legationsråd

KRISTJAN BURE

En morgen, da jeg kom op i Udenrigsministeriets Pressebureau på Kongens Nytorv, sad der en ung mand i værelset foran mit kontor og læste aviser – med handsker på. Jeg kiggede måske lidt for meget på de fine grå handsker, for den unge mand sagde: Det er ikke, fordi jeg er bange for at få snavsede hænder; en journalist er ikke bange for trykssvæerte, men jeg har noget eksem på hænderne. Det er noget modbydeligt skab.

Det var første gang, jeg så Helge Wamberg, i juni 1920.

Et par dage før Wamberg blev syg, mødte jeg ham på Slotspladsen i fuld fart. Jeg har travlt, råbte han, jeg skal til et møde. Men jeg kommer op til dig i morgen. Jeg har fået en god idé, som vi skal snakke om.

Det var sidste gang, jeg så Helge Wamberg, i juni 1959.

Mellem disse to replikker, der begge er typiske for Wamberg, ligger der niogtredive arbejdsår, en manddoms gerning, hvorunder den idérige unge journalist udviklede sig til en klog og erfaren verdensmand, men uden at hans karakter forandrede. Han blev ved at være sig selv: vennsæl, munter, stadig optaget af tidens spørgsmål, ung og levende i sin tankegang, og til det sidste fyldt med gode ideer.

Den danske presse har med rette berømmet Wambergs arbejde, både som journalist og som presseattaché i Paris. Og

herom kan jeg ikke sige noget, der ikke er sagt i forvejen, men jeg kan måske efter mit lange kendskab til – jeg tør også sige venskab med – Wamberg, føje nogle streger til det smukke billede, kolleger har tegnet af ham.

Var der noget flagrende og flakkende over Wamberg? Nogle ville mene det. Men det passer ikke. Når han undertiden kunne virke således, skyldtes det, at han var et usædvanligt hurtigt hoved. Under unødvendigt lange og omstændelige redegørelser og udviklinger kunne han måske synes uinteresseret. Men selv om hans tanker flakkede viden om, og han kunne afbryde midt i det hele med en munter historie, fulgte han dog med. Og han opfattede altid det centrale i en sag. Jeg har oplevet eksempler på, at han lang tid efter en forhandling havde rede på de mindste enkeltheder, selv om det under mødet havde set ud til, at han var uinteresseret og optaget af alt andet end de drøftelser, der fandt sted. Wambergs væsen var så rigt facetteret, så sprudlende levende, derfor kunne han måske virke lidt flagrende på dem, der ikke kendte ham. Men han var stadig, ihærdig og udholdende og kunne tilrettelægge sit arbejde på langt sigt. Et par enkelte eksempler vil vise det: Den franske udgave af Holbergs Komedier, Théâtre de Holberg, som det lykkedes ham at få ud i 1955 i to statelige bind, havde han arbejdet på i over en halv snes år. Det samme gælder om en dansk litteraturhistorie på fransk, som nu er under udarbejdelse.

Det flagrende ved Wamberg var kun overfladen. Når han satte sig et mål, helmede han ikke, før det var nået; og han havde en enestående evne til at finde hjælpere (også økonomiske) og gode medarbejdere.

Wamberg blev student nitten år gammel, og to år efter, 1909, blev han medarbejder ved „Politiken“, der dengang, ligesom nu, rådede over nogle af landets bedste penne. Den enogtyveårige Wamberg var den yngste mellem de mange ældre og erfarne journalister. Men han viste sig straks som deres ligemand

Født skribent, som han var, behandlede det stof, han fik overladt, med lethed og lune, med grundighed og alvor, alt eftersom det fortjente det. I løbet af få år blev han under mærket „Den Yngste“ kendt som en af landets mest feterede journalister.

Gik det nu „Den Yngste“ til hovedet, at han blev så kendt en mand, at han fik fine titler og store ordener, og at han med tiden opnåede så betydningsfuld en stilling i Paris? Nej, inderst inde var han uberørt af al den ydre pragt og glans. Men han vidste, at det hørte sig til inden for den verden, hvor han fandt sin arbejdsmark, og det rettede han sig efter. Men det imponerede ham ikke, og han var ikke uden blik for, at visse sider af „diplomativet“ til tider kunne være ret tomme, måske endog komiske.

Under den sidste krig arbejdede vi sammen i dagbladsensuren, der blev udført af tjenestemænd fra udenrigsministeriet, og hvis hovedopgave det var at værne den danske presse fra at komme direkte under tysk kontrol eller blive beslaglagt. Og engang blev vi „udkommanderet“ til at overvære en tysk propagandaofficers foredrag. Tyskeren optrådte i en strålende uniform, med ordner og jernkors, og talte på dansk, ret flydende og grammatikalsk rigtigt, men med en skrækkelig accent. Emnet var: Det nødvendige samarbejde mellem Danmark og Tyskland. Midt i den grundige og lærde udredning kunne Wamberg ikke holde en stille latter tilbage, og han hviskede til mig: Herregud, sådan ser jeg jo ud, og sådan lyder min accent sikkert også, når jeg i fuld mundering taler til franskmændene.

Wamberg tog ikke sig selv højtideligt, og han overvurderede heller ikke sit eget arbejde. En sen aften, vi gik en tur i Paris, sagde han til mig: Ja, når jeg nu forlader arbejdet her i Frankrig, hvad er så mit resultat? I den tid, jeg har været her, har jeg pirket ved folk og ved den franske presse for at skabe interesse for Danmark. Sommetider er det vel også lykkedes, men det glemmes hurtigt. Mon det ikke har været som ringe i vandet efter en sten. De lever kun et øjeblik. Der skal stadig plumpes

nye sten i, hvis interessen for Danmark skal holdes vedlige. Jeg svarede ham, at han havde givet mange franskmænd interesse for Danmark og skabt faste forbindelser, som ville holde og udvikle sig. Måske, sagde han, måske, men der skal mange sten til. Arbejdet hernede er hårdt. Da jeg kom til Paris i 1920, var vi vist kun to-tre presseattachéer. Nu er her over et halvt hundrede, og langt de fleste har flere hjælpere, og langt større midler til rådighed, end jeg har haft. Jeg har ikke så sjældent misundt dem deres vognlæs af sten, mens jeg kun havde min lille posefuld.

Mellem de mange gode minder, jeg har om Wamberg, dukker der også et op, som viser, hvor reel en karakter han var. Vi var sagligt uenige om afgørelsen af et bestemt spørgsmål og havde drøftet det skriftligt frem og tilbage. Som fungerende chef for Pressebureauet måtte jeg imidlertid træffe en beslutning, som gik imod Wambergs ønske. Såsnart han fik min afgørelse, havde jeg ham i telefonen med et stormvejr af argumenter imod den, men som dog sluttede med disse ord: Men selvfølgelig retter jeg mig efter ministeriets afgørelse.

Jeg glemte fuldstændig sagen, men et par år efter fik jeg et privatbrev fra Wamberg, der begyndte således: Du fik ret. Tak for din velsignede stædighed. . . . Dette viser ikke alene Wamberg som den loyale tjenestemand, men tillige som den gode kammerat, og som den fødte, elegante journalist, der ved at sætte det rette ord foran stædighed kunne rose og dadle i den samme sætning.

ANDET AFSNIT

Træk af Dansk Kulturarbejde i Frankrig

1920-1960

Dansk oplysningsarbejdes mål og midler

Af Minister

SIGVALD KRISTENSEN

Det er sagt om Helge Wamberg, at han døde ung. Tanken bag disse ord genkalder billedet af den utrætte pensionist, som efter sin lange og travle arbejdsdag med rette kunne have undt sig fyraftens fred i en hyggekrog langt fra hverdagsstøj og værkstedsuro, men stadig foretrak at være midt i mylderet for frisk og vågen at give en hånd med, om der her eller der kunne blive brug for det.

Han havde stadig den unges lyst til at tænke på morgendagens krav mere end til at forsøde sig i tanken om arbejdsudbyttet af i går. Han var fremadrettet, og han var altid ivrig for at høre tanker om nye opgaver og se planer for nye løsninger.

I informationsarbejdet måtte vi efter hans mening altid være på vej og aldrig tro os ved et mål. Semper ardens, sagde han engang, er det eneste motto, der du'r for pressetjenesten.

Wamberg havde indlysende ret i, at informationsarbejdet aldrig må nå et punkt, hvor man tror det færdigt og mener det berettiget at sætte tempoet ned. Det må stadig forny sig og uophørligt bygge sig nye veje, trække på nye midler. Men netop fordi dets indhold og form ustandseligt skifter, og udviklingen kræver øget akcelleration, kan det være klogt nu og da at se tilbage over skulderen for at kontrollere kurs og kraftforbrug.

Er udviklingen rigtig, og svarer resultaterne til kræfterne? Eller kan vi opnå endnu mere ved at regulere selve kraftforbruget?

Det er ikke på denne plads og på dette tidspunkt muligt at give et indgående svar på disse spørgsmål, men allerede nogle enkle iagttagelser turde vise, at det danske informationsvæsen langt fra har fundet sin endelige form eller opnået sin fulde slagkraft. Et afgørende skridt til en samling af kræfterne blev gjort med oprettelsen af „Samvirkerådet for dansk oplysningsarbejde i udlandet“, som var statsminister Hans Hedtofts svar på de bevilgende myndigheders – i første række folketingets finansudvalgs – spørgsmål, om de offentlige midler til oplysningsarbejdet blev rigtigt forvaltet. I politiske kredse havde man fået fornemmelsen af, at meget af det arbejde, som en række forskellige institutioner beskæftigede sig med, blev udført dobbelt, og derved medførte både kraftspild og pengespild.

Samvirkerådet, hvis nuværende formand er fhv. statsminister Erik Eriksen, har løst sin opgave upåklageligt, og man tør vist trygt fastslå, at der i dag kun i ringe udstrækning sker en kraftødende krydsning mellem de enkelte institutioners virksomhed inden for oplysningsarbejdet. Samvirkerådet omfatter alle de institutioner, der i den ene eller anden form på basis af eller ved tilskud af offentlige midler driver oplysningsarbejde i udlandet. De mest fremtrædende af disse institutioner er Udenrigsministeriets Pressebureau, Turistforeningen for Danmark og Det danske Selskab.

Een ting er imidlertid, at der ikke mere sker et egentligt spild, en ganske anden sag er det, om der ikke skulle være mulighed for at drage endnu mere kraft ud af de forhåndenværende midler.

Som Samvirkerådet blev opbygget ved starten, omfatter det en meget lang række større og mindre institutioner, der følger hver sin vej og indretter sig med hver sine midler i opgaven med at udbrede kendskabet til Danmark og det danske folk. Samvirkerådet sørger for, at opgaverne ikke falder i det

samme mønster, men herudover har det samlende organ ingen samlende styrke. Hver enkelt af dets medlems-enheder følger suverænt sine egne veje i arbejdet og slider sine større eller mindre midler op i et indbyrdes helt usammenhængende detailarbejde. Omkring 30 institutioner lægger hver sine større eller mindre sten i mere eller mindre spredte og farverige småmønstre, men det store, samlede billede bliver aldrig skabt, for ingen af dem ser mere end sit eget felt, og hver kender kun sit eget mønster. Fejlen ligger i Samvirkerådets struktur som en grænse-regulator mellem småmagter i stedet for at være en kraftsamlende og kraftgivende stormagt selv. To gange er der sket undtagelser fra den fastslåede praksis, og i begge tilfælde er der leveret uafviselige beviser på, hvad en kraftsamling kan betyde. I god tid forud for H. C. Andersens 150-årsdag fremkom over for Samvirkerådet et forslag om at inddrage alle i dets medlemskreds i et samordnet verdensomfattende fremstød for digteren og hans fædreland. Forslaget var udbygget med en række enkeltheder om fremstilling af film, bøger, pjecer, billeder, pressemateriale m. m., og planerne omfattede festligheder, radioudsendelser og mange andre arrangementer. Samvirkerådet tog tanken op, og mange vil endnu huske resultatet. Hele verden blev bogstaveligt talt erobret for Danmark og H. C. Andersen på mindedagen, og vi fik en goodwill, som – har fremmede sagkyndige forsikret – man næppe har set magen til.

Det andet eksempel på nytten af at lægge kræfterne sammen har en langt mere beskeden karakter, men er netop derfor måske endnu mere oplysende. Alle de organisationer, som beskæftiger sig med oplysningsarbejdet i udlandet, lider til stadighed under mangel på materiale. I ganske særlig grad gælder dette massemateriale, som kan række nogenlunde tilbunds i det vældige behov for oplysninger, som hver dag melder sig fra alverdens hjørner og ganske særligt fra ungdommen i både den nye og den gamle verden. Over for Samvirkerådet fremkom derfor forslag

om, at der til fælles brug for alle informations-organerne blev tilvejebragt en letskrevet, gennemillustreret tryksag i et så stort oplag, at der for en gangs skyld kunne blive tale om en nogenlunde omfattende dækning. Resultatet blev en pjece, som kom i langt over en million eksemplarer, og som blev spredt til hver krog af verden. Stadig langt fra nok til at opfylde hele behovet, men dog et løft af hidtil uset omfang for det danske oplysningsarbejde.

Disse to eksempler turde vise berettigelsen af at ønske, at Samvirkerådet blev bygget ud som kraftstation for alle de mange institutioner, der leder strøm i mindre voltspændinger ud over verdenskortet med oplysningen om Danmark som formål. Flere grunde, om nogen skulle ønske det, kunne anføres. Lad bare et par enkelte endnu være nævnt. Der er institutioner, der netop fordi kræfterne er få og svage, fremstiller oplysende bøger om Danmark til brug i udlandet i oplag på 3000, ja, endnu mindre. Uden brug af elektronhjerne kan man hurtigt regne ud, at oplag i denne størrelsesorden simpelthen er nær grænsen for det rene spild. Selv det tidobbelte kan næppe række til mere end det nødvendigtste behov. Læg dog disse småbække i een å, og lad alle åerne gå samlet mod havet.

Og endnu en grund for en øget samling af kræfterne. Jo flere mindre kraft-anlæg, der placeres rundt på verdenskortet med den opgave at være selvforsynende, des større bliver selvsagt generalomkostningerne. Hver af de institutioner, der nu går ud over verden med sit lokalt afstemte Danmarksarbejde, skal have sit kontor med skriveborde, telefoner, arkiver, telefondamer, medarbejdere og generalstabe. I forvejen sidder alle steder den officielle repræsentation for Danmark med hele det fornødne apparatur parat. Var det så ikke bedre at nøjes med dette og bruge pengene til arbejde i marken i stedet for at bruge dem til nye telefonabonnementer, flere skriveborde og mere kontortomgang?

Flere grunde kunne mobiliseres for synspunktet om kræfternes samling, men er vist ikke påkrævet. Lad det derfor blot være

tilføjet, at der naturligvis ikke her er tale om en ny eller original iagttagelse, der udmærker sig ved et kvalificeret klarsyn. Alle, der har beskæftiget sig med dette betydningsfulde område af den offentlige virksomhed, vil have gjort sig de samme eller lignende tanker, og når forholdene ikke allerede er taget op til revision og rationalisering, er forklaringen den enkle, at først de seneste år har givet oplysningsarbejdet rimelige udviklingsbetingelser, og først nu nærmer vi os derfor mulighederne for at skabe et slagkraftigt, moderne informationsvæsen, der kan spænde over alle de felter, som må i brug, for at give et lille folk røst nok til at blive hørt og bemærket.

Endnu er der vel dem, der kan få sig til at spørge, om det så alt sammen er anstrengelserne – og omkostningerne – værd. I erhvervslivet vil ingen finde på at spørge sådan. Den moderne producent vil ikke være i tvivl om, at hans produkter først har værdi, når han har fundet sine kunder og overbevist dem om nytten af et gensidigt bekendtskab. Der gælder i vore dage – hvor vi har fået nye naboer i de fjerneste egne af kloden – for nationer og folk ganske det samme.

Derimod kan der være mening i at spørge, *hvorledes* et oplysningsarbejde skal lægges til rette, og med hvilke midler det mest formålstjenligt kan gennemføres. Det vil næppe være muligt at opnå noget eentydigt svar herpå. Selv i et så homogent opbygget informationsvæsen som det, der er samlet i udenrigsministeriet under Udenrigsministeriets Pressebureau og de dertil knyttede presseattachéer, vil der være næsten lige så mange meninger om veje og midler, som der er muligheder – og alle vil næsten have lige ret. Måske ligger styrken i et godt arbejdende informationsvæsen netop i at forene en ydre fasthed og systematik med en indre mangfoldighed og individualitet. Derved opnås den bedste udnyttelse af de personlige forudsætninger og de lokale forhold. Det er i denne forbindelse pudsigt – og illustrerende – at se, hvor nøje Helge Wamberg passede ind i opgaven som presseattaché i

Paris. Han var som bygget til den franske hovedstad. Ganske som Agerbak i London synes at være syet til brug i Storbritannien, og som Kai Johansen har været indrettet fra naturens hånd netop til Amerika. Helge Knudsen er på samme måde et udtryk for det bedste af tysk væsen og væren, omend han samtidig er så helstøbt dansk, at han aldrig forveksles med omgivelserne.

Man kan tro, at der heri ligger et spil af tilfældigheder, men man kan nok med større ret mene, at der her er tale om en udfoldelse af *journalistens* udéfinerlige, men medfødte talent for omstilling og kontaktduelighed, og i så fald har man en yderligere begrundelse for det princip, at presseattachéer hentes i den aktive journalistiks rækker.

Medarbejderne i pressebureauet er på samme måde hentet fra pressens hus med de mange boliger, og vender man tilbage til spørgsmålet om, *hvorledes* oplysningsarbejdet tilrettelægges, kan det lettest besvares med at drage hovedtrækkene frem af pressebureauets aktuelle arbejdsplan.

Basis for pressebureauets arbejdsplan findes på finansloven i følgende bevillinger:

Oplysningsarbejde i udlandet:

Håndbogen „Danmark“	45.000
Pressebureauet til indkøb af billedstof, film m. m.	125.000
Udenrigsministeriets fremmedsprogede tidskrifter	125.000
Til tilvejebringelse af andet oplysningsstof, gramfonoplader m. m.	150.000
Til foredragsvirksomhed, fremmede journalistbesøg og radioudsendelser	50.000
Oplysningsarbejde vedrørende Danmarks deltagelse i internationalt samarbejde	30.000
Nordiske journaliststipendier	4.800

Hertil kommer en særbevilling til Informationskontoret i New York på 367.200 kr., medens alle andre administrative udgifter omfattes af udenrigsministeriets almindelige budgetter.

Tager vi et hastigt blik ned over de enkelte poster, tegner sig følgende billede af pressebureauets virksomhed i dets hovedlinier:

Den røde håndbog er et af de faste, værdifulde elementer i oplysningsarbejdet. I de senere år har det været muligt at udsende den i en årlig udgave på vekslende engelsk, tysk, fransk og spansk, og trods stigende fremstillingsomkostninger har den kunnet holde standard og oplag, uden at bevillingen er øget, bl. a. fordi den har fået et annoncetillæg, der holdes på et særligt erhvervs-repræsentativt niveau.

Den senest færdiggjorte udgave er den spanske „Dinamarca“, der forelå pr. 1. april d. å. i et oplag på 15.000 eksemplarer. Den næste udgave i rækken skulle egentlig have været den tyske „Dänemark“, men da den engelske udgave fra 1956 er totalt opbrugt og efterspørgslen meget stor, har man besluttet at fremstille en engelsk udgave først. Det er dog tanken tildels sideløbende hermed at fremstille også en tysk udgave, således at de to udgaver kommer til at foreligge nogenlunde samtidig. Der regnes med et oplag på 15.000 eksemplarer af hver.

Filmen tager fortsat en stadig større plads i oplysningsarbejdet. Udenrigsministeriets Pressebureau råder over 1529 kopier af 112 film, og der er udstationeret filmoteker på ialt 53 repræsentationer. Pressebureauet har senest anskaffet *Ballettens børn* (ialt 35 kopier på dansk, amerikansk, fransk, spansk og tysk), *Johannes Larsen* (31 kopier på dansk, engelsk, fransk og tysk), *Grønsevagt i Gaza*, 2 kopier (filmen findes kun på dansk), *Something about Scandinavia* (amerikansk udgave af *Noget om Norden*), *Horse on Holiday* (ialt 50 kopier, på amerikansk, fransk, spansk og tysk). Der er oprettet fem nye filmdepoter. Pressebureauet deltager i ledelsen både af Dansk Kulturfilm og Ministeriernes Film-udvalg

og kan således sikre en passende part af de offentlige filmmidler for formål, der tjener oplysningsarbejdet i udlandet.

Den nye Danmarksfilm *Horse on Holiday* kommer også i en russisk udgave. Versioneringen bekostes af udenrigsministeriet og anslås at ville andrage ca. 25.000 kr.

Nu kommer også den store film om København. Københavns Kommune har efter at have godkendt et manuskript af filminstruktøren Jørgen Roos bevilget 80.000 kr. til filmens optagelse. 15.000 kr. ydes af Københavns Havn. Filmen produceres af Ministeriernes Filmudvalg, og optagelserne, som påbegyndtes i foråret, er nylig tilendebragt. I sin grundform vil filmen komme til at foreligge med engelsk speakerkommentar, og det er hensigten at lade den versionere på spansk, fransk og tysk og muligvis dansk. Pressebureauet er repræsenteret i det af justitsministeriet nedsatte filmfestivaludvalg, der behandler officielle indbydelser til deltagelse i internationale filmfestivaler og lignende arrangementer i udlandet. Sidste år er behandlet 41 indbydelser til sådanne manifestationer, og Danmark har været repræsenteret på 32 af disse festivaler med ialt 46 statsproducerede og 13 privatproducerede film.

Udvalget blev sidste år suppleret med en repræsentant for spillefilmproducenterne, og nu er også en repræsentant for den private kortfilmproduktion tiltrådt.

Ved siden af filmdepoterne råder alle officielle repræsentationer over en stadig à jourført fotosamling, der sætter dem i stand til at give den lokale presse en god håndsrækning til en almen billedreportage om Danmark. Man har nu under udarbejdelse en omfattende ny serie om Grønland, udarbejdet af direktør Johansen (Elfelt), som til dette formål har været sendt på en stor rejse i Grønland. Serien vil blive på 50 billeder. En stor ny serie er på samme måde på vej om Færøerne.

De fremmedsprogede tidsskrifter fortsætter deres fastslåede succes med 10 udgaver årligt på engelsk, tysk, fransk og spansk

Man forbereder nu en særudgave på arabisk for at række ind i et vældigt sprogområde, der ikke er forvænt med at modtage oplysningsmateriale fra de mindre lande.

Eengangs-tryksagerne vil det føre for vidt at fortælle om her. Af de nyeste (som kommer i oplag på op til 125-150.000) kan nævnes Lindskov Hansens „Hvor få har for meget og færre for lidt“ og pjecen om Færøerne, som har rigsombudsmanden Elkær Hansen og fhv. kirkeminister Hermansen som forfattere.

De nyttige og efterspurgte „Facts about Denmark“, der udsendes i samarbejde med „Politiken“s forlag, kommer nu i nye oplag på 15-20.000 på engelsk og spansk, og det større værk om „Greenland“, der gør stor virkning især i U.S.A. og mellem amerikanerne på Grønland, kommer i en ny, revideret udgave.

Man arbejder videre med vandrestillinger, fotoudstillinger og grammofonplader, hvortil knytter sig udsendelse af special-pjecer om enkelt-emner af mange slags.

Arbejdet med pressen forbliver hovedhjørnестenen. Der sendes af presseattachéerne – lejlighedsvis også af repræsentationerne iøvrigt – en stadig tiltagende strøm af journalister på arbejdsbesøg, og i samvirke mellem ude- og hjemmetjeneste arrangeres større grupperejser for journalister fra nær og fjern.

Et stort fremstød af særlig karakter er under forberedelse i forbindelse med Danmarks indtræden i markedsområdet af de syv, idet vi vil vise det produktive Danmark på kryds og tværs for en gruppe af journalister fra landene i begge markedsdannelserne. En amerikansk journalistrejse af samme karakter blev gennemført i oktober.

Dette tilsigter så langt fra at være en udtømmende redegørelse for rækken af opgaver og arbejdsnormer i pressebureauet; jeg har alene – på basis af indeværende års arbejdsplan – villet give visse hovedrids, der kunne antyde, hvilken omfattende og rig arbejdsmark, det drejer sig om.

Fornemmelsen heraf er en væsentlig forudsætning for at for-

stå, at det drejer sig om en indsats, der vanskeligt kan blive for stor og endnu mindre for god. Vi har verden liggende foran os, rede til at lytte til, hvad vi har at sige den og at byde den. Men man *venter* ikke på at høre på os. Vil ikke vi tage ordet, står der andre parat for at bruge det.

Derfor havde Helge Wamberg nok ret, når han så ofte sagde: Vi må tale mere om os selv og vort arbejde. Vi trætter måske en og anden, som tager det for selvoptagethed. Lad det kun være. *I oplysningsarbejdet er beskedenhed ingen dyd, men forræderi.*

Presse- og kulturattachéernes arbejde i Frankrig

Af Ambassaderåd

MOGENS HERMANNSEN

Da jeg i 1955 havde den glæde at deltage i forberedelserne til den franske republiks præsidents og Mme Coty's officielle besøg i Danmark, befandt jeg mig en dag hos præsidentens charmerende og dygtige pressechef, den sprudlende G. J. Reynal, der gik til løsningen af de journalistiske opgaver i forbindelse med hans kære „Patron's“ besøg i Danmark med en smittende begejstring. Navnlig var han, og i allerhøjeste grad med rette, stolt over et særdeles fornemt album, han var i færd med at fremstille, og som under rejsen skulle uddeles som en opmærksomhed fra præsidenten til en kreds af personer. Reynal viste mig det næsten færdige udkast og til sammenligning en nok så beskeden tilsvarende tryksag, som for år tilbage var blevet udsendt af et ministerielt kontor. Med en håndbevægelse, der udtrykte glæden over veludført arbejde, iblandet et stænk professionel stolthed, sagde han med sit vindende smil: „Dette, min herre, er signeret Reynal“.

Det er naturligt for den, det er blevet forundt at efterfølge Helge Wamberg, at tænke på netop denne lille tildragelse. Hvor meget af det danske oplysningsarbejde, der er udført i Frankrig siden slutningen af første verdenskrig og til nu, er ikke „signeret“ Helge Wamberg. Dermed være naturligvis ikke sagt, at han altid har spillet hovedrollen, men i de tilfælde initiativet ikke har været hans eller arbejdet er blevet udført af ham, har

han, som han selv yndede at udtrykke det, i hvert fald ofte haft lejlighed til at „ånde“ på tingene.

Det vil forstås, at det på samme tid er både let og svært at efterfølge Helge Wamberg – let fordi så meget arbejde i forvejen er gjort, så mange retningslinier afstukne, så stort et terræn vundet, svært af grunde, det næppe er nødvendigt at omtale nærmere.

Presse- og kulturattachéens primære opgave er at udbrede kendskabet til Danmark på bredest tænkelige vis og at forestå ekspeditionen af de på ambassaden talrigt forekommende kulturelle og pressemæssige sager. Gud være lovet, kan han ikke indskrænke sig til at ekspedere, hvad der bliver ham forelagt – han må derudover være udfarende, have initiativ, være skabende.

Wamberg, hvis nærmeste medarbejder jeg havde den lykke at være i mere end fem gode år, citerede gerne en tidligere ambassadørs udtalelse om, at alene behandlingen af indgåede sager i presse- og kulturafdelingen er så omfattende, at den i sig selv er tilstrækkelig til at lægge fuldt beslag på afdelingens leder og personale. Jeg skal skåne mine læsere for et dybtgående indblik i denne ikke synderlig spektakulære side af presse- og kulturattachéens daglige tilværelse, blot som vigtige elementer heri anføre sager vedrørende deltagelse i kongresser og internationale møder, korrespondance med udenrigsministeriet og de franske myndigheder om kulturelle og pressemæssige anliggender, indhentning af oplysninger om de mest forskelligartede forhold, besvarelse af utallige forespørgsler både skriftlige, personlige og telefoniske, læsning af aviser og tidsskrifter, indsendelse af beretninger, deltagelse i UNESCO's arbejde og løsning af presseopgaver i forbindelse med NATO's ministermøder.

Hvad det egentlige oplysningsarbejde angår, det, der er presse- og kulturattachéens raison d'être og saltet i hans embede, er midlerne mange. Udenrigsministeriets Pressebureau forsyner ambassaden med en ganske righoldig samling af publikationer

om Danmark, blandt hvilke hovedhjørnестenen er håndbogen „Le Danemark“, der på sine godt 350 sider gennemgår de vigtigste aspekter af dansk liv og tilværelse. Hertil kommer mindre tryksager som „La Vie au Danemark“, der på en frisk måde, understøttet af talrige illustrationer, præsenterer den fremmede læser for landet Danmark. Specielt beregnet på elever i skolernes ældre klasser, et særdeles lydhørt publikum, har „Samvirkerådet for dansk kulturarbejde i udlandet“ fremstillet en fortræffelig lille gennemillustreret pjeces om Danmark, der er blevet uddelt i meget store oplag. Pressebureauets franske tidsskrift „Revue Danoise“, der udkommer med to numre om året, indeholdende et væld af smukt illustrerede artikler om danske emner af forskelligste art, læses af et stadigt stigende antal personer.

Til det generelle oplysningsmateriale om Danmark føjes hæfter og brochurer om specielle emner, f. eks. om kunstsøkkene på danske museer, om teatret, balletten, operaen og musiklivet. Af særlig værdi i bestræbelserne for at henlede opmærksomheden på betydende dansk litteratur er dr. phil. Hakon Stangerups årlige litteraturoversigter, der udsendes af Samvirkerådet for dansk kulturarbejde i udlandet, og forskellige pjecer, undertiden bekostet fra privat side, om litterære emner. En juvel i denne perlerække er den franske oversættelse i to bind af Holbergs komedier, som, efter at mange gode viljer under Helge Wamberg's inspirerende førerskab havde forenet sig, kunne udsendes for nogle år siden. Også om danske økonomiske forhold, industri, handel og landbrug er der fremkommet smukke brochurer på fransk.

Disse fornemme skrifter af forskellig art, som fylder modtagerne med glæde, presseattachéen med stolthed og hans udenlandske kolleger med venskabelig misundelse, er uundværlige i arbejdet for at gøre Danmark kendt i Frankrig.

En veltilrettelagt udsendelse af materialet til institutioner og enkeltpersoner er af største betydning. De forskellige publika-

tioners tilstedeværelse på biblioteker og i læsesale sikrer dem om ikke evigheden så dog en lang levetid, og – viser erfaringen – en hyppig konsultation. Dagblade og tidsskrifter gør ofte deres indhold til genstand for omtale og medvirker dermed til at vedligeholde interessen for Danmark. Det er vigtigt, at de rigtige publikationer fremstilles, men det er ligeså vigtigt at finde frem til de rigtige modtagere.

I det moderne oplysningsarbejde er filmen naturnødvendigt kommet til at indtage en fremtrædende plads. Ambassaden i Paris råder over et efterhånden ganske betydeligt filmotek omfattende mere end 40 forskellige film, der foreligger i over 110 kopier. Takket være presse- og kulturafdelingens damers eminent evner for den højere reguladetri, udnyttes disse filmkopier næsten til bristepunktet og befinder sig på konstant rutefart mellem store og fornemme foredragslokaler, ydmyge forsamlingshuse på landet, skoler, universiteter, kulturelle sammen slutninger og ambassaden, hvor støvet aldrig når at falde til ro på dem. Det er en ganske opmuntrende tanke at vide, at der hver dag og hver aften adskillige snese steder i Frankrig vises film fra og om Danmark. Når hertil kommer, at fjernsynet nu og da kører visse af vore kopier for den milliontallige skare, der samles omkring den lille skærm, vil man forstå, at vi med vore film er særdeles nærværende i Frankrig.

Også grammofonplader indgår i ambassadens beholdning af oplysningsmateriale, men desværre i for beskedent omfang. Der er ingen grund til at tro, at ikke også dansk musik, udført af danske kunstnere, skulle kunne finde plads i Frankrig, især i radioen. Vort udlån af de forhåndenværende plader turde tages til indtægt for denne påstand. En dag løses vel også dette problem!

Meget af det netop omtalte materiale kan på den ene eller den anden måde benyttes i det samarbejde, presse- og kulturattachéen har med den franske radio og det franske fjernsyn, men det er dog lykkeligvis således, at mulighederne for selv at „komponere“

er store. Det er en fornøjelse at bistå de talentfulde medarbejdere ved Radiodiffusion-Télévision Française og sammen med dem se en udsendelse om Danmark tage form.

Hvad forbindelserne med den franske presse angår, er disse de lykkeligst tænkelige. Indstillingen er positiv, vi appellerer ikke forgæves, og det er et nok så betydeligt antal artikler, der i tidens løb er blevet bragt om danske forhold. Hver uge, om ikke hver dag, medfører nye bekendtskaber og ofte også venskaber med franske pressefolk, der er så gode at vise presse- og kulturattachéen tillid og hans land interesse. Disse personlige kontakter kan ikke vurderes højt nok.

Siden 1955, da Danmarks Hus på Champs Elysées blev indviet, er presse- og kulturattachéens klaviatur blevet forøget med en værdifuld tangent. Hvilken lykkelig disposition fra statsministeriets side, dette fornemme hus på hele verdens Avenue! Der findes næppe den parisiske taxachauffør, der ikke ved, hvor „Maison du Danemark“ ligger. Huset er i sig selv, ikke mindst på grund af den eksklusive adresse, en kompliment fra Danmark til Frankrig.

Danmarks Hus er da også blevet rammen om et stort antal særdeles vellykkede manifestationer og udstillinger af forskelligste art, men alle på højt niveau. Ambassadens presse- og kulturafdeling har selvsagt ydet de forskellige arrangører og „Komitéen for udstillinger i Danmarks Hus i Paris“ en aktiv bistand ved tilrettelæggelsen af udstillingerne og derudover taget sig på at sikre dem den fornødne omtale i fransk presse, radio og fjernsyn. Udstillingerne har således ikke blot virket ved deres eget værd, men også ved det væld af artikler og anden omtale, de har givet anledning til. De har været med til at befæste den franske sympati for Danmark; deres forskelligartethed har bevirket, at et meget bredt udsnit af publikum har aflagt vort hus et besøg. Specialister har fået deres videbegærlighed tilfredsstillet og mere læge tilskuere en værdifuld interesse vakt.

Som optakt til studieophold i Danmark inviteres unge franske studerende og medlemmer af sammenslutninger af presse- og kulturattachéen til foredrag og filmforevisning i Danmarkssalen kort før deres afrejse. Taknemmeligheden over den naturlige opmærksomhed, det fra ambassadens side er muligt at vise sådanne grupper af rejsende, er rørende.

Den interesse for Danmark, det er presse- og kulturattachéen forundt at vække hos franskmændene, virker som frøet, der udvikler sig til en stor og kraftig plante. Medens det i længst forsvunden tid var således, at vore franske venner kun nødig begav sig til udlandet, nærer franskmænd af idag og ikke mindst de unge et stort ønske om at lære så meget som muligt af den verden, der ligger uden for deres egen, at kende. Jeg må i sandhedens interesse, selv om det kan lyde som en lidt billig chauvinisme, sige, at jeg aldrig har mødt nogen franskmand, der ikke begejstret er vendt tilbage fra et ophold i Danmark. Og da vore franske venner blandt mange andre gode vuggegaver har fået konversationens og fremstillingens kunst, er hver eneste Danmarksrejse med til yderligere at knytte de venskabsbånd, der traditionelt forbinder Danmark og Frankrig. Specialister inden for forskellige områder, ikke mindst landbrug og social forsyng, meddeler gerne deres indtryk fra rejser i Danmark til et opmærksomt fransk publikum – den enes rejse medfører de manges kendskab til Danmark og danske forhold.

Det er vigtigt for ambassadens presse- og kulturafdeling at fastholde og udbygge forbindelsen med de tidligere Danmarksrejsende, og ofte bliver foredrag, filmforevisninger, causerier, avis- og tidsskriftartikler til i samarbejde mellem den hjemvendte og ambassaden.

I oplysningsarbejdet må ungdommen selvsagt indtage en fremtrædende plads, ikke mindst i et land som Frankrig, hvis fornemme lærdomstraditioner er almindelig kendt. En smuk fjer i dette særlige arbejdes panache er danskundervisningen i

række parisiske gymnasier. Takket være Paris' Universitets rektor, Jean Sarrailh's gode og vedholdende interesse for og kærlighed til Danmark, har det med væsentlig støtte fra Académie de Paris' side været muligt at gennemføre en sådan frivillig undervisning foreløbig i 5 à 6 parisiske gymnasier. Hertil kommer, at der ved hvert skoleårs begyndelse i et betydeligt større antal skoler vises film og holdes foredrag om Danmark for så mange elever, det er muligt at samle. Jeg har selv tidligere haft den glæde at holde sådanne foredrag, men er i de senere år blevet afløst af direktøren for Det danske Studenterhus, den fortræffelige pædagog lektor A. Veng Christensen, der sammen med magister, fru Hedda Maaløe og den franske licenciat, Mme Jacqueline Joly, forestår den daglige undervisning i dansk.

Kurserne i vort sprog er lagt således til rette, at eleverne orienteres ikke blot i de lingvistiske problemer, men også får en fornemmelse af, hvad landet Danmark er. Deres kendskab til danske forhold søges yderligere udbygget gennem sammenkomster – foredrag og filmforevisninger – i skoleårets løb, ved hvilke lejligheder det gyldne danske sodavand og det sprøde wienerbrød ikke mangler. Meget tyder på, at de venskabsbånd, der knyttes mellem den studerende franske ungdom og Danmark, vil blive af varig karakter, forhåbentlig til glæde for begge parter.

Unge parisiske studerende har på det seneste konkretiseret deres interesse for ikke alene Danmark, men hele Skandinavien gennem oprettelsen af en „Club Franco-Scandinave“, for hvilken professoren i skandinaviske sprog og litteratur ved Paris' Universitet, Maurice Gravier, er formand. Denne forening har sit korte liv til trods udfoldet en beundringsværdig aktivitet og vil i de kommende år blive udbygget yderligere. Det danske Studenterhus i Cité Universitaire indtager en fremskudt plads, når talen er om den studerende ungdom.

Heller ikke et skandinavisk bibliotek savnes i Paris; universitetsbiblioteket Sainte-Geneviève's „Fonds Fenno-Scandinave“

omfatter ca. 120.000 bind, hvoraf mere end 30.000 bøger om Danmark og danske forhold, mange på fransk. Hvad den højere undervisning angår, er der udsendte danske lektorer ved de filosofiske fakulteter i Paris, Strasbourg, Nancy og Caen, hvor der findes lærestole i skandinaviske sprog og litteratur. Det danske Selskabs repræsentant i Lyon, magister Ernst Rehben, med hvem ambassadens presse- og kulturafdeling har et udmærket samarbejde, udfolder med den store midtfranske by som centrum en utrættelig aktivitet for at udvide kendskabet til Danmark. Det er Ernst Rehbens fortjeneste, at universitetet i Lyon kan føjes til listen over franske lærdomssæder, ved hvilke undervisningen i dansk har vundet indpas.

Jo, Danmark er nærværende i Frankrig, og det er lykkeligvis således, at presse- og kulturattachéen på den ene eller den anden måde som oftest er med, hvor det foregår, om ikke for andet så for, som Helge Wamberg udtrykte det, at „ånde“ på tingene.

Danske kunstnere har altid følt sig draget mod Paris, den skabernes hovedstad der skulle erobres. Idag er erobrerne mange, i hvert fald set i forhold til Danmarks størrelse. Navne som Robert Jacobsen, Richard Mortensen, Mogens Andersen, Lars Bo, Gudmund Olsen, Asger Jorn, Kay Christensen, Børge L. Knudsen er velkendte for franskmændene, og disse i Frankrig boende kunstnere er gennem udfoldelsen af deres talent gode ambassadører for Danmarks sag. De danske kunstnere i Paris har siden 1950/51 været sammensluttet i „Association des Artistes danois en France“, hvis første formand var fru Elna Cornet, gift med den kendte franske billedhugger Paul Cornet. Hun blev i 1958 afløst af fru Kirsten Vinding. Næstformand er den kendte kunstkritiker ved „Le Figaro“, Raymond Cogniat. Foreningen har, med støtte af det danske undervisningsministerium og Det danske Studenterhus i Cité Universitaire, uddelt en række legater til danske kunstnere til studieophold i Paris.

Det må, man kan næsten sige nødvendigvis, være således, at det kulturelle oplysningsarbejde i et land som Frankrig indtager en dominerende plads. Det kan uden overdrivelse og med den fornødne mangel på beskedenhed siges, at Danmark af franskmændene omfattes med den allerstørste sympati, og at kendskabet til vort land og dets forhold bliver større for hver dag, der går. Af de emner, der særligt interesserer franskmændene, kan i flæng nævnes den danske sociallovgivning, arkitektur, andelsbevægelsen, folkeoplysning, landbrug, kunstindustri, Søren Kierkegaard, H. C. Andersen, Færøerne og, med en taknemmelig tanke til Paul-Emile Victor, Grønland.

Men der er selvsagt en forbindelse mellem det, om jeg så må sige, uinteresserede oplysningsarbejde, der varetages af presse- og kulturafdelingen, og de økonomiske relationer Danmark og Frankrig imellem. Lad mig ikke vige tilbage for at gentage den ofte sagte sætning om, at handelen følger flaget. Det er oplysningsarbejdets fornemste opgave at tone flag og at skabe muligheder for så ofte det er gørligt at vise de danske farver. Også rent økonomiske og handelsmæssige problemer kommer naturligvis ind i billedet, og det samarbejde, der i så henseende er mellem ambassadens handelsrådgiver, landbrugsattaché og presse- og kulturattaché, er af største værdi.

I denne sammenhæng fortjener et stort samlet skandinavisk fremstød for nordisk kunstindustri en særlig omtale. I slutningen af 1958 og begyndelsen af 1959 afholdtes en 3 måneders udstilling kaldet „Formes Scandinaves“ i det franske kunstindustri-museum på Louvre. Udstillingen, til hvilken de franske myndigheder var indbydere, var blevet til ved et snævert samarbejde mellem kunstindustriorganisationerne i de fem nordiske lande og disse landes Paris ambassaders handels- og presse- og kulturafdelinger. „Formes Scandinaves“ blev, hvad et særdeles betydeligt antal artikler vidner om, modtaget med stor begejstring af den franske presse, og der er al mulig grund til at tro, at

der i kølvandet af denne udstilling, der var lagt til rette som en rent kulturel manifestation, vil følge en forøgelse af de nordiske landes eksport af kunstindustrielle frembringelser til Frankrig.

De nordiske landes handelsattachéer havde hos de franske myndigheder opnået specialkontingenter for indførsel af nordisk kunstindustri, der skulle præsenteres for det parisiske publikum ved særlige salgsudstillinger. Sådanne har fundet sted i stor-magasinet „Au Printemps“, hos „Christofle“ og i „La Boutique Danoise“ i Danmarks Hus. Forud for disse manifestationer var gået specifikt danske udstillinger i „Galeries Lafayette“ og, arrangeret af La Boutique Danoise, i Danmarkssalen. Særlig virksom ved gennemførelsen af disse arrangementer var min kollega, ambassadens handelsrådgiver W. Frøhlich-Nielsen.

I forbindelse med udstillingen på Louvre afholdt Radio-diffusion-Télévision Française en koncert i Salle Gaveau med skandinavisk musik på programmet under overværelse af de fem landes ambassadører. For at markere den højtidelige anledning indledtes koncerten med afspilning af de fem nordiske landes nationalsange og Marseillaisen, noget formentlig hidtil uhørt i fransk musikliv.

„Formes Scandinaves“, og hvad dermed fulgte, er et smukt eksempel ikke alene på samarbejdet de nordiske lande imellem, men også på hvorledes oplysningsarbejdet og de økonomiske interesser finder sammen.

Også med Turistforeningen for Danmark har presse- og kulturattachéen et naturligt og givtigt samarbejde, idet interesserne i mangfoldige tilfælde løber sammen. Det må her være tilladt at hylde den strålende indsats, fru Ada Kofoed har gjort på det turistmæssige område fra krigens ophør og til begyndelsen af 1959, da hun af helbredsgrunde måtte trække sig tilbage. Hendes initiativ og veloplagthed er endnu nærværende. Vi byder hendes efterfølger, den tidligere turistchef i Odense Bent Nielsen, velkommen.

Til presse- og kulturattachéens opgaver hører endvidere at yde bistand til danske pressefolk, kunstnere, lærde, forfattere, forretningsfolk og talrige andre, der viser embedet den opmærksomhed at nære tillid til dets indehaver. Denne del af virksomheden, der ustandselig bringer friske pust fra Danmark ind i vore kontorer og giver en nyttig à jour-føring og underretning om mangt og meget, har ydermere den værdifulde side at medføre nye forbindelser, nye kontakter. Den bistandsøgende bliver udgangspunktet for henvendelser til franske institutioner og enkeltpersoner, og har presse- og kulturattachéen den glæde at kunne give en håndsækning, får han samtidig sin aktionsradius udvidet. Det er derfor en god og rimelig praksis, at presse- og kulturattachéen forbliver adskillige år på en bestemt post, thi det er en sandhed uden modifikationer, at jo længer han sidder, des større og dermed bedre bliver hans klaviatur. Det er til fordel for alle parter, rationelt og tidsbesparende, at vide hvilke knapper der skal trykkes på i givne situationer.

Betydningen af de personlige forbindelser kan ikke vurderes højt nok. Helge Wamberg yndede med et udtryk vist nok stammende fra Henry Hellssen at sige, at der skulle „gidelse“ til, og det skal der. Man kan ikke fastsætte en bestemt arbejdstid for presse- og kulturattachéen; han må altid have antennerne ude. Det kan være slidsomt – men aldrig kedeligt eller uinteressant – efter dagens mange og forskelligartede gøremål også at være med, hvor tingene foregår, træffe folk, opleve nyt. Presse- og kulturattachéen og hans kone ser mange mennesker og må ofte – heldigvis – holde åbent hus.

Det er kun naturligt, at presse- og kulturattachéens ønskeddel for fremtiden er lang. Der kræves ofte en tålmodig og vedholdende indsats for at få ført tingene igennem; lykkes det, er glæden ubeskrivelig, mislykkes det, noteres nederlaget ikke som endeligt, nye veje prøves, der bankes på nye døre, en dag

måske på den rigtige. Der er endnu engang grund til at understrege de personlige forbindelsers store betydning.

Det danske oplysningsarbejde i udlandet er, som det står at læse andetsteds i denne bog, af nyere dato. Medens der måske nok, da denne del af udenrigstjenesten var ung, var nogle enkelte der ikke helt forstod nytten af en sådan nyskabelse, turde dens værdi idag være hævet over enhver tvivl. Da ambassadør Ejnar Wærum, der altid har vist presse- og kulturafdelingen særlig opmærksomhed, i maj 1959 henvendte sig til de honorære konsulere i Frankrig, for største parten franskmænd, understregede han da også, hvorledes ikke mindst et lille land som Danmark kan gøre sig fordelagtigt bemærket gennem sit oplysningsarbejde.

Presse- og kulturattachéen står ikke alene; den baggrund, han arbejder på, er gennem århundreder skabt af en skare danske, der drog til Frankrig og gennem deres gerning udvidede vort lands grænser. Danske videnskabsmænd, forfattere, journalister, kunstnere, ingeniører og forretningsfolk har bidraget til at skabe den sympati for, ja jeg tør næsten sige kærlighed til vort land, det er så opmuntrende at møde i Frankrig, og som er af så afgørende betydning for, at vore anstrengelser skal kunne krones med held.

De studerendes første mødested

Af Dr.

VINCENT NÆSER

Til fremme af samfølelsen og samarbejdet mellem to lande er det vigtigt at deres studenter mødes. Om denne vekselvirkning mellem de forskellige nationers aandsliv holdt professor Cornudet en gang i 20'erne en beaandet forelæsning paa Københavns Universitet, hvor han skildrede den betydning, det ville faa, naar den enkelte nation ville være med til for sit vedkommende at bidrage til skabelsen af den universitetsby, La Cité Universitaire, hvortil Frankrig som den første nation havde taget initiativet ved at rydde et helt kvarter omkring de gamle fæstningsværker, og som skulle huse studerende fra alle lande. Om det arbejde og den energi, der fremfor alt fra Wamberg's side blev sat ind for at skabe det danske studenterhus i Paris, beretter med førstehaandsviden direktør Chr. H. Olesen. Om hvordan man søgte at klare sig i mellemtiden, har man bedt mig fortælle nogle spredte træk.

Det var i min egenskab af formand for Studenterraadet under og lige efter første verdenskrig, at jeg fik med sagen at gøre, og jeg benytter lejligheden til paa de danske studerendes vegne at bringe min gamle studenterkammerat Wamberg en varm tak for hans forstaaelse og hjælp og journalistiske assistance under første verdenskrig til opbygning af denne praktiske repræsentation, der snart blev efterlignet ved alle vore højere læreanstalter.

Allerede i november 1918 lykkedes det mig som formand for Studenterraadet og dettes skandinaviske komité at komme til Paris med anbefaling af undervisningsministeriet og Frankrigs minister i København, Conty. Med støtte af den danske minister i Paris, kammerherre Bernhoft, lykkedes det at interessere det franske propagandaministerium i betydningen af at genknytte og forbedre forbindelserne med de nordiske universiteter.

Afdelingschef Desfeuilles, der senere gjorde et stort arbejde for forbindelsen med danske skoler, satte den skandinaviske komité i forbindelse med „Cercle International des Étudiants des Pays Alliés et Amies de la France“, som en overgang indrettede en særlig lille afdeling for skandinaviske studerende. Han satte mig ogsaa i forbindelse med M. Dutailis, der var bestyrer af de franske universiteters og skolers fælles oplysningskontor, samt med Sorbonne's Bureau d'Information (hvad der forøvrigt gav stødet til oprettelsen af Dansk Studieoplysningskontor herhjemme).

Det gjaldt nu om at faa et passende mødested og oplysningskontor for de nordiske studerende. Baade den svenske og den norske gesandt var meget interesserede og tog meget venligt imod mig og min næstformand, nuværende redaktør, cand. polit. N. P. Sørensen.

Inden vi gik løs paa gesandterne, søgte vi naturligvis oplysninger om, hvordan man bedst kunne komme i kontakt med dem, og vi fik det raad at huske paa, at den norske gesandt, Wedel Jarlsberg, var dansk baron. Vi fik da ogsaa et timelangt samvær allerede den første gang, og han udviklede bl. a. for os, at de unge nordiske studerende meget let kom galt af sted, naar de fra deres milieu, hvor alle kendte hinanden og passede paa hinandens optræden, kom til de store europæiske hovedstæder og navnlig Paris, hvor ingen indvendte noget mod nogen. Han raadede os derfor til at faa en nordisk akademiker med franske kundskaber og forbindelser til at lede det og helst en personlighed med en stærk moralsk indstilling og rygrad.

Det traf sig saa heldigt, at min broder, cand. theol. Carl Næser, netop opholdt sig i Paris, efter at han i København havde skabt et hjemligt samlingssted for franske krigsfanger paa Charlottenborg. Det lykkedes nu min efterfølger i Studenterraadet at overtale ham til at forsøge at bringe et lignende hjemligt samlingssted i stand i Paris, hvor danske og nordiske studerende kunne træffe franske kolleger. I løbet af nogle aar udvikledes saa *Le Foyer Franco-Scandinave*, der endog naaede at blive *reconnu d'utilité publique* bl. a. med ret til at modtage gaver under kontrol af de franske myndigheder – vistnok en enestaaende tillidserklæring.

Saa vel rektoren for la Sorbonne, matematikeren Poincaré, som Monseigneur Baudrillart, der var forstander for det katolske seminarium i Paris, gav dette samlingssted deres uforbeholdne personlige støtte, og der dannedes efter sædvanlig fransk skik en helt lille „Comité de patronage“ med kendte navne, hvori blandt vor egen prinsesse Margrethe af Bourbon Parma, hertugen og hertuginde af Vendôme, Paris' militærguvernør og andre celebre over for Norden særlig venligt indstillede, franske personligheder. Dansk Studieoplysningskontor oprettede en filial i Foyer'en, og den danske lektor knyttedes dertil i nogle aar.

Meget aktiv for Foyer'en var den unge baron, nu greve Yves de Constantin, nu direktør for Frankrigs hovedrevisorat (i Frankrig kontrolleres selv kærnerne!). Ved heldige omstændigheder var det lykkedes at faa Foyer'en installeret i André Maurois' lejlighed i Rue Servandoni, den lille, gamle, franske gade mellem Luxembourg-haven og Ste. Sulpice. Mangen dansk student syntes vist, gaden ikke var særlig bred. Det var den heller ikke, men franske intellektuelle elskede i hvert tilfælde endnu paa den tid de traditionsrige steder. For franskmænd var det derfor en udmærket adresse. Saa det var let at faa dem til at komme til møder og sammenkomster.

Det gik nemlig som ved oprettelsen af det danske studieoplysningskontor her i København. Det blev ikke blot universitetsstudenter, der fik brug for det. Jeg husker, de to første, der bad os om oplysning i København, var den nuværende berømte, danske harpenist Boye, der skulle have sin harpe med til Paris, og en brav lokomotivfører Poulsen, der skulle benytte sine gratisrejser til at udvide sine tekniske kundskaber. Efter den første verdenskrig var det jo, som sluserne blev lukket op for alle klassers ønske om at skaffe sig større kundskaber og særligt ogsaa kendskab til andre lande og deres levemaade.

Store dele af aaret var der faktisk sammenkomster flere gange om maaneden og et stort rykind paa kontoret. Min broder fik rigelig brug for sine forbindelser, sine franske kundskaber og sin evne til at hjælpe folk tilrette. Navnlig i Paris spiller jo den lille telefonopringning til en forbindelse en større rolle end de fleste steder og giver større resultat.

Ogsaa pressen stillede sig yderst forstaaende, og notabene uden nogen økonomisk ydelse, saaledes som onde tunger ellers gerne vil mene udkrævedes. Særlig „Excelsior“ bragte flere gange billeder og venlig omtale af dette første forsøg paa at skabe en praktisk form for samvær mellem besøgende studerende og tilsvarende kredse.

Det første tidligere forsøg i Paris var vistnok YMCA (Red Triangle's) Foyer fra krigens tid for amerikanske studenter i Rue Duphot lige over for senatet, hvor der var dans til grammofonmusik hver eftermiddag, og hvortil en kreds af franske mødre med Madame la Maréchal Joffre i spidsen skaffede de nødvendige kvindelige partnere.

Amerikanerne viste i det hele taget allerede under første verdenskrig stor forstaaelse for betydningen af at hjælpe de studerende tilrette i det fremmede, og allerede tidligt under 1. verdenskrig dannedes the American Universities' Union in Europe med dette formaal.

Vore møder i den karakteristiske franske lejlighed paa 1. sal i Rue Servandoni fortsattes gennem en aarrække, og da danskerne jo altid længes efter dansk mad, og franskmændene har interesse for nordisk kogekunst, oprettede man en tid lang først en slags kantine i lejlighedens spisestue og senere en lille restaurant i stuen.

Saasnart det danske studenterhus var bragt under tag, var det første mødesteds rolle egentlig udspillet. Først i begyndelsen af 30'erne lukkedes Foyer'en.

Min broder var forøvrigt paa grund af sine erfaringer blevet taget med paa raad under den første drøftelse i franske universitetskredse af den endelige form for oprettelsen af studenterbyen. I et stort fransk universitetsmøde med Deutsch de la Meurthe, den franske rigmand, der var patriot og sportsmæcen, og som nu skænkede de nødvendige midler til at faa gang i oprettelse af universitetsbyen, gjorde min broder opmærksom paa, at den første tanke, at genoplive nationhuse som paa Saxo's tid, indebar en fare for netop at faa de fremmede til ikke at komme i tilstrækkelig berøring med landets egne Minerva-sønner og -døtre. Han foreslog derfor, at der i de forskellige nationers huse ogsaa af rent praktiske grunde i almindelighed burde være enkeltværelser, der skulle bruges til udlejning til franske studerende.

Det danske Studenterhus

Af Direktør

CHR. H. OLESEN

Når man tænker på Helge Wamberg i forbindelse med Det danske Studenterhus i Paris, er det ensbetydende med studenterhusets historie indtil idag; for Helge Wamberg var med i alle enkeltheder fra den første begyndelse.

Det danske Studenterhus er en del af Cité Universitaire i Paris. Denne studenterby blev til, efter at den daværende franske undervisningsminister, senator André Honnorat, i 1921 havde udkastet tanken til oprettelse af en særlig beboelse for de mange studerende både franske, særlig fra provinsen og de oversøiske lande, og de fremmede, der søger de højere læreanstalter i Frankrigs hovedstad. Årsagen dertil var som i andre universitetsbyer, at boligspørgsmålet for de udenbys studenter måtte ordnes på en eller anden måde, men tillige, at der til grundlag for planen lå en større idé.

Senator Honnorat var en levende personlighed, som i og udenfor parlamentet udførte et rigt humanistisk arbejde. Han havde en sjælden evne til at vække opmærksomhed om de foretagender, han beskæftigede sig med, og det vakte derfor interesse i formående kredse, at han fremlagde planen om at skabe studenterbyen, der foruden at løse boligspørgsmålet tillige skulle tjene til forsoning mellem nationerne, det store mål for verdens genopbygning efter den første verdenskrig, som just ikke er blevet mindre betydningsfuldt efter den anden verdenskrig.

Det lykkedes Honnorat at erhverve et passende areal på 43 ha i Paris' sydlige udkant mellem Porte d'Orléans og Porte de Gentilly, hvor Paris' fæstningsværker havde ligget, og hvor Paris' hjemløse holdt til. Arealet, som var smukt beliggende overfor Montsourisparken ved den brede Boulevard Jourdan, blev gratis stillet til rådighed af den franske stat.

Det første kollegium, der blev bygget, blev skænket af den franske familie Deutsch de la Meurthe, og der opførtes en samling bygninger med et forsamlingshus som midtpunkt. I dette første franske kollegium blev der plads til 394 kvindelige og mandlige studerende; for de kvindelige blev der opført en særlig bygning, senere udvidet til tre bygninger. „Fondation Deutsch de la Meurthe“ blev da midtpunktet for en række huse, som skulle opføres af de interesserede lande som bolig for disses egne studenter og muligvis også for franske studerende.

Den større idé, den mere vidtspændende og ideelle opgave, som studenterbyen burde have, lå efter grundlæggerens mening deri, at studenterbyen skulle blive et åndeligt samlingssted for alle landes studerende ungdom, således at de unge under betryggende forhold kunne lære hverandre at kende. Til fremme af denne idé's virkeliggørelse fik André Honnorat under et besøg i U.S.A. interesseret John D. Rockefeller junr. således for sine planer, at den store bankier skænkede de nødvendige midler til oprettelsen af Det internationale Hus, det smukke og statelige bygningskompleks, der nu danner kernen i Cité Universitaire. I forbindelse med Det internationale Hus findes foruden store restauranter et teater, bibliotek, forsamlingsstue, klublokaler, svømmehal, idrætshal m. v., og også Cité'ens administrationsbygning ligger her ligesom dens posthus samt enkelte boliger for fremmede lærde, der en kortere tid studerer i Paris. Tillige er der i byen opført et mindre hospital, til hvilket et fortræffeligt læge- og sygeplejerskekorps er knyttet.

Allerede da de første skridt blev taget hen imod skabelsen af

Det danske Studentarhus, var Helge Wamberg med i arbejdet. Han blev udnævnt til generalsekretær i den første komité, og han gik med største ildhu ind for opgaven. I to artikler i Berlingske Tidende for 30. november 1927 og 1. december 1927 gjorde han rede for tankens baggrund og påviste dens kulturelle, nationale og internationale betydning. Det skete samtidig med, at en foreløbig dansk komité havde udsendt indbydelse til et møde den 1. december 1927 i et af Rigsdagens udvalgsværelser, på hvilket man ville overveje muligheden af at realisere planen og drøfte fremgangsmåden.

Indbydere til mødet var:

Folketingsmand Holger Andersen,
Generalmajor, landstingsmand M. Birke,
Direktør Benny Dessau,
Professor H. O. G. Ellinger,
Grosserer A. Fonnesbech,
Folketingsmand, greve Bent Holstein,
Professor, dr. phil. Martin Knudsen,
Professor Emil Koefoed,
Folketingsmedlem, fru Elna Munch,
Professor, dr. juris. H. V. Munch-Petersen,
Professor P. O. Pedersen,
Folketingsmand Th. Stauning.

På mødet enedes man om at nedsætte et forretningsudvalg, i hvilket de ovenfor nævnte fik sæde med undtagelse af professorerne Ellinger, Koefoed, Munch-Petersen og P. O. Pedersen, og udvalget suppleredes endvidere med:

Departementschef C. F. A. G. Graae (senere æresmedlem),
Redaktør Chr. Gulmann,
Etatsråd Wilh. Hansen,
Direktør A. C. Illum,

Direktør Vagn Jacobsen,
Direktør Chr. H. Olesen,
Udenrigsministeriets direktør, greve E. Reventlow,
Direktør Tyge J. Rothe,
Presseattaché Helge Wamberg.

På mødet var man enig om at rette en henvendelse til den danske regering og rigsdag med anmodning om statens støtte, og for at give denne henvendelse, som var dateret 26. januar 1928, yderligere vægt, lod man den underskrive af en større kreds, i hvilken man søgte medlemmer til en komité.

Det hus, man tænkte sig at bygge som Det danske Studenterhus i den internationale studenterby i Paris, forøvrigt det sjette i rækken, skulle være beregnet for studerende taget i ordets videste betydning, således at også studerende indenfor handel, industri, bankvæsen, forsikringsvirksomhed, landbrug, militærvæsen, undervisning, kunst, journalistik m. v. kunne få adgang, og man stiledede efter plads til mindst 40 studerende, heriblandt et antal franske for at lette de danske studerendes samkvem med udenlandske studerende. Der skabtes efterhånden plads i huset til 52 studerende.

I læseåret 1926–27 var der 32.000 studerende i Paris og deraf 7.000 fremmede studenter. Indlogeringen af disse 7.000 samt mange af de franske, som søgte til Paris' højeste undervisningsanstalter, var som nævnt et påtrængende og diskuteret problem, og derfor vandt Honnorat interesse for sin plan om studenterbyen i videre kredse. Den blev et nationalt spørgsmål for Frankrig og tillige et internationalt, som forskellige nationer allerede samledes om.

Skal vi være mellem disse nationer? spurgte Helge Wamberg i sin artikel i Berlingske Tidende for 30. november 1927 samtidig med, at han gav en redegørelse for de tanker, der lå bag skabelsen af Cité Universitaire de Paris, og han kendte allerede

den indvending, der skulle blive rettet mod tanken: At studenterne ikke må isolere sig nationvis. Han viste derfor, hvordan forholdene i studenterbyen netop ville blive ideelle i modsætning til romantikken på Montparnasse, i Quartier Latin, som i mange år havde været alt andet, og hvor reglen netop var, at studenterne fra de forskellige nationer – skandinaverne var særlig slemme – klumpede sig sammen på små, dårlige hoteller (naturligvis dårlige, fordi værelser til små priser i reglen er dårlige), spiste på de samme restaurationer og pensionater og kun omgikkes få andre nationer.

Det var for at modarbejde dette, at studenterbyen skulle dannes, først og fremmest for at skaffe gode boligforhold, men dernæst for at skabe sådanne forhold, at de forskellige nationer kunne mødes i udviklingen af et godt kammeratskab og således, at kendskabet til andre sprog, særlig fransk, blev udvidet. Man kom til at bo dør om dør, ikke med en ligegyldig hotel- eller pensionatlejer, men med en kammerat, en ligemand, en medstudent, og i Club Universitaire, en slags international studenterforening med sine restaurationer, mødesale, musikstuer, gymnastiksale, læsestuer og håndbiblioteker skulle hele den intellektuelle, studerende og kunstneriske ungdom fra alle nationer mødes for at stifte ny bekendtskaber, mens man på sportspladsen daglig kunne kappes i en slags olympiske lege i mindre stil. Man byggede simpelthen et åndeligt Genève ved Seinen, et „Folkeforbund“ hed det dengang for den internationale ungdom.

Det så Helge Wamberg, det sagde han begejstret, og som generalsekretær for komiteen gjorde han sit og mere til, at planen om Det danske Studentarhus blev gennemført.

Det er ikke muligt med bestemthed at sige, hvem der fik ideen til planen om Det danske Studentarhus; men uomtvisteligt er det, at Helge Wamberg tidligt havde et snævert samarbejde med senator André Honnorat, der foruden at være Cité Universitaire's stifter og præsident særlig var knyttet til danske inter-

esser som formand for Association Franco-Danoise i Paris. Man må regne med, at Helge Wamberg var den, der bragte tanken til Danmark, og at han der ved kendte personers hjælp, i første række direktør Benny Dessau, fik sat gang i planen samtidig med, at han skrev sine artikler til offentlighedens belæring; men det ville naturligvis have været mærkeligt, om ikke enkelte havde en ganske anden mening, og dette kom da også til udtryk ved skriverier i bladene. Det var sammenklumpningen på eet sted set ud fra et nationalt synspunkt, en og anden havde betænkelighed ved, og fra visse hold slog man tillige på, at opgaven måtte løses gennem et skandinavisk samarbejde, gennem bygningen af et hus, fælles for Skandinavien.

Imidlertid opfordrede Helge Wamberg mig til ved et indlæg i Nationaltidende (19. december 1927) at gå imod dem, der havde nationale betænkeligheder, og selv tog han sig grundigt af dem, der talte skandinavisme i denne forbindelse, hvilket han meget let kunne gøre, da Sverige allerede var i gang med at bygge sit hus, og derefter fulgte i den kommende tid mange møder og en storstilet indsamling. Direktør Benny Dessau blev formand for komiteen, kammerherre H. A. Bernhoft, den danske gesandt i Paris, blev komiteens æresformand, medens fru Elna Munch blev næstformand og jeg kasserer.

Den franske stat havde på forhånd skænket grunden, og den danske stat bidrog med kr. 200.000 på betingelse af, at et tilsvarende beløb blev stillet til rådighed fra privat side. I alt regnede man med at skulle bruge kr. 400.000 til bygning og indretning af huset, og disse beregninger holdt nogenlunde stik, bortset fra, at kronesænkningen i 1931 skabte en del vanskeligheder.

I løbet af 1928 nåede man så store beløb, at planens gennemførelse rigeligt var sikret; der blev tegnet mange større og mindre summer, og det var efter Studentergaardens forbillede lagt således tilrette, at de, der betalte kr. 8.000, kunne give et værelse navn. Pengene blev samlet ind fra alle interesserede kredse, og man

glædede sig over at se indsamlinger igang blandt læger, jurister, ingeniører o. l. samt i provinsbyer, hvor man dannede lokale komiteer med det for øje at få nok til et værelse. Indenfor kunstnerkredse og i de danske erhverv, industri, handel, banker, forsikringselskaber o. l. så man med den største forståelse på planen.

Efter en udskreven konkurrence mellem 5 arkitekter blev det overdraget professor Kaj Gottlob at opføre huset, og grundstensnedlæggelse blev fastlagt til først i november 1929. Imidlertid blev den danske kronprins hindret i at rejse til Paris på det tidspunkt; men den 26. maj 1930 nedlagde Kronprins Frederik som repræsentant for husets protektor, Kong Christian X, undervisningsminister Marraud, fru Elna Munch, den franske minister i København Hermite, universitetets rektor Charléty, senator Honnorat, den danske gesandt i Paris, kammerherre Bernhoft, direktør Benny Dessau samt Helge Wamberg grundstenene til Det danske Studentarhus, og der blev ved den lejlighed holdt en række taler, ved hvilke man dvælede ved den åndelige forbindelse mellem Frankrig og Danmark. Kronprins Frederik udtalte bl. a. : „Ved at deltage i denne højtidelige handling har jeg ikke alene ønsket at bevidne den interesse, hvormed jeg omfatter den studerende, danske ungdom, for hvem dette hus er bestemt, men også at hylde det ædle skridt, Frankrig har taget til at åbne universitetsbyen for de fremmede lande.“ Og kronprinsen fortsatte: „De allerede ældgamle sympatier mellem Danmark og Frankrig og tiltrækningen ved den franske civilisation ville allerede have bestemt os til at benytte denne lejlighed til at bygge et hus, hvori vore studenter under materielle forhold, som deres fædre aldrig har kendt, kunne fortsætte deres studier ved et af de ældste og glørværdigste universiteter i den uforlignelige ramme, som byen Paris danner; men vi er ydermere blevet tiltrukket ved storslåetheden i synspunkter, der er anlagt af senator Honnorat, der har krav på taknemlighed hos alle landes ungdom. Universitetsbyen vil blive det største samfund

i verden af alle arter studenter, der her vil lære hverandre at kende, frigøre sig fra nationale eller race-fordomme og lade sig gennemtrænge af den internationale idé, som er betingelsen for verdens fredelige udvikling.“

Efter grundstensnedlæggelsen skred arbejdet rask frem hovedsagelig ved hjælp af danske håndværkere, bosat i Paris, og rent praktisk ordnedes det sådan, at arkitekten, professor Gottlob, og Helge Wamberg skulle følge opførelsen i enkeltheder, den sidste med stor autoritet overfor håndværkerne. Enhver udbetaling vedrørende bygningen skulle attesteres i Paris af kammerherre Bernhoft og Helge Wamberg, inden udbetalingerne kunne finde sted fra København, og Helge Wamberg måtte døje med at føre regnskabet i hele byggeperioden. Som konduktør ledede arkitekt S. G. Albinus, nuværende chefarkitekt i boligministeriet, bygearbejdet på stedet.

Fra 1. januar 1932 ansattes kaptajn Otto Hermann som direktør for Det danske Studenterhus. Han afløstes i 1947 af lektor, dr. phil. Hans Sørensen, der havde det danske lektorat på Sorbonne, og som ansattes på grund af pædagogiske erfaringer. I 1949 afløstes direktør Hans Sørensen af lektor Andreas Veng Christensen. De har alle med største agtpågivenhed overfor beboernes interesser og disses private forhold ydet et anerkendelsesværdigt arbejde.

Studenterhusets direktør skulle forestå de daglige dispositioner for huset og livet deri efter fastlagte regler, og igennem tiden blev Helge Wamberg den uforlignelige observatør og regulator til alle sider i forholdene indenfor huset og til Cité'en og dens franske ledelse.

Den 25. januar 1932 blev Det danske Studenterhus indviet i overværelse af Kronprins Frederik og den franske republikks præsident Gaston Doumergue, og huset blev ved den lejlighed overdraget til Paris' universitet som ejendom og betegnes derefter officielt Fondation Danoise – Université Paris. La Cité Universitaire

sitaire ledes af en Fondation Nationale, der hører direkte under Université de Paris, medens de enkelte landes huse, herunder Fondation Danoise, administreres selvstændigt af et Conseil d'Administration bestående af 5 danske og 4 franskmænd med rektoren for Paris' universitet som født præsident samt i Danmark af en komité, der har overopsynet med husets drift og vedligeholdelsestilstand, og hvortil den danske stat hele tiden har ydet et årligt bidrag.

Helge Wamberg var næstformand for Conseil d'Administration fra husets indvielse til sin fratrædelse i Paris i maj 1958, medens generalkonsul Prior i mange år var kasserer. Medlemmer af Conseil var tillige Danmarks gesandter, først kammerherre H. A. Bernhoft, der tillige var æresformand for den danske komité og efter direktør Benny Dessau's død fungerende formand, dernæst minister A. Oldenburg og kammerherre J. C. W. Kruse, der stadig er æresmedlem af den danske komité, samt ambassadør Ejnar Wærum, som i 1957 blev udnævnt til æresmedlem af den danske komité.

Til husets drift blev af den danske komité indbetalt et større beløb, som i Paris fastlagdes i et „Fond de Roulement“, der skulle bestyres af Cité Universitaire, og som i de første år vogtedes meget strengt af senator Honnorat, der ikke tålte, at grundsummen blev forringet.

Siden indvielsen af huset har danske studerendes benyttelse af studentarhuset været i stadig stigen. Betalingen for logis og morgenmåltid var oprindeligt beregnet til frs. 360,00 pr. måned, hvilket med fuld belægning dengang kunne bringe balance i driften under normale forhold; men de uheldige valutaforhold indvirkede på dispositionerne, således at man i en del år måtte arbejde med underskud. Dette tillige med den almindelige prisstigning måtte naturligvis medføre, at prisen for værelserne måtte forhøjes; den er for tiden ialt frs. 9.000 inklusive morgenmåltid. Det svarer til kr. 126,00 efter den nuværende kurs.

Livet i Det danske Studenterhus formede sig tilfredsstillende som regel med en så god værelsebelægning, at det var svært at finde optagelse for de mange unge, der gerne ville til Paris, og stadig er det sådan, at det at opnå et værelse i studenterhuset betragtes som et gode, der giver sig udslag i talrige glædesytringer. Det kan betragtes som meget sjældent, at en ansøger ikke møder til aftalt tid, og helt enestående, hvis man i så tilfælde ikke forstår, at det er utilstedeligt, og det erkendes da også åbent, at en studerende ikke noget sted i Paris bor så godt som i Cité Universitaire og tilmed billigt.

Flere tusinde unge danske har i de mere end 25 år nydt godt af at have boet i Det danske Studenterhus, og fremragende franske og danske kunstnere, også blandt husets egne unge, har ydet fortræffelig kunst ved festlige sammenkomster, ligesom foredragsholdere med verdensry har talt i husets sal. Fra fransk side er der vist huset den største velvilje.

Under den anden verdenskrig var Det danske Studenterhus beslægtet først af tyske besættelsestropper, senere af amerikanske. Herved led huset og inventaret i større grad overlast; men ved hjælp af særlige bidrag fra Danmark lykkedes det at bringe huset i forsvarlig tilstand, således at det snarest efter verdenskrigens slutning atter kunne udfylde sin mission.

I november 1950 besøgte Det danske Studenterhus af Kong Frederik IX og Dronning Ingrid. Kongen havde fra det år ønsket at være husets protektor. Ved den lejlighed indviede kongen en dannebrogsfane, som var skænket til huset af „Foreningen af tidligere beboere i Det danske Studenterhus“. Denne forening kunne i 1953 ikke mere holdes i live, og man havde da i huset den glæde som gave at modtage en reol og en stor porcelænskulptur: Havtyren af Jean Gauguin, som betaltes af foreningens rest-kassebeholdning. Disse smukke gaver har fundet deres plads i huset, hvor de på deres måde taler om mennesker, der havde udbytte af at opholde sig i huset.

Op imod studenterhusets 25 års jubilæum iværksatte komiteen en indsamling, som var anbefalet af formændene for Industrirådet og Grosserer-Societetets Komité samt af rektorerne for de højere læreanstalter i Danmark m. fl. Formålet med indsamlingen var at skaffe midler til en højst tiltrængt istandsættelse, således at huset stadig kunne præsentere sig på rette måde og være i passende orden til jubilæumsdagen d. 25. januar 1957. Dette mål blev nået ved en enestående velvilje fra både gamle og ny bidragydere, og med enkle festligheder passerede man da denne mindedag. I anledning af jubilæet skænkede Tuborgfondet kr. 30.000 til udsmykning af salonen med vægbilleder efter maleren, professor Kræsten Iversen's udkast og udført efter hans død af maleren Johan Vilhelm Andersen.

Efter at Det danske Studentarhus var en realitet, har man i det hele taget kunnet glæde sig over en omfattende forståelse i de videste kredse, og det har f. eks. givet sig udtryk i legattildelinger. For allerede mange år siden modtog huset et legat fra den tidligere danske konsul Carl N. G. Jorck i Monte Carlo, og senere har man modtaget beløb fra fru Paula Dessau og i den allerseneste tid besked om, at direktør Carl I. Becker, der døde i 1941, har bestemt, at der af Carl I. Beckers Fond 20 år efter hans død, altså i november 1960, formedelst et beløb på kr. 10.000, skulle købes et værelse i Det danske Studentarhus. Hertil føjes den glædelige meddelelse, at hans søster, frøken Marie Becker, der afgik ved døden i 1959, i sit testamente har bestemt, at renterne af det beløb, hun måtte efterlade sig, skal anvendes til studieophold i Paris for en værdig og trængende student. Den kapital, der er tale om i dette tilfælde, beløber sig til mindst kr. 80.000, og renterne deraf vil komme til udbetaling første gang i juli 1960. Legatet skal bestyres gennem et samarbejde mellem fondets kasserer og komiteen for studentarhuset.

Som tiden er gået, må man regne med, at Det danske Studentarhus og hele Cité'en er blevet en fast forankret, uundværlig

institution, der har opfyldt de forpligtelser, der lå i senator Honnorat's grundtanke.

Man regner med, at der i Cité'en er over 70 nationer repræsenteret; men dog er det til stadighed Frankrig, der leverer det største antal beboere. Ialt finder 4.700 studenter deres studie-hjem i studenterbyen, fordelt i 43 kollegier, større eller mindre bygninger, næsten alle præget af vedkommende lands byggeskik.

Foruden restauranterne i Det internationale Hus findes der nu andre praktisk indrettede spisesteder. Ialt serveres der daglig mere end 8.000 måltider, og ved frokost- og middagstid summer det af mange sprog, og der udfolder sig et internationalt liv, som er enestående i verden. Alle racer synes repræsenteret, og ikke mindst yder Frankrigs oversøiske lande med deres 50 millioner af sorte og gule folk et stort og særpræget kontingent.

Alt dette var Helge Wamberg tæt inde på livet af, og han omfattede denne del af sin gerning med dyb interesse. Det var derfor med taknemlighed, at studenterhusets komité kunne sende ham sin hilsen på hans 60 års fødselsdag i 1948, og ved den lejlighed fandtes i en trykt adresse bl. a. følgende ord til ham:

„For dansk studerende ungdom var det en lykkelig omstændighed, at De var presseattaché ved den danske legation i Paris i årene, da tanken om en international studenterby kom frem, og det storslåede anlæg, der nu kendes som La Cité Universitaire, begyndte at vokse frem på de gamle fæstningsvolde udenfor Paris. Det var Dem, der med Deres skarpe blik for realiteter på et tidligt tidspunkt anede den fremtid, der lå gemt i det store projekt, og som straks så, at Danmark burde sikre sig en plads i rækken af nationer, der engang skulle kunne byde deres ungdom studieophold i Paris under lykkeligere forhold, end man havde kendt dem før. Ved siden af Deres interesse for dansk ungdom var det Deres brændende ønske om fastere at knytte de kulturelle bånd mellem Deres fædreland og det land, hvori De havde

fundet Deres livsgerning, der fik Dem til med liv og sjæl at gå ind for planens gennemførelse.

Det arbejde, De i slutningen af tyverne og i begyndelsen af trediverne, bl.a. sammen med den danske komité's første formand, direktør Benny Dessau, udrettede for at føre tanken ud i livet, og for at det danske hus skulle blive en værdig bestanddel af den internationale studentterby, kan ikke værdsættes højt nok, og både i husets første vanskelige år, da linierne for husets daglige liv blev trukket op, og i de mange år, der siden da er forløbet, har De med Deres store energi og aldrig svigtende interesse for sagen været den danske komité en støtte og hjælp, uden hvilken vor opgave næppe kunne være løst.“

Ved Helge Wamberg's 70 års-dag sendte komiteen sit bidrag til en hædersgave, der blev givet ham af en række institutioner og private venner, og ved hans ankomst til Danmark efter fratrædelsen i Paris valgtes han til næstformand for den danske komité. Nu efter hans død vil man hædre hans minde ved i Det danske Studentarhus at anbringe et relief, som Wamberg's mangeårige ven, billedhuggeren H. Wederkinch, har lovet at udføre.

Den danske komité har i 1959 følgende sammensætning:

Fhv. præsident Holger Andersen,
 Direktør Einar Dessau (kasserer),
 Professor, dr. techn. Anker Englund,
 Kgl. bygningsinspektør, professor Kaj Gottlob,
 Ambassaderåd Mogens Hermannsen,
 Professor, dr. phil. Paul Krüger,
 Departementschef A. Michelsen (næstformand),
 Direktør Chr. H. Olesen (formand),
 Direktør W. Reinhard,
 Prokurist W. Samuelsen (sekretær),
 Professor, dr. phil. Holger Sten,
 Direktør Bent Suenson,

Professor, dr. phil. Hans Sørensen,
Kammerherre J. C. W. Kruse (æresmedlem),
Ambassadør Ejnar Wærum (æresmedlem).

Endvidere har studenterrådet et medlem i den danske komité. Den pågældende udnævnes af det danske undervisningsministerium og skifter hvert år. For tiden er stud. mag., frøken Kirsten Rasmussen medlem.

Det franske Conseil d'Administration består af følgende:

Ingeniør Ove Christiansen,
Direktør Aage Dessau,
Dr. phil. Henning Fenger,
Ambassadør André François-Poncet (præsident for Cité Universitaire),
M. Robert Garric,
Professor Maurice Gravier,
Ambassaderåd Mogens Hermannsen (vicepræsident),
Professor J. J. Mayoux,
Rektor, professor Jean Sarrailh (præsident),
Ambassadør Ejnar Wærum (ærespræsident).

I de forløbne år har følgende udover de allerede nævnte været medlemmer af den danske komité:

Professor, dr. phil. Andreas Blinkenberg (næstformand),
Fru Paula Dessau (æresmedlem),
Skibsreder Eigil Hahn-Petersen,
Direktør A. Holm,
Grosserer Holger Laage-Petersen,
Professor, dr. phil. Christen Møller (formand).

Af Conseil d'Administration har følgende været medlemmer udover de allerede nævnte:

Professor J. M. Carre,
Fhv. minister Raoul Dautry,
Ingeniør Helmer-Petersen,
Lektor Svend Johansen,
Professor Alfred Jolivet,
Rektor André Marchaud,
Ingeniør Kurt Olsen,
Lektor, dr. phil. Knud Togeby,
Ingeniør Holger Vilsboe.

Da jeg afgav kassererposten til direktør Einar Dessau i 1947, flyttedes også sekretariatet til adressen: 22, H. C. Andersens Boulevard, København V, og fra den tid har sekretærarbejdet med stor dygtighed været varetaget af prokurist W. Samuelsen, De Forenede Bryggerier. Indtil da havde nuværende afdelingsdirektør i Odense, konsul Poul Kousgaard på allerbedste måde varetaget sekretærgerningen.

Ingen kan være i tvivl om, at navnet Helge Wamberg straks dukker op, når man taler om Det danske Studentarhus i Paris. Han havde sin egen måde at tage tingene på, og man fik det indtryk, at alt gik legende let for ham. Men forholdet var dog det, at han i alle situationer mødte vel forberedt; han tænkte alle enkelthederne igennem, forinden han tog et standpunkt, og så havde han jo den enestående evne at kunne sige sin mening let og elegant og på en måde, som måtte betage og overbevise hans tilhørere, hvad enten disse var franske eller danske. Men han glemte aldrig, at han var dansk. Jeg husker ham fra en aften i Danmarkshuset på Champs Elysées, hvor ægteparret Wamberg havde samlet en stor kreds i den skønne lejlighed, hvor de tilbragte de sidste år i Paris. Det var i anledning af studenterhusets 25 års jubilæum, og de danske studentsangere, som han stod nær, var med ved den lejlighed. Pludselig begyndte student-

sangerne at synge danske sange, og da de havde sluttet, udbød Helge Wamberg med høj røst: „Hvor har vi det dejligt, vi danskere, selv udenfor landets grænser.“ Den forunderlige stemning var skabt, og Wamberg gav straks udtryk for sin betagelse.

Nu, da han var vendt hjem, glædede han sig til at virke videre for det, han havde været med til at skabe i Paris. Han talte ofte om, hvor meget han manglede at skrive ned, og arbejdsmodet havde han i behold.

Betegnende for ægteparret Wamberg var det, at de i løbet af kort tid kom til at stå den franske ambassadør i København Christian Fouchet og hans frue meget nær. Spøgefuldt sagde han, at han følte det, som om han havde udpeget Frankrigs ambassadør i Danmark.

Nu, da Helge Wamberg ikke mere er blandt os, vil han blive savnet i arbejdet for studenterhuset; men hans navn vil altid blive bevaret i ære også omkring studenterhuset.

Danmarks Hus på Champs Elysées

Af Arkitekt, m.a.a.

TYGE HVASS

Det var ikke nogen sinecurepost, Helge Wamberg valgte, da han gik i Udenrigsministeriets tjeneste. Det gjaldt for ham om at træffe de rigtige personer i Frankrig, der kunne hjælpe ham i hans gerning. Et sådant arbejde faldt ham ret naturligt. Ved sit elegante og smidige væsen skaffede han sig ikke alene de rigtige forbindelser, men også mange, mange gode og fremragende venner, der var til gavn og glæde for hans virke. Wambergs gerning spændte over et stort felt, fra det daglige journalistiske stof i de mange franske blade til bladene her i landet. Hans arbejde for at få Danmark omtalt i de franske blade både kulturelt og videnskabeligt var ofte vanskeligt. Det, at få en artikel om et fremmed lands kunst omtalt i et parisisk blad, er ikke let. Pariserbladene mangler ikke stof – og levner kun plads for omtale af udenlandsk kulturelt stof, dersom det er noget usædvanligt. Almindelig omtale om kunst er bladene vant til at få betalt. Men Wamberg havde evne og energi til at skaffe sig ørenlyd, når det gjaldt om at få en sag frem.

Det er mere end 35 år siden, jeg traf Wamberg første gang, og jeg glemmer ikke det første møde i hans kontor på Avenue Marceau 77. Elskværdig og venlig kom han mig i møde – talte med mig samtidig med, at han dikterede en kvindelig sekretær en artikel til et blad i København, talte i to telefoner og gav

mig alle de oplysninger, jeg var kommet for at få; bordet flød af små sedler med notater – noget, der skulle nås endnu i dag. Wamberg's kontor ændredes ikke i de 35 år, jeg har kendt det.

Først ved de store verdensudstillinger lærte jeg Wamberg rigtig at kende. Det var i Köln, Barcelona, Antwerpen, Bruxelles og Paris. Der var Wamberg i sit fulde es – forhandlede til højre og venstre med udstillingsmyndighederne og med de mange udstillere, der alle kom til ham med deres specielle ønsker for at opnå det ene eller andet, som de mente tilkom dem. Wamberg behandlede alle ens; venligt og elskværdigt søgte han at få alle stillet tilfreds – og jeg tør sige, det var ikke altid let, men hans største indsats lå vel nok i det at få Danmark omtalt på lige fod med de store nationer, hvilket sikkert i mange tilfælde har været vanskeligt.

Som medlem af udstillingsjuryen havde Wamberg uddannet sig selv til en fuldkommen ekspert. Det er sådan ved de store udstillinger, at der kun er så og så mange præmier, diplomer og medaljer inden for hver branche. Generalkommissærerne for de forskellige lande søger naturligvis at rage så mange udmærkelser til sig som muligt. De store internationalt kendte virksomheder er nogenlunde sikrede med hensyn til præmier, anderledes er det med ret ukendte virksomheder og navnlig fra et lille land som Danmark. Med aldrig svigtende ildhu gik Wamberg i brechen for de danske udstillere. Ingen svigtede han. Hans hukommelse var eminent, og han vidste, hvad han talte om, når han søgte at få udstillerne godt placeret inden for den samlede jury. Hans repræsentative evner som generalkommissær var velkendt, og det morede ham, når slid og slæb var overstået, at repræsentere sit land på en både elegant og smuk måde.

Men man kan dårligt tale om den side af hans virke, uden at man i den forbindelse tænker på fru Wamberg – Sascha. De var uadskillige, og de klædte hinanden. Helge Wamberg, diplomaten, elegant, hurtig af væsen, og Sascha, der på alle måder søgte

at supplere ham på sin forfriskende, intelligente og pudsige måde, og som sagde tingene med deres rigtige navne til stor morskab og overraskelse.

Helge Wamberg og fru Sascha, der boede i Det danske Hus' øverste etage, sørgede også for at popularisere Det danske Hus. Han ledede mange af de skiftende udstillinger, der blev afholdt i bygningens 2den etage.

Wamberg var ganske vist ikke den, der oprindeligt fik tanken om at få et dansk hus, men da denne var fremsat, var han som i sine øvrige arbejder fuldt ud optaget af ønsket om at få den rigtige bygning til gavn for Danmark.

Begyndelsen var denne. Daværende ambassadør, kammerherre Kruse, fik idéen til, at staten burde købe et rigmandspalæ på Champs Elysées, dér hvor nu Maison du Danemark ligger. Dette palæ, der var ca. 80 år gammelt, havde tilhørt en velhavende familie, der ikke mere var i stand til at bo i palæet. Ud mod Champs Elysées lå palæets hovedfløj og mod baggaden ud mod Rue Lord Byron en staldbygning og vognremise.

Rue Lord Byron ligger ca. 7 m højere end Champs Elysées. Et haveanlæg mellem palæet og staldbygningen var udformet som et terrasseanlæg. Det må have været svært i gamle dage, når familien skulle ud at køre. Det har været nødvendigt at køre ad den nærmeste sidegade fra Rue Lord Byron for at komme hen til hovedindgangen ud mod Champs Elysées.

Da staten besluttede at købe palæet, var det meningen at indrette palæet til det såkaldte danske hus. Der var ikke fra politikernes side megen interesse for at gå i gang med opgaven, og flere af industriens folk gik direkte mod købet og mente ikke, det havde nogen værdi for industrien at få et hus i Paris, men efter et par års forløb blev der endelig enighed om at lade udarbejde et foreløbigt projekt.

Jeg blev anmodet om at udarbejde et projekt, og dette gik ud på at nedrive palæet på Champs Elysées og stald- og vogn-

bygningen på Rue Lord Byron. Mod Champs Elysées tænkte jeg mig en bygning på 8 etager til kontorer, og fra Champs Elysées en passage, der endte i kælderetagen i en 5 etagers bygning på Rue Lord Byron. Gårdspladsen mellem de to bygninger tænktes udnyttet til en stor udstillingshal. Den 8 etages kontorbygning mod Champs Elysées var tænkt forbeholdt danske virksomheder med forretningsforbindelser i Frankrig og den store udstillingshal til industriudstillinger af danske varer.

Bygningen i Rue Lord Byron var tænkt som et hotel med indgang fra Champs Elysées.

Det blev der ikke noget ud af – det var alt for kostbart og ganske uden for de danske interesser, men da palæet nu engang var købt, måtte man se at gøre brug af det, og jeg blev derfor anmodet om at komme med et forslag til ombygning af palæet, så det kunne få anvendelse til kontorer til danske firmaer. Stald- og vognbygningen skulle der ikke gøres noget ved.

Der blev så udarbejdet forslag til ændring af palæet. Der gik et års tid, før man fra politikernes side tog sagen op til drøftelse. Der blev nedsat en komité med minister Johannes Kjærbøl som formand. Der blev afholdt licitation, og ministeren rejste så til Paris for at se på forholdene på stedet og blev da klar over, at palæet burde nedrives, og en ny bygning opføres. På den tid skete der desværre en politisk ændring – ministeriet trak sig tilbage, og et nyt ministerium trådte til. I ca. 2 år lå sagen stille, men under ledelse af departementschef J. Elkjær Larsen blev der dannet en ny komité, der tog sagen op.

Projektet blev gennemarbejdet og licitation afholdt. Ingeniør Holger Vilsboe i Paris forestod de ingeniørmæssige installationer og beregninger, og hans søn, arkitekt Frank Vilsboe, forestod den daglige ledelse.

Projektet indeholdt i stueetagen et turistbureau på den ene side af indgangen og på den anden et rejsebureau, der med en intern trappe stod i forbindelse med kontorer på 1ste sal. Des-

uden en mindre bar ud mod haven eller gården, hvor danske kunne mødes til en forfriskning.

På det tidspunkt var der absolut ikke tænkt på at indrette restaurant i bygningen, derimod var man i tvivl om, hvorvidt der burde være et rejsebureau eller måske hellere udstilling af dansk kunstindustri, hvilket lokalet ville passe udmærket til med forbindelsen til 1ste salen. Efter mange forhandlinger blev det vedtaget, at lokalet skulle indrettes til rejsebureau. Turistbureauet, der skulle have været i stuelokalet på venstre side af indgangen, blev flyttet sammen med rejsebureauet, og i stedet blev der indrettet en butik til udsalg af dansk kunstindustri i det lille lokale, der var tænkt til turistbureau. 2den salen havde hele tiden været bestemt til at skulle være til rådighed for ambassaden til større møder eller til brug for mindre udstillinger.

De to øverste etager tænktes på et vist tidspunkt indrettet til hotel, men i stedet for blev komiteen enig om, at der burde indrettes en lejlighed for den embedsmand, der skulle have den daglige opsigt med huset. Under økonomiske vanskeligheder blev lejligheden indrettet.

Senere blev der givet ordre til, at der skulle indrettes en restaurant på 1ste sal. Alt var på det tidspunkt gjort klar til at kunne indrette kontorer for det danske generalkonsulat og desuden de omtalte kontorer med forbindelsestrappe til lokalet i stueetagen.

Til trods for disse besværligheder blev der dog et hus ud af det, og dette skyldes departementschef Elkjær Larsens elskværdige og forstående måde at føre forhandlingerne på.

Staldbygningerne tænkte komiteen på et vist tidspunkt at indrette til restaurant. Det var før beslutningen om at indrette restauranten på 1ste sal i bygningen ud mod Champs Elysées. Der blev udarbejdet forslag til en restaurant og bolig for restauratøren. Forslaget blev henlagt, men fra anden side kom der nu forslag om at få overladt stalden til brug for en dansk kirke.

En komité arbejdede her i Danmark og en komité i Paris for

at få en dansk kirke. Forskellen i opfattelsen af, hvad der skulle bygges, var om muligt endnu større, end da Danmarkshuset skulle tilrettelægges.

Byen Paris havde stillet en stor grund til rådighed for opførelsen af en dansk kirke. Grunden lå ude ved Boulogneskoven. Der var mange, der mente, at kirken ville komme til at ligge for afsides til, at de unge mennesker ville få råd til at tage derud, og der blev fra den ene af komitéernes side arbejdet på at få kirken indrettet i stalden i Rue Lord Byron. Efter mange forhandlinger blev det så bestemt, at man skulle se, om det ikke var muligt at benytte stalden, dog med en mindre ombygning.

Da der endelig kunne tages fat på arbejdet, blev det vedtaget, at stalden skulle nedrives, og at der på samme plads skulle bygges en kirkesal og et ungdomslokale i stueetagen. På 1ste sal nogle værelser til rådighed for præsten og på 2den sal en præstebolig, og denne skulle være så rummelig, at præstefamilien var i stand til at modtage gæster fra den danske koloni.

Skønt pengene var små, lykkedes det at få ønskerne opfyldt på en nogenlunde smuk og hensigtsmæssig måde.

Med hensyn til myndighedernes behandling af en byggesag som Det danske Hus kan jeg fortælle, at myndighederne bedømmer byggeriet ud fra de omgivelser, hvor bygningen tænkes opført og således, at den nye bygning ikke på nogen måde bryder med linierne i gaden. Dette tages ret strengt. Jo nærmere man er et offentligt monument, des større er de æstetiske krav over for nybygninger.

Helge Wamberg, der var medlem af komiteen for Det danske Hus, var under hele tilrettelæggelsen stærkt interesseret i byggearbejdet, og da han sammen med fru Sascha indrettede sig i husets øverste etage, udnyttede han boligen som en fin reklame for Danmark.

De danske lektorater og lektorer

Af Lektor, dr. phil.

HENNING FENGER

Det er ikke så ligetil med få ord præcist at angive værdien af de danske lektorater i Frankrig, thi deres betydning strækker sig langt uden for de akademiske kredse, der udgør deres naturlige basis. Hvad de har sat i gang hos deres elever, hvad de har lært dem og betydet for dem, lader sig af gode grunde hverken måle eller beskrive. Men et hastigt blik på de 38 år, i hvilke der i Frankrig har været undervist i dansk, vil dog kunne give adskillige, nyttige oplysninger. Det siger sig selv, at der først og fremmest vil blive tale om Sorbonne og dets lektorer, thi indtil 1954 var Paris det eneste sted, hvor franskmændene kunne studere dansk på forsvarligt videnskabeligt grundlag – jeg siger udtrykkelig: videnskabelig, thi naturligvis har franskmænd til alle tider kunnet lære dansk uden for universiteterne.

Planen om danskundervisning ved Sorbonne går tilbage i al fald til sommeren 1913, da professor Kristian Sandfeld drøftede sagen med forskellige kompetente mænd i Paris, først og fremmest naturligvis Danmarks og Sønderjyllands utrættelige ven og talsmand Paul Verrier, der som professor i skandinavisk sprog og literatur ønskede at knytte en dansk, norsk og svensk lektor til sin undervisning. Hvor langt forhandlingerne nåede før verdenskrigen, ser jeg mig ikke i stand til at oplyse, men umiddelbart efter fredsslutningerne gjorde Danmark en energisk indsats for

påny at knytte forbindelserne med de allierede. Ved Londons universitet oprettedes allerede i 1918 et dansk, et norsk og et svensk lektorat, og den danske lektor Jacob Helweg forestod med stort held et studieoplysningskontor. Foråret 1919 stiftedes i Paris „Le Foyer Franco-Scandinave“, hvor tilrejsende akademikere og kunstnere kunne knytte kontakter med interesserede franskmænd.

Under henvisning til de tre skandinaviske lektorater i England og til de succesrige studieoplysningskontorer i London og Paris besluttede undervisningsminister Jacob Appel at forsøge at fremskaffe de økonomiske muligheder for et dansk lektorat i Paris. 20. januar 1921 ansøgte han Finansudvalget om en bevilgning på 8000 kr. årligt til dette formål: „Ud fra de Erfaringer, som er gjorte i London under Lektoratets Bestaaen, maa Ministeriet finde det meget ønskeligt, om en lignende Institution ogsaa søges oprettet i det andet Kulturcentrum, Paris, for dér at fremme Kendskabet til dansk Sprog og Kultur, og man skal derfor varmt anbefale, at der ved Universitetet i Paris søges oprettet et dansk Lektorat“.

Da Paul Verrier selv ønskede at påtage sig at indføre studenterne i dansk litteratur, var det rimeligt, at han især så sig om efter en sprogkyndig lektor. Han kunne næppe have valgt nogen bedre end cand. mag. Andreas Blinkenberg, der siden har gjort sit navn kendt som en af Europas førende romanske lingvister, og som i Danmark er blevet kendt langt uden for de akademiske kredse ved sin store „Dansk-Fransk Ordbog“, der af eksperter er blevet betegnet som forbilledlig i sin genre. At Blinkenberg dog ikke forsømte litteraturen og filosofien for filologien turde fremgå af hans disputats: „Ernest Renan. Bidrag til Studiet af hans filosofisk-religiøse Ungdomskrise“, 1923, der netop bygger på arkivstudier fra hans to år som lektor i Paris 1921–23. Blinkenberg, der 1919–20 havde været leder af Dansk-Fransk Skolesamvirkes elevhold i Le Havre, fungerede eet år, inden han juni 1922 ansattes officielt. Ved sin udnævnelse til docent i fransk ved

Aarhus Universitet i 1928 og til professor sammesteds 1934 kom Blinkenberg på den smukkeste tænkelige måde til at indlede en tradition, som har gjort lektoratet i Paris til en planteskole for danske professoremner; de to undtagelser, der hidtil har været, synes blot at bekræfte reglen.

Maj 1923 opsløges stillingen ledig fra 1. august, og den besattes uden tøven med dansk litteraturforskningens daværende vidunderbarn Paul V. Rubow. Trods sine kun 27 år havde han en kometagtig akademisk karriere bag sig: banebrydende afhandling i 1916 om Georg Brandes' forhold til Sainte-Beuve og Taine, magister i nordisk filologi 1919 og universitetets guldmedalje samme år, dr. phil. 1921 på en skelsættende undersøgelse af „Dansk litterær Kritik indtil 1870“ og netop færdig med udgivelsen af guldmedaljeafhandlingen under titlen „Saga og Pastiche“, 1923, i hvilken han på lysende måde forener filologisk akkuratesse med sikker æstetisk fornemmelse.

Når Rubow kom til at revolutionere dansk litteraturvidenskab, skyldes det i høj grad de franske impulser, som Rubow formidlede, og hvoraf vel Bédier, Texte, Hazard og Lanson var de vigtigste. Sikkert er det i al fald, at med Rubows næste bøger – „H. C. Andersens Eventyr“, 1927, „Litterære Studier“, 1928, den franskskrevne „Hippolyte Taine“, 1930, og ikke mindst „Georg Brandes og den litterære Tradition i det 19de Aarhundrede“, 1931 – lagde han en solid grund for de næste 20 års danske litteraturforskning. Traditionerne fra „la littérature comparée“, som den gang havde hovedsæde i Paris, kom gennem Rubow til at påvirke danske litteraturhistorikere i afgørende grad; det gælder hans efterfølgere på posten, Paul Krüger, Jens Kruuse og F. J. Billeskov Jansen såvel som Alf Henriques og dette værks redaktør, Hakon Stangerup. Intet kunne derfor være mere rimeligt, end at Rubow, der i 1929 var blevet docent ved Københavns Universitet og i 1930 professor i nordisk litteratur, i 1933 overtog Valdemar Vedels lærestol i almindelig litteratur-

videnskab. Han bestrider den den dag i dag og er af en af vore yngre literaturhistorikere med rette blevet kaldt „dansk literaturforsknings marchal“.

I midten af 1930erne skiftede Rubows forfatterskab retning og karakter. Ungdommens tungt armerede, stundom lidt pedantiske monogramer veg pladsen for en frigjort, mere personlig produktion, der hurtigt slog Rubows navn fast som en af Danmarks ypperste prosaister. Den årlige samling af Rubows essays blev en begivenhed for kendere og frankofiler; her var for en gangs skyld en skribent, der kun henvendte sig til the happy few og gjorde det med en dannelse og smag, der helt var gennemsyret af galliske idealer. Jeg tror ikke, at Danmarks venner i Frankrig gør sig helt klart, at ingen enkeltperson har gjort mere for fransk litteratur og kultur i Danmark end netop Paul V. Rubow. Han er ikke blot en lærd historiker, der altid har sin viden præsent, han er en klar og åndrig forfatter, en besk polemiker, en uforbederlig og lunefuld skepticus, kort sagt en homme de lettres fra det 18de århundrede, der ved skæbnens ugunst er født 200 år for sent. Hans yndlingskribenter er Montaigne, Voltaire, Sainte-Beuve, Renan og Anatole France, hvis stil og åndsform man ustandseligt mindes, når man læser Rubow.

Foruden bogen om Taine er endnu to af Rubows halvthundrede bøger viet rent franske emner: „Victor Hugos Lyrik“, 1943, og „Napoleon III“, 1948, men hans mange essays røber fuldkommen fortrolighed med fransk digtning op til dette århundrede. Proust og Alain er vist de sidste, han kan goutere.

Maj 1925 opsluges stillingen ledig og besattes for 3 år med Viggo Brøndal, om hvis skelsættende indsats i sprogvidenskaben man kan læse senere i denne bog i professor Tøgebys artikel.

1928 blev Rubow igen lektor, denne gang kun til 1. august 1929, hvor han udnævntes til docent ved Københavns Universitet.

Stillingen besattes december 1929 med adjunkt, mag. art. Paul Krüger, der sammen med sin jævnaldrende ven Rubow er blevet

den komparative litteraturforsknings officielle repræsentant i Danmark: siden 1943 har han undervist heri ved det nyoprettede universitet i Aarhus, først som docent, siden 1947 som professor.

Krügers 5 år i Paris har sat sig spor i en lærd, velinformeret og stadig meget benyttet doktorafhandling om „Fransk litterær Kritik indtil 1830. Ideer og Metoder“, 1936, der 9 år senere fulgtes af et universitetsfestskrift om den franske kritiks fader: „Sainte-Beuves litterære Kritik“. Krüger har siden koncentreret sig om studiet af Georg Brandes, som også Rubow havde beskæftiget sig så indgående med. Hans store internationale udgave af „Correspondance de Georg Brandès“, hvoraf foreløbigt to bind er udkommet, har givet genlyd langt uden for Danmarks grænser. Dens fransksprogede introduktioner og udførlige kommentarer gør den til en sand guldgrube for alle, der interesserer sig for europæisk åndsliv i perioden 1870 til 1927. Navnlig første bind med breve, bl. a. fra Taine, Zola, Anatole France, Madame Caillavet og Clemenceau vakte opmærksomhed i Frankrig. I de seneste år har den strengt videnskabelige forsker henvendt sig til et noget større publikum, dels i radioforedrag om Frankrigs store romanforfattere, dels i en kyndig, lille bog om Balzac; den udkom 1959 på svensk, men en udvidet dansk udgave er under forberedelse.

Også de næste lektorer fulgte de af den sammenlignende litteraturforskning afstukne retningslinjer. Jens Kruuse (1934–38) er mere komparativt end dramaturgisk interesseret i sin friske, originale, men stærkt problematiske disputats om „Det følsomme Drama“, 1934, der studerer det sentimentale dramas udvikling i de europæiske hovedlitteraturer i det 18de århundrede. 1939–42 underviste Jens Kruuse som docent ved Aarhus Universitet, men fra 1942 har han udelukkende helliget sig sin virksomhed som litteraturkritiker ved det indflydelsesrige dagblad „Jyllandsposten“. Han har med årene gennem talrige anmeldelser, kroniker og foredrag skabt sig en stærk position som farve-

rig journalist og literær enfant terrible. Af mange anses han for Danmarks betydeligste kritiker.

Hans efterfølger, F. J. Billeskov Jansen, er altid forblevet den rene videnskab tro. Han debuterede 1935 med den franskskrevne „Sources vives de la Pensée de Montaigne“, som han fulgte op med et sprænglærd værk om Holberg som epigrammatiker og essayist. Efter i 1938 at have modtaget doktorgraden for første bind drog han samme år til Paris, men krigen lagde snart vanskeligheder i vejen for hans virksomhed. 9. april 1940 afbrødes forbindelserne med Danmark, og under det tyske fremstød maj-juni måtte undervisningen naturligvis indstilles. Den genoptoges dog allerede i juli, men da Billeskov Jansen i maj 1941 ansattes som docent i dansk litteratur ved Københavns Universitet, nedlagde han sit mandat. 1946 udnævntes han til professor, og han har for en tid sat sit præg på dansk litteraturvidenskab. Hans poetik udkom 1948 på fransk under titlen „Esthétique de l'oeuvre d'art littéraire“, men i de seneste år har han især helliget sig sit hovedværk, „Dansk Digtekunsts Historie“, hvis første tre bind, der fører os op til 1870, allerede er udkommet.

Som hans efterfølger i Paris udpegedes frøken Ingeborg Stegmann, hvis „Manuel de la langue danoise“ stadig danner grundlaget for sprogundervisningen, men tyskerne så ingen grund til at få en dansk lektor til Paris, og fra 1941-45 var al forbindelse mellem Sorbonne og de danske universiteter faktisk afbrudt.

Hermed er første afsnit af de danske lektoraters historie forbi. Det omhandler perioden 1921-41 og beskæftiger sig kun med lektoratet ved Sorbonne, det eneste sted, hvor franske studerende kunne få akademisk undervisning i dansk – på dansk og af danske. Paul Verrier, der har så stor en del af æren for stillingens oprettelse, afløstes af Alfred Jolivet, der helt til sin afgang i 1955 var de danske lektorer en god støtte og ofte tillige en faderlig ven og rådgiver. I denne første periode har literaterne så afgjort haft overvægten over filologerne. Af de 6 første lek

torer var kun Blinkenberg og Brøndal egentlige sprogfolk, mens Rubow, Krüger, Kruuse og Billeskov Jansen alle var komparative literaturhistorikere. Som følge heraf har undervisningen utvivlsomt lagt hovedvægten på indførelsen i dansk litteratur og på de mange forbindelser mellem dansk og fransk åndsliv.

Hvor mange elever, der har deltaget i disse 20 års forelæsninger og øvelser, lader sig naturligvis ikke sige så mange år efter, men de store skarer har det næppe været, og der har været adskillige dage, hvor det samlede auditorium bestod af en eller to deltagere. Kan man end beklage dette ud fra hensynet til dansk sprogs udbredelse i Frankrig, så har i al fald litteraturforskningen og fransk digtning næppe grund til at beklage sig herover: så meget mere tid fik lektorerne til selvstændigt videnskabeligt arbejde.

Efter krigen fulgte en voldsom opblussen af interessen for dansk sprog og litteratur, og de danske lektorer har kunnet glæde sig ved mange tilhørere. Den franske ungdom, der i 5 år havde måttet døje en tysk indespærring, havde ligesom den danske en glubende appetit på andre lande, andre folkeslag og kulturer. Få måneder efter Danmarks befrielse genoptog det danske undervisningsministerium kontakten med professor Jolivet, og april 1946 rejste den designerede lektor, Hans Sørensen, der to år tidligere havde disputeret med en franskskrevet afhandling om „La poésie de Paul Valéry“, en stilistisk studie over „La Jeune Parque“, til Paris for at undersøge, om det overhovedet rent praktisk var muligt at genoptage danskundervisningen.

De første efterkrigsår blev drøje for de danske lektorer, der brugte en væsentlig del af deres tid og energi til at slå med inflation, valutabesværligheder og først og sidst boligbesværligheder. De sendte vemodige tanker til deres lykkeligere kolleger fra før krigen, som de forestillede sig flanerende på kajerne i et guldalderens Paris, hvor vin, mad og bøger var næsten gratis, og hvor der var overflod på lejligheder. Hans Sørensen forsøgte at klare de mange praktiske vanskeligheder ved i to år at

påtage sig stillingen som direktør for det danske studenterhus i Cité Universitaire, men han gjorde hurtigt den erfaring, at dette hverv stjal alt for megen tid fra det videnskabelige arbejde. Det lykkedes ham dog i sin 5 års lektorperiode at fuldføre en på fransk skreven stilistisk undersøgelse af Giraudoux' dramatiske forfatterskab.

Da Hans Sørensen 1950 udnævntes til professor i fransk ved Københavns Universitet, besattes stillingen februar 1951 med Knud Togeby, dr. phil. i 1951 på en afhandling om „La structure immanente de la langue française“ og 1955 udnævnt til professor i fransk ved Københavns Universitet. Han blev et uskyldigt offer for den omsiggribende inflation og måtte efter halvandet år trække sig tilbage på grund af økonomiske vanskeligheder. I hans tid flyttedes det skandinaviske institut, hvori undervisningen foregik, fra Rue de l'École de Médecine til dets nuværende lokaler i 16, Rue de la Sorbonne. Togeby skriver herom i sin indberetning til lektoratsudvalget: „Man kan måske savne den hygge og tradition, der var over det gamle støvede og vinduesløse lokale, men det må dog siges at være et stort fremskridt, at der nu undervises i dansk i en moderne bygning i et rummeligt lokale med store vinduer, lyse borde og en bred vægtavle. Det største fremskridt er måske beliggenheden lige over for den mest brugte indgang til den egentlige universitetsbygning. De skandinaviske studier er således rent topografisk trukket ind i centrum af Sorbonne.“

Togeby afløstes august 1952 af mag. art. Svend Johansen, forfatter til en med universitetets guldmedalje belønnet afhandling om symbolismen, og i august 1955 udnævntes jeg til Svend Johansens efterfølger, idet jeg dog fortsat indtil årets udgang fungerede som lektor i dansk ved universitetet i Strasbourg.

Allerede 1949 havde lektoratsudvalget, der er de danske udenlandslektors øverste foresatte og som består af repræsentanter for undervisningsministeriet, udenrigsministeriet og de to dan-

ske universiteter, været i forhandling med Maurice Gravier, professor ved universitetet i Nancy og direktør for det svenske studenterhus, om oprettelsen af et dansk lektorat, enten i Nancy eller Strasbourg. Det blev Strasbourg, der som det første provinsuniversitet oprettede et lektorat i dansk. Æren herfor må vist i lige grad deles mellem den eminente germanske filolog, M. Fourquet, siden udnævnt til professor ved Sorbonne, dekanen for det filosofiske fakultet, den initiativrige og utrættelige M. Simon, og minister Helge Wamberg i Paris. Jeg har kendt Wamberg siden jeg som ung student kom til Paris strax efter krigen, og jeg har aldrig mødt andet end hjælpsomhed, venlighed og en varm menneskelig imødekommenhed, ja et venskab, der lå langt uden for, hvad hans officielle stilling gav ham anledning til. Til de allerede eksisterende norske og svenske lektorater kunne Strasbourg Universitetet da i januar 1954 føje et dansk lektorat, som jeg bestred i to år, indtil magister Bent Culmsee overtog det i januar 1956.

Undervisningen begyndte i marts 1954, og lektoratet indviedes officielt den 2. december samme år med en gæsteforelæsning af professor Frantz Blatt fra Aarhus og besøg af den danske ambassadør i Paris, Ejnar Wærum, minister Helge Wamberg og formanden for lektoratsudvalget, professor Louis Hjelmslev, vor internationalt berømte lingvist. Mens den danske lektor i Paris lønnes helt fra dansk side, aflønnes lektoren i Strasbourg af Frankrig, men med et dansk løntilskud på 9000 kr.

Siden lektoratets oprettelse har Strasbourg yderligere udnævnt en professor i skandinavisk sprog og litteratur, M. Poulenard, der tiltrådte 1957. Undervisningen er altså organiseret som på Sorbonne med en fransk professor og tre skandinaviske lektorer, utvivlsomt den ideale ordning.

De forsøg, der blev gjort på at få den danske lektor i Strasbourg til også at undervise i Nancy, strandede af forskellige grunde, ikke mindst principielle, men da interessen for nor-

disk kultur var i fortsat stigen i Nancy, ikke mindst takket være M. Gravier, der i 1955 afløste M. Jolivet ved Sorbonne, oprettedes i efteråret 1957 et dansk lektorat i Nancy. Det besattes samme år med den nuværende lektor, magister Palle Spore.

Det nyopbyggede universitet i Caen var dog kommet Nancy i forkøbet, thi 1. november 1956 begyndte den første lektor, bibliotekar, cand. mag. Børge Olsen fra Aarhus, at undervise i dansk. Han afløstes ved næste universitetsårs begyndelse af den nuværende lektor, cand. mag. Knud Aage Larsen.

Lektoraterne i Nancy og Caen, der som det i Strasbourg lønnes fra fransk side, nyder godt af et dansk løntilskud, der for øjeblikket andrager 6000 kr.

Hvad bestiller en dansk lektor i Frankrig? Spørgsmålet er lige så nærgående som rimeligt, og svaret volder ingen vanskeligheder: Han bestiller dels, hvad han skal, og dels hvad han har lyst til, idet det fra lektoratsudvalgets side udtrykkeligt understreges, at lektoren også har pligt til at sørge for sin egen videnskabelige udvikling.

Selve undervisningen lægger ikke overdrevent beslag på hans tid. Det er normalt 4 timer om ugen, to for débutants og to for avancés. Begynderne indføres i dansk sprog efter Ingeborg Steemanns: „Manuel de la langue danoise“, der vel langt fra kan kaldes tidssvarende, men som dog giver en brugbar introduktion i det for franskmænd så vanskelige danske sprog. Erfaringerne har vist, at en grundig gennemgang af de 21 lektioner med solid tilegnelse af den tilsvarende grammatik faktisk sætter selv franskmænd uden nogen forkundskaber i stand til efter 4–5 måneder at læse en lettere dansk text, ja selv til at extempore H. C. Andersens eventyr, der ikke ligefrem kan kaldes lettilgængelige i sproglig henseende.

For viderekommende savnes hårdt en dansk litteraturhistorie på fransk som støtte for de to ugentlige timers forelæsninger og

litteraturlæsning. De gennemgåede værker og digtere er dem, som står „på programmet“ dvs. dem som eleverne vil komme op i, hvis de ønsker at tage et certifikat i dansk sprog og litteratur, men inden for de således afstukne rammer har lektoren stor frihed, og de gennemgåede tekster spænder fra folkeviserne til Kaj Munks dramaer eller endnu nyere ting.

Til lektorens pligter hører i Paris en ugentlig time på Bibliothèque Saint-Généviève, hvor han som repræsentant for Dansk Studieoplysningskontor i København vejleder danske, der vil studere i Paris, og franskmænd, der ønsker at komme til Danmark. Desuden er lektoren i Paris automatisk medlem af le Conseil d'Administration for Studenterhuset i Paris.

Undervisningen er således, som det sig hør og bør på et universitet, lagt op i det akademiske plan. Dens formål er at give de studenter, der ønsker det, lejlighed til ved et certifikat at bevise deres kendskab til dansk sprog og litteratur. Skønt man naturligvis nødtigt afviser elever, kan det dog være nødvendigt at gøre sig hård, når nogen betragter dansktimerne som et Berlitzkursus og mener, at Sorbonne bør lære dem at tiltale en drager på Københavns hovedbanegård på dansk.

Hvilke franskmænd lærer dansk og hvorfor? Stort set falder de i tre kategorier, der holder sig konstante fra år til år: 1) de seriøse, 2) de specielt interesserede og 3) de personligt engagerede. Den første kategori omfatter hovedsagelig germanske filologer, der meget fornuftigt har indset, at de med deres forkundskaber i tysk kan tage certifikat i dansk på langt kortere tid end det ville tage dem at tage en tilsvarende examen fx. i engelsk. Ikke mindst i Strasbourg, hvor så mange af de studerende er tosprogede, er dette naturligvis en fristende genvej mod den eftertragtede licence.

Specialisterne er folk med særlige interesser, men uden brug for examenspapirer. Det kan være filosoffer, som ønsker at kunne

læse Kierkegaard på originalsproget eller dramaturger, der har fattet interesse for Kaj Munk, men det kan også være folk uden for de humane fag, læger eller ingeniører, der forbereder et kommende studieophold i Danmark, eller økonomer, der ønsker at kunne tyde indholdet i Statistisk Departements årbog.

De personligt engagerede er vanskeligere at sætte i bås, thi deres interesse for Danmark kan skyldes mange forskellige og ofte såre overraskende motiver. Det banaleste er naturligvis kærlighed, men de mange unge franskmænd, der i deres sommerferie har forelsket sig i en blåøjet blondine, plejer at forsvinde inden jul, et forhold, der kan give anledning til alvorlige spekulationer over causalsammenhængen mellem unge danske pigers troskab og unge franskmænds stabilitet. Anderledes udholdende er gerne de franskmænd, der har dansk blod i årerne, og som nu ønsker at stifte bekendtskab med det land og den kultur, hvorfra deres forfædre er udgået. Til denne kategori hører også enkelte rørende og tragiske skikkelser, der intetsomhelst har på et universitet at skaffe, men som man ikke nænner at udvise, skønt de vitterligt sinker undervisningen og stjæler de unges tid. Et enkelt faktotum er således gået i arv fra lektor til lektor siden 1921.

Hvor meget de 4 danske lektorater har betydet for udbredelsen af dansk sprog og kultur lader sig naturligvis ikke måle i exakte tal. Det er tilladt at tro, at mange impulser og adskillig inspiration er udgået fra dem, og den stærke interesse for de nordiske lande, som præger den franske ungdom, kan vel med nogen grund tages som et bevis for, at arbejdet ikke har været helt forgæves. Det kan umuligt være et tilfælde, at de parisiske gymnasier nu underviser i dansk, og at universiteterne rundt om i Frankrig ønsker at knytte en skandinavisk lektor til sig. Den franske ungdom har siden 1945 lagt al snæver nationalisme bag sig for i stedet at udvide sin nationalfølelse til at omspænde hele Europa. At venskab og åndeligt fællesskab knytter Dan-

mark og Frankrig sammen i dag kan ikke overraske den, der kender en smule til de bånd, som gennem århundreder har bundet de to lande sammen.

Helt sikkert er det derimod, at de danske lektorer står i den dybeste gæld til Frankrig. Når man går i solen, bliver man solbrændt, og Frankrig har haft få mere entusiastiske ambassadører i det fremmede. Hvad lektorerne skylder Frankrig kan med al ønskelig tydelighed aflæses i deres bøger.

Hvorledes Holbergs Komedier kom ud paa Fransk

Af Professor, Dr. phil.

F. J. BILLESKOV JANSEN

I.

Hvor er der dog Forskel paa den Maade, Nationerne forholder sig til fremmede Landes Litteratur! Der er nogle, som villigt aabner sig for udenlandske Impulser, ja begærligt suger alt fremmedartet til sig, og der er andre, som holder sig tilbage, af Stolthed eller Ligeegyldighed. Til den første Gruppe hører Tyskland, som med Flid og Inderlighed har gjort andre Landes Klassikere til sine egne, og Japan, der indtil Selvudslettelse har omplantet Alverdens Bøger til Japansk. Frankrig tilhører unægtelig den anden Gruppe. Siden Ludvig XIV's Dage har det været særdeles vanskeligt for en ikke-fransk Forfatter, ældre eller nyere, at gøre sig gældende i Voltaires, Victor Hugos og Flauberts Fædreland. Oversættelser er der mange af; men bortset fra populære Salgs-sukces'er synes den franske Oversættelseslitteratur bestemt mere af Tilfældigheder end af dyberegaaende Bestræbelser. I de sidste Aartier, og især efter den anden Verdenskrig, synes et Omslag dog at være indtraadt. Frankrig hævder sig stadig som et af den nye Litteraturs Hovedlande, og alligevel har et stort Tal af kultiverede Franske opgivet den traditionelle Holdning til Udlandets Litteratur. Som Franskmænd nu rejser mere end før, lærer fremmede Sprog, endog saadanne som har en meget begrænset Udbredelse, saaledes søger franske Kritikere og Forlæggere nu mere bevidst efter gode Bøger i Udlandet. Det skyldes forment-

lig denne nye Kurs, at nogle fine og fornemme Bøger fra vore Dage ret hurtigt har fundet franske Oversættere. Jeg nævner Isak Dinesen (*alias* Karen Blixen): „Den afrikanske Farm“, La Ferme africaine, oversat af Yvonne Manceron, 1942, og „Syv fantastiske Fortællinger“, Sept Contes gothiques, oversat af France Gleizal, 1955; Martin Andersen Nexø: Pelle Erobreren, Pellé le Conquérant, oversat af Jacqueline Joly, fire Bind 1954–55. I 1953 kom paa Fransk baade H. C. Branner: „Rytteren“, Le Cavalier, og Martin A. Hansen: „Løgneren“, Le menteur, begge oversat af Marguerite Gay og Gerd de Mautort. Det er glædeligt at se, at Frankrig ikke mangler i Rækken af Lande, som har sikret sig Karl Bjarnhof: „Stjernerne blegner“, Les Etoiles pâlisent, 1958, ligeledes oversat af Marguerite Gay og Gerd de Mautort.

II.

Man kan i Danmark endnu faa denne Bemærkning at høre: hvad skal Franskændene med Holbergs Komedier, de har jo Molières? Som om disse danske Komedier ikke var dybt forskellige fra de franske, og som om Frankrig burde nøjes med een stor Komedieforfatter, naar det kan faa to! I Aandens Verden er der ingen Fare for Overfodring.

Det syntes Holberg da heller ikke selv. Han brændte af Lyst til at se sine Skuespil paa en parisisk Scene, men som adskillige senere fremmede Dramatikere løb han forgæves Storm paa Paris.

Da Holberg i Løbet af faa Aar, for den nylig grundlagte danske Skueplads, havde skrevet 25 Komedier, rejste han i Sensommeren 1725 til Paris, hvor han oversatte to af Komedierne til Fransk. Han sendte et Résumé af den ene, nemlig Den politiske Kandestøber, til Riccoboni, Lederen af det italiensk-franske Teater, hvis Medlemmer var med Hoffet i Fontainebleau; men Teaterdirektøren skrev tilbage, at han ikke turde opføre Stykket; han var bange for, at man deri skulde finde en Kritik af Folk, der

var kommet for hastigt til Vejrs. Afslaget var en stor Skuffelse for Holberg, som snart maatte rejse hjem. Han fortæller i sine Erindringer, at han havde taget fri fra Universitetet for at bruge Badene i Aachen, men at Venner i Amsterdam havde raadet ham fra Kuren. Han besluttede da, siger han, at overvintre i Bruxelles, men skifter atter Mening og tager til Paris, hvor han bruger sine Aftener til at gaa i Teatrene. Og „for Tidsfordriv“, siger han, oversatte han de to Skuespil. Han har altsaa i sin Rejsekuffert haft Plads til sine egne Komedier – mon det var for at læse dem mellem Aachens varme Kilder? Rejsens hemmelige Maal har nok været Paris' Teatre – og egne Komediens Opførelse derpaa. Naar Holberg var saa ivrig for at faa sine Stykker op i Paris, kan det desuden skyldes, at han, der ikke fik Honorar i Danmark, havde hørt, at en Forfatter til et Successkuespil i Frankrig og England kunde tjene 2–3.000 Rigsdaler derpaa.

Holberg gav ikke op. Han kom hjem i Foraaret 1726. Inden Udgangen af det følgende Aar havde han skrevet sin første selvbiografiske Epistel, som udkom i 1728. Den er paa Latin og indeholder blandt andet en resumerende Gennemgang af de femten Komedier, der – som det udtrykkelig siges – „er trykte og udgivne i tre Bind“. En Del andre, „som ikke er trykte, men med Bifald opførte paa vor Skueplads“, nævnes kun ved Titel. Man har ikke rigtig forstaaet Hensigten med Holbergs forskellige Behandling af Komedierne. Naar denne rybegærlige Forfatter paa det internationale Sprog karakteriserer Emne og Stil i sine trykte Skuespil, er det for at lokke Oversættere til, og naar han ikke ofrer Ord paa de endnu utrykte, skyldes det simpelthen, at dem kan det ikke nytte at gøre opmærksom paa. Saaledes bar Holberg sig altid ad. I den tredie autobiografiske Epistel, fra 1743, skriver han om sin Kirkehistorie, at det gode Salg af Bogen viser, at det kunde lønne sig at oversætte den; først 1749 kom dog Kirkehistorien paa Tysk. Omvendt var Holbergs Heltebiografier fra 1739 allerede i 1741 udsendt paa

Tysk; derfor skriver han i den samme Epistel, at han ikke vil omtale Skriftet udførligt, fordi det er oversat til Tysk og saaledes kendt i Udlandet.

Komedierne begyndte deres Sejrs- gang i Sverige, Tyskland og Holland, men i Frankrig skete der ikke noget.

I Løbet af Fyrreerne viste en Chance sig. Antagelig engang i 1744 har en yngre Academicus opsøgt Holberg. Han hed Gott- hard Fursman, var født 1715, havde studeret ved Universitetet, men derefter rejst i Udlandet. For Holberg forelagde han Prøver paa Oversættelser af Komedierne m. m. Den 11. September 1744 fik han af Holberg Privilegium paa at oversætte og trykke dennes Skrifter paa Fransk. Et Aarstid efter blev der i de københavnske Aviser opfordret til Subskription paa 26 af Holbergs Komedier i seks Bind, det sidste skulde udkomme i Marts 1746. Der kom eet Bind i Slutningen af 1746 – og aldrig mere. Man kunde da tro, at Resten var tomme Løfter, men saadan var det ikke. Fursman forsøgte øjensynlig at skabe sig et Forlag for Skrifter oversatte til eller fra Dansk. Han søgte i Efteraaret 1746 Privi- legium paa ene af alle at maatte lade trykke og forhandle moral- ske, gode Komedier, og Holberg støttede ham saa langt, det lod sig gøre. Men Foretagendet gik ikke; 1747 gik Oplaget af det stakkels Førstebind af Le Théâtre Danois over til en anden Forlægger, og tre Aar efter stod i Københavns Post-Rytter for 26. Marts 1750 dette triste Avertissement: „Gives til Kende, at med det første bliver her i København ved Auktion bortsolgt en Del Eksemplarier af den første Tome af Hr. Baron Holbergs paa Fransk oversatte og trykte Komødier samt Manuskriptet af de øvrige 5 Tomer, og ligeledes af hans Helte-Historier i 3 Tomer, og hans Heltinde-Historier i 2 Tomer, alle med en god Haand renskreven, tillige skal bortsælges en stor Del Prospekter af smukke Slotte og andre Bygninger, som ere stukne i Kobber og aftrykkede paa imperial folio. Conditionerne samt Tiden og Stedet skal nærmere blive bekendtgjort,“ det skete dog ikke, og

vi ved ikke – endnu! – hvorledes det gik med Auktionen. Men Avertissementet beviser, at alle Bindene har eksisteret. Holberg, som havde forsynet det første med Autorisation og Fortale, maa have tabt Troen paa Fursmans Entreprise. Hvilken Lod for den unge Forlægger at se sine Manuskripter solgt ved offentlig Auktion! Der er noget tiltrækkende ved denne ivrige Litterat. Han havde glimrende Kundskaber i Fransk; han skrev en „Ny fransk Grammatik, hvori forhandles hvad som henhører til at skrive og tale Fransk“, der udkom 1753. Han oversatte fermt Komedier til Teatret; og i vor Tid har man fra fransk Side rost ham meget for det franske Sprog i de Holberg-Komedier, der udkom: Den Vægelsindede, Henrik og Pernille, Den politiske Kandestøber og Maskerade* – men han har, som det synes, arbejdet sammen med en fransk Litteraturmand, antagelig J.-B. Desroches de Parthenay, som oversatte Holbergs Moralske Tanker (1749), og hvis pertentlige Oversætterstil minder meget om Fursmans. Man ved, denne havde arbejdet med paa de Parthenays „Ordbog over danske Ordsprog paa Fransk oversatte“, som udkom 1757. – Da Litteraturen slog fejl, drejede Fursman ind i en juridisk Karriere, og 1755 blev han advocatus regius paa St. Croix – og der døde han Aaret efter. Gotthard Fursman klæbede Heldet ikke ved. Dog har han i Kraft af sine Evner og Intentioner Ret til en smuk Plads i de dansk-franske Kulturudvekslingers Historier. Det er vor Skyldighed nu at mindes denne Mand, der satte Aar af sit korte Liv ind paa at give en trofast Oversættelse til Fransk af alle de Komedier, Holberg dengang havde skrevet. Hvad der indtil 1955, altsaa i 200 Aar, fremkom af Forsøg paa at oversætte Holberg for Franskmanden var kun meget jævnt, et Par smaa Samlinger, fra 1881 og 1919, hver med tre Komedier, samt nogle spredte Enkeltudgaver og Bearbejdelser, det er det hele. Men saa kom da Gérard-Arlberg!

* A. Jolivet, i De Libris. Bibliofile Breve til Ejnar Munksgaard, 1940.

III.

Det var i Foraaret 1947, at Helge Wamberg og Kristen D. Spanggaard spurgte, om jeg vilde være med til at fremme en Oversættelse af Holbergs Komedier, som var i fuld Gang. Oversætteren var en ung fransk Akademiker, Gilles Gérard-Arlberg, omtrent paa Alder med Gotthard Fursman, dengang han havde sin Holberg-Raptus. Han var Dattersøn af den svenske Opera-sanger Fritz Arlberg. Indgiftet i hans Familie var den franske Litterat Victor Molard, som i 1870'erne levede i København som Fransklærer og her udgav Tidsskriftet „Le jeune Polyglotte“ 1874–76. Molard begyndte under sit Københavnsophold en Oversættelse af Holbergs Komedier; den blev aldrig udgivet; men Manuskriptet gik i Arv til den unge Gérard-Arlberg, og Impulser herfra blev af Betydning for denne, da han tog fat. En fremragende Støtte fik han desuden i sin Moder, der var fransk Kunstnerinde, Madame Judith Gérard, som døde i 1953. Det er i en Atmosfære af Litteratur og Teater, at den store Holbergoversættelse er fremstaaet. Vi fik Gérard-Arlberg til København, og i lange Vinteraftener konfererede vi de første Udkast med Holbergs Tekst. Det var muntre og arbejdsfyldte Timer. Gérard-Arlberg læste sin Oversættelse op; Spanggaard og jeg fulgte med i den danske Original. Det var en Oplevelse at mærke, at Holbergs Humør, de barokke Situationer, de komiske Karakterer, slog tværs igennem det nye sproglige Mønster, der var lagt over dem. Somme Tider sad en eller anden Bekendt og hørte paa Oplæsningen, uden Bog i Haanden, og den spontane Latter fra ham eller hende røbede Styrken i Holbergs komiske Kraft – og desuden det sproglige Lune, som Oversætteren viste sig i Besiddelse af.

Gérard-Arlberg fandt Opmuntring paa flere Hold. Poul Reumert, som paa et tidligt Tidspunkt havde læst Oversættelse af Don Ranudo, fandt denne meget vellykket, og i April 1949

spillede unge Skuespillere af Louis Jouvets Trup, med Gabriel Axel i Spidsen, den endnu utrykte Oversættelse af „Diderich Menschenkræk“, Didier le Terrible.

Efter at Gérard-Arlberg rejste tilbage til Paris, kom de resterende Komedier langsomt fra hans Haand, og de gik tilbage igen med vore Forslag til Rettelser – det var en mere besværlig Procedure end i den lystige Vinter 1949–50. Men den endelige Redaktion skred fremad, og Helge Wamberg, som paa alle Arbejdets Stadier havde opmuntret og støttet os, tænkte nu for Alvor paa at skaffe Penge til Trykning af det omfattende Værk, to Bind med ialt 22 Komedier. Det viste sig at være vanskeligt, indtil der i Juni 1953 kom Skred i Bidragene – det er en Historie, der nok kan fortælles nu, for den viser Wambergs Omtanke og Raadsnarhed. Han var en Dag sammen med en dansk Litterat, som fortalte, at han hos en dansk Rigmand, en højagtet og resolut Mæcen, havde søgt om Penge til at udgive et stort Skrift om en dansk Lyriker. „Nej, han interesserer mig ikke, svarede den store Forretningsmand – havde det endda været Holberg –“. Næste Formiddag sad Wamberg hos Millionæren, fortalte om Oversættelsen og forlod Kontoret med en Check paa 10.000 Kr., og denne gyldne Nøgle fik andre Kasser til at aabne sig. Mange Kræfter forenede sig, ikke mindst det offervillige Trykkeri selv, for at *Théâtre de Holberg* skulde blive en gedigen Prøve paa dansk Bogkunst. Helge Wamberg var med Rette glad og stolt, da han under Undervisningsminister Julius Bomholts Auspicer den 18. November 1955 kunde præsentere Oversættelsen, som Poul Reumert læste Prøver af, de to Frieres Monologer fra Den Vægelsindede, og d. 2. December samme Aar i det danske Hus i Paris, hvor Professor Alfred Jolivet talte og den store franske Skuespiller, Jean Yonnel, læste Scener af Don Ranudo og Ulysses von Ithacia.

Holberg har smilet i sit Elysium og nikket hen til Fursman.

IV.

Den ændrede Holdning til Kultur uden for Frankrig, som ogsaa Gérard-Arlbergs flittige og inspirerede Arbejde med Holbergs Komedier er et af mange Vidnesbyrd om, dette aabne Sind er et af de mest tiltalende Træk ved det nye Frankrig. Det er en Selvfølge, at alle Venner af Frankrig vil komme disse Bestræbelser i Møde. Det gælder ikke mindst saadanne Udlændinge, som skylder Frankrig en væsentlig Del af deres egen aandelige Udvikling; de vil synes, at de ved at bringe Frankrig det bedste som deres eget Land har frembragt i Aandens Rige ligesom afbetaler en Del af deres egen Gæld til Frankrig.

Da jeg for nogle Aar siden udviklede for Helge Wamberg, at jeg nærrede Planer om at skabe en Antologi af dansk Litteratur for Franskmænd, et rummeligt Bind især af vor bedste Prosa, viste det sig, at Wamberg længe havde haft en lignende Idé, og vi besluttede at arbejde sammen paa Virkeliggørelsen. I Sorgen over Helge Wambergs Død blander sig Vemodet over at blive ladt alene med vor fælles Idé. Denne har jeg nu nærmere udformet saaledes, at Antologien bliver tosproget. Naar Læseren aabner Bindet, skal han paa venstre Side finde Prøver af dansk Litteratur fra Folkeviserne, Leonora Christine, Holberg, etc. op til vore Dage, og deroverfor en fransk Oversættelse. Korte Indledninger vil placere Forfatteren og hans Værk. Udvalget er i store Træk afsluttet, og nogle af de franske Mænd og Kvinder, som i Kærlighed til Danmark har lært sig vort Sprog, har givet mig ypperlige Oversættelser af navnkundige danske Tekster. Der staar dog meget tilbage at gøre. En af vore kærester Tekster er H. C. Andersens „Laserne“, der kommer i ny Oversættelse. I dette Eventyr bliver som bekendt den danske og den norske Las, skønt dybt forskellige af Temperament og Karakter, til gensidig Glæde for deres Nationer: „Papir blev de begge to, og Tilfældet vilde, at den norske Las blev et Papir, hvor en

Nordmand skrev et trofast Elskovsbrev til en dansk Pige, og den danske Las blev Manuskript for en dansk Ode til Priis for Norges Kraft og Herlighed. – Der kan ogsaa komme noget Godt ud af Laserne, naar de først ere af Kludebunken og Forvandlingen er skeet til Sandhed og Skønhed, de lyse i god Forstaaelse og i den er Velsignelse.“

Saaledes kan ogsaa Danske og Franske finde hinanden i Aandens og Kulturens Samarbejde. Laser er vi til Hobe, men vi kan dog udrette noget godt, hvis vi er i god Forstaaelse, for i den er Velsignelse.

Helge Wamberg havde gerne underskrevet disse Ord, det er jeg sikker paa.

Dansk teater og ballet i Frankrig

Af Redaktør, cand. mag.

SVEND KRAGH-JACOBSEN

Dansk teater har sin forbindelse med Frankrig i orden fra første færd. Forløberen for vor Nationalscene, det første teater, hvor dansk tale lød i København, Theatret i Lillegrønnegade, åbnedes med en franskmand som initiativtageren, omend med stærke danske støtter. Skuespilleren René Magnon de Montaigu – hvis far var ven med Molière – indvarsler på det smukkeste den hjertelige forbindelse mellem fransk og dansk teater, som vor genialeste dramatiker Ludvig Holberg besegler med sine værker, der har lært af samme store Molière. Lovede end begyndelsen i dansk teater mere fransk, end fortsættelsen har holdt, så kappedes forbindelsen aldrig, omend det næste århundrede følte sig nærmere i slægt med tysk romantisk og folkeligt teater; og den første halvdel af vort tyvende århundrede har set scenen domineret af den angelsachsiske dramatik. I tiden efter anden verdenskrig har dog netop fransk teater og fransk dramatik påny fået afgørende betydning for og fremtrædende plads på vore scener og i deres repertoier. Ingen af denne periodes dramatikere er opført hyppigere i Danmark end Jean Anouilh.

Nogen hemmelighed er det ikke, at strømmen for den direkte kontakt i så langt overvejende grad er gået fra syd mod nord. Paris blev byen, hvor mange af vore kunstnere og dramatikere lærte, men hvor kun få fandt fast fodfæste. I vort århundrede er

vel for alvor kun to danske kunstnere blevet rigtige parisere: Charlotte Wiehe-Berény, som under Verdensudstillingen 1900 debuterede på Théâtre des Auteurs Gais, og i sin mands pantomimer, kendtest „Hånden“, vandt en position, der holdt hende fast i Frankrig – og på franske turnéer – til hun endelig vendte hjem til sin barndoms og første ungdoms Danmark lige før anden verdenskrig. Også den anden „danser“ i fransk teater tilhører den lette kunst, George Ulmer, der dog er blevet helt fransk, og som nu står som et verdenskendt udtryk for sit valgte lands esprit og musikalske charme i den moderne visegenre – som en af vore dages berømteste *entertainers*, for at bruge showverdenens foretrukne gløse om den polupære genre.

Adskillige danske skuespillere har studeret i Paris – også inden Helge Wamberg blev deres gode ånd og var det fra tiden efter første verdenskrig, til han fulgt af alle gode ønsker om et langt otium i København sagde farvel i 1958. Ikke så lidt god fransk teaterlærdom er tilflydt de københavnske scener på denne måde. Lad os nævne – omend fra den tidligere periode – Oda Nielsen, der kom hjem med Sarah Bernhards og Judicis spillestil og fik betydning for naturligheden på danske scener, men også for primadonnaspillet.

Ingen dansk skuespiller har dog så brillant vedkendt sig sin galliske lærdom som Poul Reumert, hvis gæstespil på fransk i Paris er blandt dansk teaterkunsts bedrifter i dette århundrede. Det var den danske Karen Bramson, der skaffede ham indpas. Og det var hendes „Le professeur Klenow“, han – i samspil først og fremmest med Firmin Gémier – bragte til sejr ved sit første gæstespil på Théâtre National de l'Odéon i foråret 1923, fortsat i to perioder senere på året i juni og december. Men Poul Reumert bidrager selv til denne bog, og jeg tør gå ud fra, at han dér fortæller om sine Pariseroplevelser dengang og senere, da han i 1925, 1928 og 1934 påny spillede i Paris – med kulminationen i hans gæsteoptræden som Tartuffe på La Comédie Française

den 24. november 1925, hvor han i verdens berømteste Molière-ensemble på Molières egen scene og eget sprog viste sin banebrydende opfattelse af Tartuffe og så den anerkendt og beundret af verdens sagkyndigste Molière-publikum.

Det er, som havde Poul Reumerts succes i „Le Professeur Klenow“ givet Firmin Gémier blod på tanden efter dansk teater. I 1926 henvendte denne store franske teatermand og skuespiller sig til Johannes Poulsen om et gæstespil af Poul Knudsens og Jean Sibelius' pantomime „Scaramouche“, hvori den danske skuespiller skulle udføre titelrollen og Elna Jørgen-Jensen – der allerede tidligere havde danset som gæst på Den store Opera – være Blondelaine som gæster i et fransk ensemble på Odéon med Emil Reesen som deres dirigent. Gæstespillet skulle have fundet sted på Odéon mellem jul og nytår; det aflystes i sidste øjeblik, da Johannes Poulsen ved sin ankomst til Paris kort før jul fandt forestillingen så slet forberedt, at han imødeså en skandalepremière.

Til gengæld traf Johannes Poulsen omgående aftale om et stort officielt gæstespil den kommende sommer, og dette blev den største danske gæsteoptræden, Paris indtil da havde oplevet. Helge Wamberg og fru Sascha var den trup af danske skuespillere og dansere, som ankom til Paris under hedeølgen i den tidlige sommer 1927, til største hjælp og støtte. Gæstespillet omfattede „Erasmus Montanus“ i Det Kongelige Teaters traditionsrige fremførelse, med Johannes Poulsen som Erasmus og en række af teatrets ypperste Holbergkræfter i partierne med Henrik Malberg og Sigrid Neiiendam øverst på rollelisten. Efter Holbergskuespillet – givet på dansk – fulgte den store Bournonville-*pas de deux* af „Blomsterfesten i Genzano“, danset af Ulla Poulsen og Kaj Smith, samt udtog af Fokins „Chopiniana“ med de samme to samt Elna Jørgen-Jensen, Else Højgaard, Vera Liisberg og enkelte af ballettens yngre kræfter. Endelig sluttedes af med „Scaramouche“ med Johannes Poulsen og Elna Jørgen-

Jensen i spidsen for det danske ensemble. Forestillingen fandt sted i juni på Théâtre des Champs Elysées og blev en stor succes. Den gav megen og smuk omtale af dansk kultur, skuespil-kunst og ballet i fransk presse. Selve premièren samlede et fornemt publikum med Frankrigs præsident Doumergue og den danske gesandt, kammerherre Bernhoft, i spidsen. Ulla Poulsen, som har berettet livfuldt om gæstespillet i andet bind af „Skue-spilleren og danserinden“, hæfter sig dog mest ved Anna Pavlova, der efter forestillingen over for de danske balletkunstnere udtrykte sin glæde ved at opleve den danske Bournonvilletradition i så frisk og levende form, som den her havde.

Det næste store teaterslag i Paris sloges af balletten, hvis kunstnere altid i størst tal er søgt til de berømte balletpædagoger i Trinité-kvarteret. Helt tilbage til dansk ballets første blomstring under Galeotti har forbindelsen med fransk dansekunst været intim. Dansk ballets største geni, August Bournonville, skylder sin uddannelse den gamle franske mester ved Operaen, Auguste Vestris, og den danske Bournonville-stil er en ren udløber af *den* akademiske franske dans, der nåede sit højdepunkt med udgangen af det attende århundrede. Gennem lange perioder var der tale om et stort officielt gæstespil af den danske ballet i Paris. At det kom i stand, kan i høj grad tilskrives Helge Wamberg, der utrættelig viede realisationen af denne tanke sin energi og aldrig forsømte at agitere for den. Endelig oprandt stunden. I sommeren 1937 ikke blot skulle – men kom Den Kongelige Danske Ballet på gæstespil i Paris. Den dansede omsider ind på Den Store Operas scene en uforglemmelig aften i 1937.

Det var Verdensudstillingens store sommer i Paris, hvor alverdens folkeslag mødtes til fredelig kappestrid, og hvor kunst fra mange lande deltog. Den danske ballets aften på Grand Opera protegeredes fra højeste steder. Det danske kronprinspar og præsident Lebrun sad i logen sammen den mindeværdige 14. juni 1937, hvor alle vanskeligheder overvandt, og forestillingen

blev en smuk sejr for dansk balletkunst – oven i købet prydet med et enkelt billede fra dansk teater og kultur som særligt raffinement. Henvend tres personer deltog i gæstespillet, hvis leder var balletmester Harald Lander. Det endelige resultat blev et Grand Prix-Diplom, som dog først nåede til København små to år efter, at succes'en var vundet på Vesteuropas berømteste balletscene i Garniers monumentale hus.

Programmet indledtes af Johan Hye-Knudsen med H. C. Lumbyes „Drømmebilleder“, hvorpå Harald Landers Tivoliballet „Det var en aften“ gaves i et udtog, som kulminerede med Champagnegaloppen. Derpå fulgte en scene af Carl Gandrup's „Spotterens hus“ med Poul Reumert som P.A. Heiberg, og Paul Leyssac samt de franske kunstnerinder Madelaine Silvain og Renée Simon i de øvrige roller. „L'Exilé“ var den titel, hvorunder dette skuespillets slutoptrin gaves med unge Johan Ludvig og Johanne Luise Heibergs besøg hos den gamle danske digter i hans landflygtighed i Paris. Dernæst overtog balletten scenen for resten af aftenen og gav en række balletnumre fra „Chopiniana“, „Fjernt fra Danmark“, „Harlekins Millioner“, „Enken i Spejlet“, „Livjægerne på Amager“ og en Griegsolo. Finalen var tredieakten af Bournonvilles „Napoli“. Ulla Poulsen, Margot Lander og Else Højgaard var aftenens ballerinaer, og såvel de som deres mandlige partnere og hele ensemblet høstede megen ros, der understregedes af en artikel senere på sommeren i „Les Nouvelles Littéraires“. I den gjorde Serge Lifar resultatet op af udstillingssommerens mange balletbesøg, der alle – med undtagelse af det danske – var henlagt til Théâtre des Champs Elysées. Lifar roste de danske kunstnere over samtlige andre balletgæster i sommeren og understregede Bournonville-traditionens intime forbindelse med klassisk fransk førromantisk dansekunst. En værdig fortsættelse og bekræftelse af denne forbindelse var den gave, Bournonvilles efterkommere i 1958 skænkede Operaens berømte museum: en buste af Bournonville overrakt officielt af

hans oldebarn Henry Tuxen og Helge Wamberg. Den står nu i museets studiesal.

Ballettens optræden på Den Store Opera blev dog ikke udstillingssommerens eneste danske teaterindslag. På Comédie des Champs Elysées gav Riddersalens ensemble den 5. og 6. juli gæstespil i den række af udenlandske teaterbesøg, som Exposition Internationale de Paris 1937 hentede til Frankrigs hovedstad. På dansk spilledes Kjeld Abells „Melodien, der blev væk“ i Per Knutzons iscenesættelse og med Karen Lykkehus og Peter Poulsen i de to hovedroller. Teaterkritikeren Svend Erichsen indledte forestillingen med en orientering i Abells forfatterskab. Også dette gæstespil kunne takke Helge Wambergs initiativ og arbejde for sin gennemførelse, der vakte megen interesse for Abell i det Paris, den danske dramatiker selv i tyverne havde modtaget så stærke indtryk af, og hvis dramatik – bl. a. Giraudoux's værker – har sat spor adskillige steder i hans produktion.

Som en sen udløber af ballettens gæstespil og succes kan måske ses den invitation, der den følgende sommer hentede en lille flok danske dansere med Børge Ralov og Mona Vangsaee i spidsen til en enkelt aften optræden på den yndige rokokoscene Théâtre de Montpensier i Versailles. Formanden for arrangørerne af denne sommerforestilling var den tidligere franske gesandt i København, Vicomte de Fontenay, der sammen med Wamberg fik de danske dansere til Paris, hvor de efter at have gjort lykke i Versailles tillige dansede Sankt Hans-Aften ved en særlig forestilling i teatret i Paris' Cité Universitaire.

Helt uden forbindelse med Den Kongelige Ballet i København lykkedes det allerede i tyverne en ung dansker, Birger Bartholin, at få foden indenfor i den internationale balletverden. Ret sent begyndte han at uddanne sig som danser, men søgte klogeligt til Paris, hvor han besøgte de bedste balletskoler og i slutningen af 1920'erne begyndte sin professionelle karriere i Ida Rubinstejns sæson på Den Store Opera sammen med senere så berømte

navne som Frederick Ashton, David Lichine og Yurek Shabevsky. Derefter dansede han i Paris hos Kniaseff og arbejdede en tid sammen med Vera Nemtchinova og Oboukoff. Hans betydningsfuldeste indsats, som markerer dansk kunst i fransk teater, blev dog den „Ballet de la jeunesse“, som i 1938–39 klarede sig i Paris og på turnéer, blandt andet med fire balletter koreograferet af Bartholin. I denne ballet virkede tillige to danske dansere, Hans Brenaa, med orlov fra Det Kongelige Teater, og Else Knipschildt, som senere blev Columbine i Tivoli. Men Bartholins tilknytning til fransk balletliv har gennem et kvart århundrede manifesteret sig gang på gang i Paris. Først var det danseren Bartholin, senere blev det den ypperlige lærer i den akademiske stil og den smagfulde koreograf, som i skiftende perioder dukker op på de internationale balletplakater – fra René Blums Monte Carlo-Ballet til Marquis de Cuevas vekslende sæsoner, hvor han senest skabte „L’Aigrette“ 1951–52 med urpremière i Monte Carlo, og vinteren 1956–57 var en meget besøgt pædagog i dansestudiernes hovedstad. Det skal ikke glemmes, at en anden dansk balletkunstner, hvis virksomhed hovedsagelig falder uden for Danmark, Nini Theilade, også passerede over parisiske balletscener i tidens løb.

Dansens folk var altid at finde i Paris, men i trediverne hørtes og sås også danske sangere dernede. Lauritz Melchior tilhører verdensoperaen, men fra Danmark kom dog denne store Wagnertenor, som bl. a. har sunget Tristan på Den Store Opera, mens Thyge Thygesen en periode var gæst ved Opéra Comique. Endelig skal det ikke glemmes, at Lulu Ziegler i det sidste år før verdenskrig II brød ud, nåede at få starten til en international karriere som visesangerinde i *Boeuf sur le Toit*, kunstnerkabaret'en i Rue de la Boétie, som da lededes af Monsieur Moïses. Her virkede hun i vinteren 1938–39 og lancerede adskillige af Jacques Préverts viser, som senere har fulgt hende. Hendes særdeles vellykkede start til en karriere i den inter-

nationale cabaretverden i denne sæson blev kun standset af krigens udbrud.

Verdenskrig II satte et barsk punktum for alle kunstneriske chancer for danske i Paris. Når våbnene taler, tier muserne, og besættelsen af såvel Frankrig som Danmark forbød selv en Wamberg at virke på kunstens felter. Men ikke så snart var krigen forbi, forholdene i bedring, før han atter satte ind, og mange fik han hjulpet i og til Paris, og et stort samlet gæstespil blev af ham i halvtredserne formidlet til en sjælden sejr for dansk teaterkunst på en fransk scene.

Dansens folk strømmede atter til de gamle lærerinder, og danske kunstnere nød godt af den inspirerende atmosfære i Paris.

En ung dansk skuespiller – dog med fransk blod i årerne og fransk opdragelse i sine skoleår – drog, efter at have afsluttet sin uddannelse ved den dramatiske elevskole på Det Kongelige Teater, til Paris for at søge lykke og lærdom. Gabriel Mørck blev til Gabriel Axel og skuespiller hos Louis Jouvet. Gabriel Axel havde både heldet og øjnene med sig. Hans tre år ved de parisiske teatre gav ham en erfaringskat, han senere med held har øst af som dansk instruktør – på teatre, i film og fjernsyn. Han fik små roller og mange chancer, og han udnyttede dem. Første gang han for alvor vakte opmærksomhed var, da han i 200-året for Det Kongelige Teaters åbning, december 1948, samlede en flok unge fra Jouvet's teater l'Athénée og andre foretagender, han havde føling med, og formåede dem til at indstudere en kombineret Molière-Holberg-forestilling. Den kom til opførelse i foråret 1949 med en forestilling på det lille Théâtre de Paris i Rue Blanche, hvor han den 11. april opførte Holbergs „Didrik Menschenschreck“ – som da kaldtes „Didier le Terrible“ – og Molière's „Le Mariage Forcé“. Senere hentedes ensemblet, hvis kendteste franske navn var Jacques Maclair, til forestilling på Nye Scene i København den 21. august 1949.

Det er dog først ved sin senere bedrift, at Gabriel Axel for

vor indskriver sit navn blandt dem, der førte dansk skuespilkunst til Paris. Han kom hjem, fik sine chancer, og da Peer Gregaard på Det Ny Teater lod ham sætte Corneille's berømteste tragedie „Le Cid“, som til da aldrig var blevet givet i Danmark, op, vandt han succes ved en ukonventionel og ung forestilling af virkelig originalitet – blandt andet ved det friske mod, hvormed både iscenesætter og skuespillere gav sig i kast med opgaven. Forestillingen vakte opsigt viden om efter succespremièren i maj 1953, og det følgende forår modtog Peer Gregaard gennem Frankrigs ambassadør i København, Jean Bourdelliette, en indbydelse til med Det Ny Teaters ensemble at fremføre den danske opsætning af „Le Cid“ i Paris. Denne indbydelse blev kombineret med en opfordring fra Théâtre Sarah Bernhardt's daværende chef, A. M. Julien, til at deltage i et internationalt Teater-Festival under byen Paris' auspicer, og gæstespiilet blev en realitet med 3 opførelser fra 19. til 21. juni 1954.

Titelrollen – Don Rodrique – udførtes af Olaf Nordgreen, mens de øvrige større roller spillede af Nina Pens, Helle Virkner, Gunnar Lauring, Valdemar Skjærning og Olaf Ussing i Jørgen Espen-Hansens dekoration og Frank Jægers oversættelse. Forestillingen gaves på dansk, men opnåede dog stor virkning over for det franske publikum og modtoges med sjælden glæde og interesse af den franske presse, hvor de førende kritikere, bl. a. Jean-Jacques Gautier i „Le Figaro“, Georges Lerminier i „Le Parisien-Libre“, roste forestillingen, mens Francis Ambrière i udsøgte vendinger omtalte det danske gæstespil i sin meget aflyttede radiokronik.

Fraset denne store skuespiltriumpf er det dog stadig først og fremmest balletten, som har vist ansigt i Paris. En hel række enkeltgæstespil har der været. Erik Bruhn har vist sig i glimt i diverse ensembler, der er passeret gennem Paris. Frank Schau-fuss har været fast solodanser hos Roland Petit en periode, og Margrethe Schanne har fejret triumfer bl. a. som „Sylfiden“ hos

Marquis de Cuevas, hvor også Kjeld Noack har danset, mens Henning Kronstam i to somre har været balletattraktion ved de internationale festspil i Aix-en-Provence. Uden for den klassiske ballet har en dansk fået fodfæste i det berømteste af de internationale forlystelsesensembler, skuespilleren og danseren Edouard Flemming, som gennem en årrække har været førstedanser i „Le Lido“, men tillige har vist ansigt i fransk film, blandt andet i Jean Gabin-film.

Alt dette stilles dog i skyggen af den position, dansk ballets nyskaber og betydeligste koreograf i dette århundrede, og dens balletmester gennem en snes år, Harald Lander, så at sige omgående opnåede på Pariser-Operaen, l'Académie Royale de Musique, som denne fornemme institutions officielle navn lyder. Da han i december 1951 forlod København og Det Kongelige Teater, kaldte et gæsteengagement ham omgående til Paris, hvor han i januar 1952 begyndte prøverne på Operaen og 28. februar fik sin første franske premiere på opsætningen af Galetti's „Amors og Balletmesterens Luner“. Det blev en succes, som Lander forfulgte med sit store divertissement „Les Fleurs“ i Operaens ødsle nyopsætning af Rameaus opera-ballet „Les Indes Galantes“.

Den største – og endnu ikke overgåede – triumf for dansk ballet i Paris nåede Harald Lander dog, da Operaen tog Knudåge Riisagers og hans ballet „Etude“ på programmet den 19. november 1952. Succes'en var overvældende ved premiereaftenen, hvor de to danske kunstnere fremkaldtes og hyldedes – og den har for denne ballet været det indtil nu, hvor den roode opførelse forestår på Operaen. Men „Etudes“ – på de franske plakater er et s hæftet til den oprindelige titel – blev ikke blot succes, den blev værket, som for alvor placerede Lander i fransk balletkunst, hvor han hurtigt knyttedes nøjere til Operaen og har virket på skiftende poster – men med størst betydning som koreograf og lærer, en tid med titlen „directeur de la danse“. En række arbejder

har han siden „Etudes“ sat op på Operaen, hvor han tillige har leveret koreografien til adskillige store operaindlæg og ledet officielle gæstespil i udlandet af den franske Operas berømte ballet – senest med overmåde succes Grand Opera’s gæstespil i Moskva. Ved den nyeste reorganisation af forholdene ved Den Store Opera er Harald Landers stilling yderligere befæstet, så han nu står som en af de ledende kræfter på denne Vesteuropas berømteste balletscene. Samtidig har hans hustru, Toni Lander, placeret sig som international ballerina – med hovedstation i Paris, selv om hun de senere år oftest har virket på turnéer over flere kontinenter.

Danske kunstnere har vist ansigt og evner i Paris i Helge Wamberg’s tid, og alle har de i ham haft en støtte og en hjælper, som altid var ved deres side, når det gjaldt. Han formåede at rydde hindringer af vejen, der kunne synes andre uovervindelige. Altid fandt han udveje for det ny, han fra dansk kunst ville vise det Paris, han elskede så højt og var blevet så intimt knyttet til uden nogensinde at sætte sin danskhed til derved. Hans indsats – også for dansk teater og dansk teaters folk i Paris – vil ikke blive glemt, så længe blot een af dem, der mødte ham i Paris, lever.

Danske forskere i fransk og på fransk

Af Professor, dr. phil.

KNUD TOGEBY

Siden Søren Kierkegaard i 1841 søgte Københavns Universitet om dispensation fra reglen om, at disputatser skulle skrives på latin, har det været en smuk national tradition i Danmark at udsende videnskabelige afhandlinger på dansk. Traditionen er så stærk, at medens disputatser nu kan skrives enten på dansk eller fransk, engelsk, tysk, er det en regel, at Københavns Universitets festskrifter, der udsendes hvert år til kongens fødselsdag i marts og til universitetets årsfest i november, indeholder videnskabelige afhandlinger, der altid er på dansk.

Styrken ved denne tradition er, at modersmålet, som hos Kierkegaard, dyrkes samtidig med videnskaben, og at mange værker kommer ud til et bredere publikum, end hvis de var skrevet på fremmed sprog. Ulempen er, at mange af de værdifuldeste afhandlinger inden for dansk videnskab forbliver et lukket eller vanskeligt tilgængeligt land for udenlandske forskere.

Når nu i det følgende skal omtales de arbejder, danskere har udsendt på fransk om fransk sprog og litteratur, kan man måske synes, at listen er kort, men man må huske, at der ved siden heraf eksisterer mange værker på dansk om disse emner. Tilmed gælder det i en lang række tilfælde, at afhandlingerne oprindeligt har foreligget i en dansk form, som først senere er blevet oversat til fransk, når den internationale efterspørgsel krævede det.

Stort set kan man sige, at hvad der i Danmark er skrevet om fransk sprog, stammer fra universitetsprofessorerne i romansk sprog og litteratur, medens afhandlingerne om fransk litteratur har til forfattere mænd, der har været lektorer i dansk ved Sorbonne. Frankrigsopholdet har for alle de 10 lektorer i tiden fra 1920 til i dag været en inspiration til at skrive om fransk litteratur på fransk.

Omkring århundredskiftet var der kun én professor i romansk sprog og litteratur ved Københavns Universitet, Kristoffer Nyrop, som indførte den moderne romanske filologi i Danmark. Hans hovedværk, *Grammaire historique de la langue française*, er med sin klare og pædagogiske fremstilling blevet en overordentlig brugt håndbog i det franske sprogs historie ved alle universiteter verden over. Af dens 6 bind var de 4 allerede udkommet før 1920, I *Phonétique* 1899, II *Morphologie* 1903, III *Formation des mots* 1908, IV *Sémantique* 1913, medens Nyrops blindhed forsinkede de to sidste bind, V–VI *Syntaxe*, der først udkom 1925 og 1930. Et vidnesbyrd om værkets udbredelse er, at I udkom i 4. udgave 1939, II i 2. udgave 1924 og III i 2. udgave 1936. Også Nyrops *Manuel phonétique du français parlé* fra 1914 har på grund af sine pædagogiske kvaliteter vist sig overordentlig levedygtig og er for nylig udkommet i 6. udgave. Trods sin sygdom var Nyrop meget produktiv i 1920'erne, idet han foruden sproghistoriens sidste bind udsendte en række *Études de grammaire française*.

I 1905 kom der endnu en lærestol i romansk filologi ved Københavns Universitet, idet Kristian Sandfeld blev docent og 1914 professor. Medens Nyrop gjorde sin hovedindsats i den franske sproghistorie, var Sandfelds speciale den detaljerede kortlægning af den moderne franske syntaks. Efter en lille bog på dansk fra 1909 om de franske bisætninger begyndte han først i slutningen af 1920'erne udgivelsen af sit monumentale stor-

værk *Syntaxe du français contemporain*, I *Les Pronoms* 1928, II *Les Propositions subordonnées* 1936, III *L'Infinitif* 1943. Det sidste bind blev udgivet efter hans død 1942 af hans medarbejderske gennem mange år, Hedvig Olsen. Værket er en udtømmelig guldgrube, både med hensyn til eksempler og til fine syntaktiske analyser.

Nyrops efterfølger i 1928, Viggo Brøndal, fortsatte både den sproghistoriske og den sprogbeskrivende tradition fra sine to lærere, men fandt sin originalitet i anlæggelsen af en almindelig sprogvidenskabs teoretiske synspunkter. I sin disputats fra 1917 *Substrater og lån i romansk og germansk* (oversat til fransk 1948 *Substrat et emprunt en roman et en germanique*) undersøgte han franskens tilblivelse ud fra teorien om et keltisk substrat. Også sine senere værker skrev Brøndal på dansk, men de er efter hans død 1942 blevet udgivet på fransk af hans hustru Rosally Brøndal og Knud Togeby. Det er alment sprogvidenskabelige værker, et storstilet forsøg på at finde det fælleslogiske grundlag i alle sprog og dets særsproglige udformning, bl. a. i fransk: *Ordklasserne* 1928 (*Les Parties du Discours* 1948), *Præpositionernes teori* 1940 (*Théorie des prépositions* 1950), *Essais de linguistique générale* 1943. Den eneste bog, der udelukkende handler om fransk, er den lille *Le Français langue abstraite*, hvori han viser, at franskens originalitet er små betydningstomme ord som *de, il, ce, y, en*.

Da det ny universitet i Århus blev grundlagt 1928, blev Andreas Blinkenberg docent i fransk og 1934 professor i romansk filologi. Han har på sin personlige vis fortsat traditionerne fra Nyrop og Sandfeld ved i en klar pædagogisk form at give en meget fin analyse af *L'Ordre des mots en français moderne* (1928, 1933) med særlig interesse for syntaktiske principer og faktorer. Syntaksens principer er også hovedemnet for hans *Le Problème de l'accord en français moderne. Essai d'une typologie* (1950). Som pioner har Blinkenberg desuden begyndt et i

Danmark hidtil ukendt studium, den romanske dialektologi, med beskrivelsen af to provençalske dialekter, *Le Patois d'Entraines* (1939–40), *Le Patois de Beuil* (1948).

Sandfelds efterfølger fra 1943, Holger Sten, havde i 1938 skrevet disputats på dansk om nægtelserne i fransk. Med sin bog om *Les Temps du verbe fini (indicatif) en français moderne* (1952) har han føjet et slags 4. bind til Sandfelds beskrivelse af moderne fransk syntaks. I *Manuel de phonétique française* (1956) fornyer han Nyrops fonetik ved at orientere om moderne fonetiske resultater og teorier.

Poul Høybye, der i 1955 er blevet professor ved Handelshøjskolen i København, har med sin disputats fra 1944 *L'Accord en français contemporain. Essai de grammaire descriptive* også føjet et nyt bind til den store danske beskrivelse af fransk syntaks, som Sandfeld indledte. Med en rigdom af eksempler og iagttagelser gøres der rede for den komplicerede måde, hvorpå adjektiv retter sig efter substantiv, verbum efter subjekt.

Medens Brøndal i 1944 blev efterfulgt af Bengt Hasselrot, der 1950 afløstes af Hans Sørensen, blev i 1955 en tredje lærestol i romansk sprog og litteratur oprettet ved Københavns Universitet til Knud Togeby, der i 1951 havde disputeret med *Structure immanente de la langue Française*, hvor den almene linie fra Brøndal genoptages, dog under endnu større indflydelse fra Louis Hjelmslevs interne sproglige beskrivelsesmetode.

Den første lektor i dansk ved Sorbonne 1921–23 var Andreas Blinkenberg, hvis resultat af opholdet i Paris var en disputats i 1923 om Ernest Renan, som han desværre måtte udgive på dansk, fordi en fransk forsker havde forret til stoffet.

Hans efterfølger i to perioder, 1923–25 og 1928–29, Paul V. Rubow, har skrevet en lang række afhandlinger på dansk om fransk litteratur, bl. a. om Victor Hugos lyrik (1943), men hans eneste på fransk udgivne bog er *Hippolyte Taine. Étapes*.

de son œuvre fra 1930, umiddelbart efter lektoratstiden, skrevet som led i hans omfattende studier omkring Taines danske elev Georg Brandes.

Da Rubow i 1933 blev professor i almindelig litteraturvidenskab, fulgte han efter Valdemar Vedel, hvis yndlingsområde også var de romanske landes litteratur og kultur. Af hans mange værker, der alle lægger vægt på den brede kulturhistoriske baggrund, er desværre kun de to bøger om Corneille (1927) og Molière (1929) blevet oversat til fransk under titlen *Deux Classiques français. Vue par un critique danois, Valdemar Vedel. Corneille et son temps. Molière.* (1935).

Rubows efterfølger i Paris, Paul Krüger, var lektor 1929–34 og skrev som resultat heraf en disputats på dansk om fransk litterær kritik indtil 1830 (1936). Som for Rubow er Brandes blevet centrum i hans forfatterskab, idet han 1952 begyndte udgivelsen af *Correspondance de Georg Brandes*, hvis første bind, foruden Brandes' egne breve, indeholder breve fra franskmænd som Taine, Edmond de Goncourt, Bourget, Anatole France, Clemenceau, Copeau, Claudel, Romain Rolland, Émile Meyer-son og Gide.

Jens Kruuse, der var lektor i Paris 1934–38, begyndte under krigen, sammen med Billeskov Jansen, udgivelsen af det litterære tidsskrift *Orbis Litterarum* (fra 1943), der efter en afbrydelse 1950–54 nu udgives af Steffen Steffensen og Hans Sørensen. Heri kan man blandt udenlandske bidrag finde en lang række franske artikler af danskere om franske forfattere: Molière, Vigny, Colette, Giraudoux, Sartre, Maritain, Voltaire, Diderot, Anouilh.

F. J. Billeskov Jansen overtog lektoratet 1938–41. Han havde allerede da skrevet en bog på fransk: *Sources vives de la pensée de Montaigne. Étude sur les fondements psychologiques et biographiques des Essais* (1935), en skildring af Montaigne som en levende tænker, et forstudium til forfatterens senere dybtgående arbejder om Ludvig Holberg. Ved siden af disse meget

konkrete studier har Billeskov Jansen i litteraturvidenskaben indført teoretiske synspunkter, svarende til Brøndals og Hjelm-slevs i sprogvidenskaben, i en *Poetik* (1941 og 1945), udarbejdet under Parisopholdet, oversat til fransk under titlen *Esthétique de l'oeuvre littéraire* (1948). Skønt på psykologisk basis er det først og fremmest en teori om digtværket i og for sig, uden hensyn til historisk eller privat baggrund, en klassifikation af digteriske motiver og en teori om kritisk vurdering.

Efter en afbrydelse på grund af krigen blev Hans Sørensen lektor 1946–50 som belønning for den tungtvejende disputats fra 1944 *La Poésie de Paul Valéry. Étude stylistique sur „La Jeune Parque“*, et forsøg på at overføre sprogvidenskabens strukturelle synspunkter på den litterære analyse. Fra Paris udsendte han et tilsvarende arbejde om *Le Théâtre de Jean Giraudoux. Technique et style* (1950). En senere afhandling om Baudelaire (1955) er på dansk, da den er udgivet i Københavns Universitets festskrift.

Knud Togeby skrev som lektor i Paris 1951–52 *L'Œuvre de Maupassant*, der dog først udkom 1954.

Svend Johansen blev derimod lektor som belønning for en guldmedaljeafhandling, han havde skrevet allerede som et vidunderbarn af en student i 1943, kun 20 år gammel. At den var en klasse over almindelige guldmedaljeafhandlinger, viste sig ved, at den blev udgivet på fransk i 1945: *Le Symbolisme. Étude sur le style des symbolistes français*. Ud fra en klar definition af symbolismen gives her en lang række skarpsindige analyser af mange af de sværeste digte i fransk litteratur, især Mallarmés.

En forsker, der har oversprunget etappen som dansk lektor i Paris for direkte at blive professor i romansk filologi i Århus, Per Nykrog, forsvarede i 1957 den første disputats om et romansk emne ved Århus Universitet med *Les Fabliaux. Étude d'histoire et de stylistique médiévale*, et forsøg på en radikal omvurdering af disse skæmtehistorier i forhold til Bédiers klassiske

værk om emnet. En af hans første embedshandlinger blev at opponere ved en disputats om et beslægtet emne, skrevet af lektor ved Handelshøjskolen i København, Jens Rasmussen: *La prose narrative française du XVe siècle* (1958), en stilistisk analyse af det 15. århundredes novellelitteratur.

Og nu venter vi blot på en fransk afhandling af Henning Fenger, der siden 1955 har været indehaver af det franske lektorat i Paris. Som man ser, har dette gennem tiderne været en overordentlig stærk drivkraft i dansk litterær videnskab.

Danske korrespondenter i Paris

Af Redaktør

JØRGEN BAST

Helge Wamberg karakteriserede sommetider sin virksomhed i Paris som „en broget Butik“. Det var saa sandt, som det var sagt. Det var et utal af opgaver, han havde at løse som presse- og kulturattaché – og en af dem maatte naturligt blive forholdet til de danske journalister, baade de fastboende korrespondenter og de flygtige fugle. Man kan vel endda sige, at netop denne del af hans arbejde tog mere af hans tid og flere af hans kræfter, end instruktionerne hjemme fra ministeriet egentlig forudsatte.

Det laa simpelthen i hans store, medfødte hjælpsomhed. Han kunne aldrig glemme, at han selv en gang havde været journalist, endda havde fungeret som korrespondent fra Paris. Han vidste, hvor svært det kunne være at klare en reportage i denne paa samme gang saa aabne og lukkede by – og han kunne simpelthen ikke lade være med at hjælpe.

Det gjaldt i det daglige arbejde, det gjaldt, naar en eller anden stor begivenhed stod paa dagsordenen – men først og fremmest selvfølgelig i forbindelse med store *danske* arrangementer, i hvilke han i almindelighed selv indtog en lederplads. Jeg tænker her først og fremmest paa verdensudstillingen i 1937, hvor han jo var generalkommissær for den danske afdeling – og trods sit usandsynlige slid fik tid til at instruere og inspirere enhver, der henvendte sig til ham.

Det smukke var, at denne hjælpsomhed blev større og større med aarene. Det hang ogsaa sammen med, at han i højere og højere grad blev i stand til at hjælpe.

Det er ingen overdrivelse at sige, at han af alle presseattachéer var den, der i Paris havde de fleste og fornemste forbindelser. Han havde erhvervet sig dem ved sin iver og sin uimodstaaelige charme – men ogsaa i kraft af den lette og legende selskabelighed, han dyrkede sammen med sin trofaste ledsager, fru Sascha. Jeg maa mindes mange tilfælde, hvor denne Helge Wamberg's indgroethed i det franske apparat kom mig til gode.

Det var en oplevelse at komme til ham paa hans kontor i ambassaden i Avenue Marceau og sige:

– Helge, jeg maa ha' fat i en mand, der kan give mig besked om det og det. Kan du hjælpe mig?

Der var aldrig nogen tøven. Det var uhyre sjældent, han behøvede raadføre sig med sin tæt tilskrevne notitsbog – og da aldrig med en telefonhaandbog! Den havde han i hjernen.

Nej, han skruede bare sin lette, danske cigar op i mundvigen, greb telefonen, affyrede numre og navne – og som et mirakel var han gennem den franske administrations jungle naaet frem til manden, det drejede sig om – og da var vedkommende fortabt. Hvad kom egentlig denne ham ukendte journalist fra et lille land ham ved? Men han blev prompte nedlagt af den Wamberg'ske charme. Hvor kunne han heller sige nej til en mand, med hvem han var paa den intime franske tiltaleform „cher ami“ – og som en af de relativt smaa i samfundet sad man der og rødmede ved billedet af den fremragende og betydningsfulde personlighed, Wamberg fremtryllede pr. telefon.

Det vigtigste: man fik sit møde, sin samtale, sine oplysninger – og telegrammet hjem til bladet var reddet.

Nu skal ogsaa journalisterne have deres ret – for Helge Wamberg havde i almindelighed glæde af den skare, han gav sin hjælp. Der kunne være sorte faar blandt dem, der kom farende

derned for at forsvinde et par dage efter, men de fastboende korrespondenter var en baade betydelig og indtagende flok – maaske fordi den ikke var saa talrig.

Man kan sige, at disse journalister, som han saa gerne omgikkes privat, var en del af staffagen omkring ham – og skal man fastholde det hele billede, er det nok værd at omtale et par stykker af dem.

Den interessanteste var paa mange maader Franz von Jessen – eller som han koket og fornuftigt paa samme gang kaldte sig i Paris: de Jessen. Han var kommet derned som Berlingske Tidendes korrespondent ved udbruddet af den første verdenskrig i 1914 – man da den var ebbet ud, og der ikke mere var krav om de daglige telegrammer, følte han sig saa knyttet til la belle France, at han hadede tanken om at skulle vende hjem – og mente vel samtidig ogsaa, at han kunne udrette noget af værdi for Danmark. Han gjorde da det kunststykke at storme fransk presses dengang fornemste borg, Le Temps, og endda indtage pladsen som en af bladets lederskrivere.

Som en fyrste regerede han paa sit kontor i den gamle bygning i smøgen, der løb væk fra de store boulevarder. Der var endnu dengang mange franske journalister – ogsaa af de betydelige – der ikke holdt kontor, men skrev deres „papiers“ ved et medtaget marmorbord paa deres yndlingscafé, mens de mellem perioderne nippede til deres aperitif.

Det var ikke noget for Franz von Jessen. Han var en mand af stil – og hvor kunne han være andet med sin slægtsstolthed, med sit storfyrstelige ansigt med det selvbevidste fipskæg og den vajende manke. Nej, dér residerede han bag sit skrivebord, ved hvilket han skrev sine ledere paa et klart og pertentligt fransk, som mange af de „indfødte“ journalister maatte misunde ham. Man behøvede knapt nok spørge om vej til dette kontor – for paa lang afstand kunne man høre denne stædige blanding af en hosten og en rømmen, der vedblev at være hans *signature*

tune, lige til han døde i en høj alder. Det var en melodi, der var skabt af det utal, han røg af de mystiske franske caporal-cigaretter, og som han senere holdt ved lige hjemme i Danmark ved kæderygning af cerutter.

Her gav han audiens – og det var mange store folk, der søgte ham. Vi forbinder uvilkaarligt Franz von Jessen med det sønderjyske spørgsmaal, og her gjorde han jo ogsaa sin store nationale indsats, men i Paris, i *Le Temps'* hellige haller, var han først og fremmest anset som den store Balkan-ekspert og i det hele taget som kender af mellemeuropæisk politik, og mange var de diplomater og politikere fra disse lande, der kom til ham for at prøve paa at præge de meninger, han gav udtryk i sine ledere. Der var intet at sige til, at han efterhaanden følte sig som baade journalist og diplomat – og at han, som den grand seigneur, han var, elskede af og til at udfolde sig i den store stil. Til daglig levede han vist beskedent, men for en ung mand var det en oplevelse at være hans gæst, naar han havde taget grand seigneur minen paa.

Jeg husker en foraarsdag, da han havde inviteret mig til déjeuner paa en af Paris' ældste og fornemste restauranter, *Lapérouse* ved venstre Seinebrede's kaj – ikke alene et madtempel, men forsynet med Europas nogenlunde mest ærefrygtindgydende vinkælder, der efter sagnet strakte sig langt ind under Seinen. Han blev modtaget som en fyrste – og lidt af glansen faldt paa den unge, ukendte ledsager. Den svære maitre d'hôtel svedte under sine anstrengelser for paa det omfattende spisekort at udpege netop de retter, der passede til den forvante m. de Jessen paa en saadan foraarsdag – men det var dog intet mod det litani af ædle vinnavne, der flød fra le sommelier med den forjættende rødme over kinder og næsespids. Omsider var valget truffet. Det krydrede, duftende under stod paa bordet foran os – og med en omhu, som holdt han et kejserbarn i sin haand, skænkede sommelier'en af den støvede flaske fra et af *Bordeaux'*

ædleste slotte. Den de Jessen'ske hømmen og rømmen blev til et dybt og langeligt a-ah, da han havde smagt den første mundfuld af retten – og saa maatte jo det hellige øjeblik komme, da vinen skulle fuldende vidunderet.

Franz von Jessen løftede glasset, lod solen derudefra funkke i rubinen, indsnusede duften, mens overskægget muntert krummede sig – og drak saa. Jeg har aldrig, selv ikke hos en stor skuespiller, set den blanding af sorg og skuffelse, der fik udtryk i Franz von Jessens kraftige ansigt.

– Kære ven, sagde han og lænede sig frem imod mig, *prop!* Prøv selv – og De vil indrømme det. *Prop!*

Han udtalte dette ene ord, som gav han skildringen af en formelig naturkatastrophe. Han satte glasset fra sig. Han lod sin signetring klinge imod det. Sommelier'en nærmede sig med onde anelser i gangarten – og med en hundeagtig angst i de lidt rødrandede øjne saa han paa gæsten. Der blev ikke sagt noget. Franz von Jessen bare rømmede sig og slog et lille smæld med tungen, mens han pegede paa glasset. Sommelier'en tog et glas fra et nabobord, hældte nogle draaber op, lod dem rotere i munden og bøjede sig ydmygt:

– Utroligt, men sørgeligt, sagde han, jeg havde dog lugtet til proppen.

Denne lille komedie udspillede ogsaa om næste flaske – og retten var ærligt talt ved at miste sin forføreriske varme, da tredje flaske kom paa bordet – men saa var ogsaa alt godt. Vinen fik sit „A-a-h“ paa samme maade som maden. Maître d'hôtel, der ikke havde turdet nærme sig, kom nu vraltende hen for at overvaage os – og over det medtagne sommelier-ansigt kom der et skær, som havde dets indehaver vundet et dobbeltvæddemaal paa galopbanen.

Den store mand var tilfreds, Lapérouse var tilfreds, hele Paris kunne smile. Hvorefter Franz von Jessen med en særligt oplagt hoste kastede sig ud i verdensomspændende skildringer af den

politiske situation – uden tilsyneladende at skænke madens smag eller vinens bouquet den ringeste opmærksomhed.

Ak ja, man sagde, at la belle époque døde, da den første verdenskrig brød ud, men den festlige Franz von Jessen havde dog paa sin maade lært at føre den videre ind i efterkrigstiden – og lade sine venner nyde godt deraf.

Franz von Jessen vil være sikker paa lang omtale i fremtidens danske konversationsleksikon'er. Der er en anden af de „faste“, der nok vil faa en mere beskednen plads, men som vil være sikker paa at leve i hjerterne, saa længe blot *en* af dem, der har kendt ham, drager aande.

Jeg tænker paa Andreas Vinding.

Franz von Jessen havde jo saa mange jern i ilden – Andreas Vinding var aldrig andet end journalist. Men hvilken journalist. Allerede som den unge Per Pryd ved Politiken derhjemme i København havde han ført en let og elegant pen, men det var dog i Paris, han udviklede sig til vel nok sin generations fineste journalistiske stilist. Der var til det sidste noget af den unge reporter i ham – og derfor kunne han om aktuelle begivenheder sende sine levende telegrammer, ofte med det lille islæt af frivolitet, der var god latin i hans københavnske ungdom og som man godt kan savne, naar man læser vore dages telegrammer, der alt for tit virker, som kom de fra et departementalt skrivebord. Frivoliteten svandt og svandt, efterhaanden som han fik større opgaver: rejser rundt i Europa, fast korrespondent fra det usaligt hensovede Folkenes Forbund. Der kom endda saa meget pære noble over ham, at han blev betragtet som en slags pavelig nuntius i den ganske specielle flok, der hed Genève-korrespondenterne.

Men naar jeg fremhæver hans stil, saa er det hans franske kronikker, jeg tænker paa. Jeg kan ikke tro, de er vejrede bort, som det er den meste journalistiks naturlige lod. Dertil er de for smukke. Dertil er de for rige. Dertil har de givet det danske

sprog alt for meget. Der vil komme en tid, da en ungdom vil spørge: Hvordan var egentlig dette Europa, der gik til grunde i den anden verdenskrig? Og da vil det for dette lands vedkommende blive svært at finde nogen bedre fører end Andreas Vindings kronikker. Og lad det vare hundrede aar, før de genopstaar. Deres sprog kan vanskeligt forældes – det vil stadigt rinde som Gudenaen.

Ogsaa som kronikør gennemgik Andreas Vinding en rig udvikling. Landskaberne fik dybere farver, hans voksende kendskab til kunst og litteratur gav de nydelige skildringer baggrund. Om man fulgte ham paa en sommerlig cykeltur gennem franske egne eller paa en vintervandring gennem Paris, man var der, man saa, man hørte, man lugtede, man levede.

Morsomt var det at følge, hvordan denne stilistiske udvikling gik haand i haand med en menneskelig, ja, legemlig. Af den unge, elegante bohème med maaske den farligste charme, den danske journaliststand har haft at opvise, blev der efterhaanden en parisisk bonhomme med lidt tunge og røde kinder under den uundværlige alpehue – men gennem det hele levede disse blaa, saa ofte forbausede øjne og denne danske drengelatter, som maatte faa en til at elske ham. Og fortovscaféerne paa venstre bred blev ombyttet med en idyllisk lille villa i en af højre brede forstæder, hvor han som ægtemand, fader og havedyrker blev en af de mange, der hver dag pr. de primitive tog søgte ind til Gare Saint Lazare og videre til dagens gerning.

De sidste aar var Andreas Vindings ansigt blevet lidt tungt paa en anden maade end den rent legemlige. Han havde oplevet praktisk talt hele krigen og besættelsen i Paris – og for ham som for saa mange andre var noget gaaet i stykker. For ham var der sket noget uopretteligt med hans elskede Frankrig – og det gjorde ham baade bedrøvet og bitter, men han talte sjældent om det. Maaske var det med anstrengelse, men han smilede – og det skal være sagt til hans ære, at smilet ikke blev til en grimace.

Han var en bonvivant. Ikke i Franz von Jessens fyrstelige stil, men paa det fransk-borgerligt jævne. En af hans yndlings-restauranter var Roi de Bière overfor Gare Saint Lazare – et sted, hvor bøfferne var høje og æblerne runde og røde som pigekinder. Og hvordan han saa modnedes og forandredes – et var stabilt: hans kærlighed til den franske aperitif, med Mandarin som specialiteten.

Han var i og for sig en sober mand, blev det mere og mere, men denne Mandarin, denne hemmelighedsfulde drik, der som en blomstersmykket port skilte arbejdsdag fra fritid – den maatte han have – og jeg husker endnu, hvordan det morede mig i de første aar efter krigen, da alt var rationeret eller sortbørsforsvundet, at træffe Andreas Vinding og følge ham paa hans jagt efter dagens Mandarin – gennem flere kvarterer, gennem et utal af beværtninger – indtil hans ængstelige spørgsmål endelig blev besvaret med et „Mais oui, m’sieur“.

Jeg ved ikke hvorfor, men det sker saa ofte for mig, at et saadant ubetydeligt træk faar henfarne venner til at staa lyslevende for mig. Andreas med den medtagne alpehue og med de blaa øjne lysende af glæde over sit Mandarinfund . . . et menneske!

Der var saa mange andre. Der var den unge Axel Moos med kunstfrisuren, dengang Politikens Paris-korrespondent, nu Berlingske Tidendes myndige redaktionschef . . . der var en senere af Politikens korrespondenter, den eventyrlystne Sven Tillge-Rasmussen, der er vendt hjem for at blive sit blads redaktør . . . der var den mangfoldige Ejnar Black, en ny charmør i Vindingstilen, men ak, ogsaa en, der aldrig naede sin fulde udfoldelse, fordi en ubarmhertig sygdom rev ham bort . . . og fra de senere aar mindes jeg et ungt ansigt, Aage Deleuran, der ogsaa er vendt hjem til København.

I det store og hele er Paris blevet behandlet lidt stedmoderligt af de store københavnske blade, hvad faste korrespondenter angaar, men den femte, den de Gaulle’ske republik, NATO

mange andre internationale institutioner skal nok bringe en ændring heri.

Her er det dog hvad jeg vil kalde Wamberg-tiden, vi har talt om – og her lyser nu Franz von Jessen og Andreas Vinding som de to danske stjerner paa firmamentet. Helge Wamberg var en god mand for journalisterne. De skabte til gengæld en interessant baggrund for ham. Det var et samarbejde. Og saadan skal det være i denne verden.

TREDIE AFSNIT

Helge Wamberg resumerer –

Mit Arbejde i Paris

Af Minister

HELGE WAMBERG

Mine Herrer og min Dame!

Deres Formand har bedt mig fortælle Dem lidt om min lange Virksomhed i Frankrig og i andre Lande, hvor jeg har været beskæftiget i Embeds Medfør – i snart 40 Aar. En berømt Kollega har fornødig gjort det samme her i Salen, men jeg tør ikke love Dem, at det, jeg kan sige, har samme Værdi som hans Foredrag. Naturligvis, en udenrigsministeriel Embedsmand har set, hørt og oplevet en Del. Jeg har i den Henseende haft den Fordel, at jeg har været beskæftiget i et meget varierende Arbejde, der tog sin Begyndelse i 1920, da jeg blev Presseattaché – og efter sidste Krig ogsaa Kulturattaché – ved Legationen i Paris.

Jeg var ikke, som man vist tror i Almindelighed, den første Presseattaché i Paris, idet jeg havde haft en udmærket Forgænger i cand. mag. Ludvig Krabbe. Oprindelsen til Presseattachéstillingen kan maaske interessere, da det er første Gang, et saadant Exemplar af den menneskelige Beskæftigelse optræder i Deres fornemme Compagnie, som man siger paa Fransk.

Under den første Verdenskrig 1914–18 strømmede fremmede, betydelige Aviskorrespondenter til København, den neutrale Hovedstad, hvortil mange Nyheder naaede. Det viste sig snart, at deres Telegrammer maatte underkastes nogen Censur. Det var os ikke behageligt, kan De forstaa. Censuren blev udført af Telegraf-Embedsmændene; men denne Ordning viste sig en

Dag utilstrækkelig, og den daværende Korrespondent til det store engelske Telegrambureau, Exchange Telegraphique Company, vor Landsmand Marinus Yde, der i Anledning af Krigen var kommet til København fra London, henvendte sig derfor til Udenrigsministeriet og foreslog, at der blev oprettet en Censur sammensat af danske Journalister. Det blev akcepteret, og jeg fik selv Opfordring til at indtræde. Jeg afslog dette Hverv, idet jeg daarligt kunde tænke mig som Journalist at indtræde i en Censur over Kolleger. Det var nok noget for fintfølede under de Omstændigheder. Lidet anede jeg, at jeg i 1942, da jeg var kaldt hjem fra Frankrig, hvor jeg var Medlem af vor til Vichy flygtede Legation, som Embedsmand maatte indtræde i en Censur, der ikke var paa dansk Initiativ, men paa tysk. Denne Censur var udelukkende sammensat af Embedsmænd fra Udenrigsministeriet; ikke mindre trist som al Censur, men Forholdene var jo rigtignok anderledes. Herom kunde der siges meget, men jeg maa nok i Aften lade denne Del af min Virksomhed ligge.

Efter Krigen 1914–18 stod vi over for store politiske Opgaver i Udlandet. Eet Spørgsmaal overstraaede alle de andre: *Sønderjylland*. – Det blev da bestemt, at der i Gesandtskaberne i Paris, London, Berlin og Washington ansattes Journalister – helst med særlige historiske Kundskaber – for at de kunde være Gesandterne behjælpelige med Oplysningsarbejdet i Pressen om det sønderjydske Spørgsmaals Baggrund. Krabbe havde som cand. mag. i Historie særlige Betingelser herfor. Han var oprindelig – han lever da heldigvis endnu – Adjunkt i Roskilde, men var indtraadt i det nyoprettede Pressebureau i Udenrigsministeriet med Marinus Yde som Chef. Hans Tilknytning til Pressen indskrænkede sig hertil. – I London ansattes cand. mag. Erik Møller, den fremragende Historiker, der heldigvis ogsaa endnu er iblandt os. De véd, at han i en lang Aarrække var udenrigspolitisk Redaktør af „Berlingske Tidende“. I Washington ansattes Roger Nielsen

dengang Korrespondent i New York, ogsaa levende i bedste Velgaaende. Endelig blev cand. jur. Lauritz Larsen, der var Redaktionssekretær ved „Socialdemokraten“, Presseattaché i Berlin. – Yde blev senere Generalkonsul i Hamburg med Titel af Gesandt. Han døde kort efter den anden Verdenskrig. Lauritz Larsen, der ligeledes forlængst er død, afløste ham paa den vigtige Post.

Ludvig Krabbe vilde imidlertid allerede i 1920 tilbage til sin Skole. Han blev senere en højt vurderet Mand i Nationernes Forbund i Genève. Og hvad angaar Erik Møller, ønskede han at gaa tilbage til „Berlingske Tidende“ og til sine historiske Studier. – Pladsen i Paris blev da tilbudt mig. Jeg havde to Gange været politisk Korrespondent for „Politiken“ i Frankrigs Hovedstad, nemlig i 1912 og i 1914 ved Krigens Begyndelse. Man troede derfor – noget overdrevent – at jeg kunde særlig godt Fransk.

Jeg kom til Paris, da det sønderjydske Spørgsmaal var ordnet politisk. Men i Offentligheden herskede der i det stærkt nationalistiske Frankrig en ikke ringe Modvilje imod os. Danmarks Regering havde gennem Krigsaarene – med Rette – fastholdt sin absolut neutrale Holdning og havde, som De véd, kun villet gaa med til, at den Del af Sønderjylland, der ved en Folkeafstemning stemte sig til Danmark, blev indlemmet i Moderlandet. Dette var ogsaa Rigsdagens Holdning, og vi støttede os herved til den historiske Udvikling efter 1864. Lad os ikke komme ind paa, hvad dette Standpunkt afstedkom af Uenighed i Befolkningen – ikke nogen dybtgaaende Opposition, men en meget højt talende. Standpunktet blev imidlertid gennemført. I franske Kredse, som jeg hurtigt kom i Forbindelse med, paa Redaktionerne og i visse politiske Kredse, bebrejdede man Danmark, at vi ikke havde villet svække Tyskland yderligere og taget alle de tabte Landsdele tilbage – baade Holsten, Slesvig og Lauenborg – eller ialtfald hele Sønderjylland. En vis Del af den franske Offentlighed var godt præpareret af yderliggaaende danske, selvbestaltede Delegater, baade før og under Fredskonferencen

i Versailles. De var kommet til Paris og gjorde, hvad de kunde – naturligvis i allerbedste Mening og ud fra en dyb national Følelse – for at der blev rejst en Stemning i afgørende Kredse for hele Sønderjyllands Tilbagevenden til den danske Krone.

De vil spare mig for at forklare det slesvigske Spørgsmaals tragiske Historie. De erindrer maaske Lord Palmerstones Ord: Der er kun tre Mænd i Europa, der har kendt det slesvigske Spørgsmaal – Prinsgemalen Albert, der er død, en tysk Professor, der blev sindsforvirret, og jeg selv, der har glemmt det! Den danske Gesandt i Paris, Kammerherre H. A. Bernhoft, min gamle Chef, der som alle Gesandter kun havde at udføre sin Regerings Ordre, blev af en af de mod den danske Regering meget oprørte nationalistiske Udsendinge spurgt, om han da slet ikke havde nogen Mening? Hvorpaa Bernhoft svarede: Min Mening er paa Vej fra København!

Men jeg dumpede ned i Efterdønningerne af al denne Aktion, og jeg maatte, saa godt jeg kunde og med fuld Hensyntagen til andres Mening, forklare det danske Synspunkt. Jeg husker, at jeg engang ved en Banket i Lyon sad ved Siden af Byens Guvernør og kommanderende General; han var noget ubehagelig og vilde absolut vide, hvorfor vi ikke havde taget Hertugdømmerne tilbage, ligesom Frankrig havde taget Elsass-Lothringen tilbage – og uden Afstemning. Jeg søgte at forklare Generalen, at hvis vi atter havde faaet Hertugdømmerne – les Duchés – under den danske Krone, vilde et kraftigt tysk Element betyde mange Vanskeligheder. Et stort Land som Frankrig kunde tillade sig noget saadant; men et lille Land ikke. Selv med hele Sønderjylland vilde et betydeligt tysk Element have Muligheder for at blive Tungen paa Vægtskaalen i dansk Politik. I en farefuld europæisk Situation kunde det betyde en Fare for Frankrig selv. Danmark ønskede at forblive en nationalt enig Stat. Det modsatte havde paaført os to Krige, kostet en Trediedel af Landet, og nær udslettet det af Verdenskortet. Jeg maa sige, at C

neralen, der var lige saa brav, som han var politisk uvidende – ialtfald om vore Forhold – bøjede sig for dette Argument. – Ogsaa i flere Redaktioner havde jeg besværlige Opgaver, saaledes i Clemenceaus gamle Blad, „L’Homme Libre“, hvor en Redaktør engang var lige ved at æde mig. Jeg klarede Sagen med nogle gode danske Cigarer, og vi blev fortræffelige Venner.

Tidligt – det var efter Bankhistorierne i Danmark i 1922 og følgende Aar – søgte jeg at forklare Pressen, at Danmarks finansielle Stilling ikke var umulig, fordi en stor Bank havde været i alvorlige Vanskeligheder og andre i omtrent lignende Situation. Det var ikke saa let; men Børskommissær Julius Schovelin, den meget konservative Politiker, sagde skam en Dag i Landstinget, da mit Arbejde kom paa Tale, at jeg havde klaret det pænt. Og det maatte jeg jo saa tro!

Det var netop i 1922, at jeg deltog i den første store internationale økonomiske Konference efter Krigen. Den fandt Sted i April–Maj i Genua. Her mødtes for første Gang efter Krigen Fjender og Venner; baade Rusland og Tyskland var repræsenteret, Rusland med den første sovjetiske Udenrigsminister Tchitscherin. Den mægtige Mand havde til min Forundring en ganske spæd Pigestemme. Det virkede pudsigt. Det samme havde General Primo di Rivera, Spaniens Diktator, hvad jeg konstaterede under Verdensudstillingen i Barcelona i 1929. – Fra dansk Side var i Genua de to ledende Mænd i vor mandstærke Delegation – over 20 Mand – Bernhoft og Etatsraad Emil Glückstadt; ogsaa C. V. Bramsnæs deltog – som Landstingsmand. Glückstadt var berømt i Verdens Bankkredse for sin Ordning af Østrigs Pengeforhold og endnu i Foraaret 1922 paa Højden af sin Autoritet. Det var først nogle Maaneder senere – i August – at Landmandsbankens mægtige Chef blev diskvalificeret. I denne Kreds vil det interessere, at Glückstadt havde hele Konferencens Øre. Jeg husker en Dag, da han, der var

Skandinaviens Repræsentant i 2. Kommission, den finansielle – medens Hjalmar Branting, Sveriges Statsminister, var det i 1. Kommission, den politiske – bad mig deltage i et vigtigt Møde om *currency*, ledet af Englands Finansminister, Sir Robert Horn. Min opgave i det hele taget var bl. a. at affatte Telegrammer om det stedfundne Arbejde til Udenrigsministeriet og Ritzaus Bureau. Ved Mødet gik det som næsten altid i internationale Forhandlinger: Talerne lirer deres Indlæg af, og der lyttes ikke særlig intenst, da man jo faa Øjeblikke efter har det stenografiske Referat foran sig, undertiden ogsaa Talerens Text, uddelt før eller under Mødet. Saaledes ogsaa den Dag; der herskede almindelig Uro. Men da Emil Glückstadt rejste sig, blev der musestille, og alle hørte efter, hvad den danske Finansmand havde at sige. Jeg var stolt heraf. Jeg tør gaa ud fra, at der er adskillige Bankmænd her i Aften, og det vil maaske derfor interessere Dem at høre om den senere saa haardt ramte og angrebne Mands Anseelse i det Fremmede. – Glückstadts Forbindelser var naturligvis af første Kvalitet; det fremgaar af følgende lille Historie. Der var paa Verdenskonferencen, bortset fra det officielle Program, een altoverskyggende Interesse: Olien! Man sagde, at Genua stank af Petroleum. Hvis jeg ikke tager fejl, blev her Grundlaget lagt for Fordelingen af Araberlandenes Oliefelter. I den Anledning var alle Verdens Olieexperter officiøst strømmede til Genua, og mellem dem en Ven af mig fra Paris, en Monsieur Dichter, Rumæner og Redaktør af et højst vigtigt Olie-tidsskrift. Jeg spurgte Glückstadt, om det kunde interessere ham at kende denne betydelige Mand; det kunde det, og Glückstadt fastsatte en Frokost til, lad os sige, den førstkommende Onsdag. Men om Tirsdagen kom Glückstadt med optrukne Øjenbryn, hvad han havde for Skik, naar der var noget særlig fint paa Stablen, og bad mig undskylde, men han skulde den næste Dag spise med *Vanderbilt*! Dette var aldeles legitimt, men jeg kunde ikke dy mig for at sige, at det var godt, han sagde det, idet jeg

selv skulde spise med *Morgan!* – G. slog mig i Maven og sagde rent ud sagt: Laban!

De vil erindre, at denne Konference, som hele Verden havde set hen til med de største Forventninger, internationalt set blev en Fiasko. Det eneste, der kom ud af den, var højst overraskende en Bombe, nemlig Rapallo-Traktaten mellem Sovjetrusland og Tyskland. De to Dødsfjenders Repræsentanter havde i al Hemmelighed udarbejdet denne vigtige Traktat, og en Søndag, da Arbejdet hvilede paa Kongressen i Genua, underskrevet den i den nærliggende lille By, Rapallo. Der stod intet om det i Mandagens Morgenavis og Radio kendtes ikke. Men da jeg om Morgen fik Nyheden, der var frisk som noget, og meddelte den – temmelig stolt – til Bernhoft og Glückstadt, sagde denne: Det kunde De gerne have sagt os noget før!

Jeg maa gaa videre med Arbejdet i Paris. Fra min Journalist-tid havde jeg interesseret mig for Arrangement af Udstillinger og lignende. I 1925 fandt den store internationale Udstilling af Kunstindustri Sted i Frankrigs Hovedstad. Danmark deltog med Benny Dessau som Formand for Komiteen og Kay Fisker og Tyge Hvass som Arkitekter. Her indledtes mit Samarbejde med Benny Dessau og Tyge Hvass. Det skulde komme til at vare i en lang Aarrække og blive til megen Glæde for mig, og jeg tror til Gavn for adskillige Foretagender.

Tillad mig at nævne Arbejdet for Opførelsen af Det danske Studenterhus i Cité Universitaire i Paris. En fremragende fransk Politiker, Senator André Honnorat, kom jeg i den Anledning i nær Forbindelse med. Han havde været Undervisningsminister og var Fader til Cité Universitaire. Han var allerede kendt for Indførelsen af Sommertiden i Frankrig, hvad der nær havde kostet ham Livet, idet franske Bønder i deres Raseri over Sommertiden truede ham paa Livet. Han er endvidere kendt for Indførelsen af Julemærket i Frankrig. Med Hensyn til dette sid-

ste kunde jeg maaske nok føle lidt Bitterhed over for Honnorat, idet jeg en Morgen paa den første Side i det store Blad „Le Matin“ fik offentliggjort en omfattende Artikel om Einar Holbølls Julemærke, som jeg haabede kunde indføres i Frankrig. Jeg havde skrevet om, hvad der af dette var rundet af godt til Tuberkulosens Bekæmpelse. Stærke Kræfter havde jeg bag mig og var sikker paa Sukces, da jeg samme Dag fik at vide, at André Honnorat havde dannet en Komité til Mærkets Indførelse, og at denne stod lige for sin Virkeliggørelse. Saa maatte „Le Matin“ og jeg bakke ud. Det vigtigste var jo, at Mærket blev indført, og at det har givet Milliarder Francs til Sygdommens Bekæmpelse paa fransk Grund. – En Dag stod Honnorat her i København og lagde en Krans paa Postmester Holbølls Grav, en smuk Hyldest til den geniale Postmand, som jeg var glad for at overvære. For at hædre det danske Postvæsen blev der en Dag indbudt en Delegation af røde Postbude til Paris, og de lagde til Gengæld en Krans paa den ukendte Soldats Grav under Triumfbuen.

Men det var Studenterhuset. Der blev – med Benny Dessau som Formand, Direktør Chr. H. Olesen som Kasserer og mig selv i al Beskedenhed som Generalsekretær – dannet en Komité, der henvendte sig til vide Kredse i det danske Erhvervs- og Kulturliv samt naturligvis til Staten om at indsamle det nødvendige Beløb. Det lykkedes over al Forventning. Vi skulde oprindeligt have ca. 400.000 Kr., men det blev til 600.000 Kr., dengang en meget stor Sum.

Hvad Staten angik, gik det saaledes, at da der under en interparlamentarisk Kongres i Paris kom 25–30 danske Politikere til Byen, viste de mig den Godhed at samles i den allerede opførte franske Del af Studenterbyen, for at jeg kunde forelægge Planen for Lovgiverne, mellem hvilke var Statsminister Stauning, Borgbjerg og andre værdige Tingmænd. Det var en frygtelig varm Julidag, og jeg havde næppe faaet forklaret Politikerne, hvad vi vilde, før jeg blev afbrudt af Borgbjerg, der sagde: Hvor meget

vil De ha'? Jeg sagde 200.000 Kr.! Godt, De skal faa dem paa Betingelse af, at vi faar Ø! Det fik de, og vi fik Pengene.

Dette er Oprindelsen til Studenterhuset, hvor mange Hundrede danske studerende, ikke just Akademikere, men overordentlig mange handelsstuderende, Kunstnere og andre, der besøger en anerkendt Skole i Paris, har boet. Der er 50 Værelser, og de er altid optagne. Cité'en har nu ca. 6.000 Studenter af snart alle Nationer, saaledes ogsaa et tysk Hus opført efter sidste Krig, men intet russisk – ikke endnu. Naar jeg ser tilbage paa min Virksomhed i Frankrig, er det Det danske Hus i den internationale Studenterby, der staar mit Hjærte nærmest.

I Aaret 1930–31 havde jeg meget at gøre. Marskal Lyautey, der, som De ved, hører til Frankrigs store Soldater og Administratorer, Erobreren af Marokko og dette Lands Modernisator, var vendt hjem fra sin Post som Generalresident for den franske Regering i Rabat. Han paatog sig, som den fremragende Kolonisator han var, at planlægge en international Koloni-Udstilling i Vincennes ved Paris. – En saadan Udstilling kunde jo ikke afholdes i Dag, da Ordet Koloni er et uartigt Ord. – Det var en gigantisk Opgave.

Danmark laa i de Aar, véd De, i Broderstrid med Norge om Suveræniteten i visse Dele af Østgrønland, og da særlig Udenrigsminister Dr. P. Munch ikke vilde virke udfordrende, tøvede vi med at melde vor Deltagelse med Grønland paa dette Verdensstævne, der vilde paakalde hele Verdens Opmærksomhed og hidføre Millioner af besøgende til Paris. Den danske Regering skiftede imidlertid Mening; ialfald blev jeg kaldt til København, og i et Møde paa Christiansborg med Stauning og Munch og enkelte Embedsmænd blev det bestemt, at vi skulde søge at faa en Grund til en Pavillon paa Udstillingsterrænet i Vincennes-Skoven. Men da var det for sent! Nu skal man jo ikke – det er en Erfaring, jeg har draget af et langt Liv i Udlandet – lade sig

nøje med et første eller flere Afslag fra fremmed Side. Man skal insistere, venligt, men absolut! Det blev naturligvis ordnet, og P. Daugaard-Jensen, den højt fortjente Direktør for Grønlands Styrelse, som det vist stadig hed dengang, blev Generalkommissær og jeg Vice-Generalkommissær. Arkitekt Bojesen-Møller blev Pavillonens Arkitekt. Det blev en meget smuk Udstilling, der i store Panoramaer og Fremstillinger viste Grønlands Erhvervsliv, endnu dengang lidet udviklet, Kirke- og Skolevæsenet og Folkelivet – altsammen fremmedartet og mærkeligt for de besøgende i Paris. Udstillingen gav selvsagt Anledning til megen Omtale, baade af Indvielsen og af de forskellige Festligheder, vi fandt paa.

Jeg indledte ved denne Lejlighed et Samarbejde med den berømte Marskal, som viste Danskerne stor Tillid og Venlighed og mig, der var ung, megen Naade. Lyautey's koloniasatoriske Teori var, at Koloniernes Folk ikke maatte hindres i deres Religionsdyrkelse, Vaner og Skikke. Det var de Ideer, der – fandt han – havde været raadende for dansk Kolonisation. Derfor havde vi hans Sympati. Om Manden selv er der skrevet tykke Bøger. Han var højst original. En af Biografierne er skrevet af André Maurois, oversat til Dansk af Paula Biehe. Han var berømt for sin skrappe Tunge og absolutte Mangel paa Imponerethed. Da jeg første Gang aflagde ham Besøg sammen med Daugaard-Jensen, fandt jeg ham i hans smukke Palæ i Rue Bonaparte Nr. 5 (alle franske Marskaller faar overladt et Palæ af Staten) i et pompøst Arbejdsværelse, omgivet af elegante Officerer, alle af de bedste Familier, klædt i Kolonihærens flotte Uniformer med de røde Benklæder og lyseblaa Trøjer. Marskallen, der dengang nærmede sig Midten af 70, var temmelig stærkt døv. Han raabte meget højt, før han endnu havde givet os Haanden: Hvem er Konge af Danmark? En af Officererne sagde: Hans Majestæt Christian X. – Javel, sagde Lyautey, jeg kender ham ikke! Men saa tilføjede han: Jeg kender Prins Aage

der har været min Adjutant i Rabat. – De véd, at Prins Axels Broder, altsaa Prins Valdemar og Prinsesse Maries Søn i en lang Aarrække gjorde Tjeneste i Fremmedlegionen. Han var en udmærket Officer!

Marskallen sagde „du“ til alle sine Officerer og Soldater. Ved vor Pavillons Indvielse var der en Frokost, præsideret af Lyautey og med Prins Aage mellem Gæsterne – naturligvis. Lyautey rejste sig – alle rejste sig – han hævede sit Champagneglas og sagde henvendt til Prinsen:

Monseigneur, je bois à ta santé!

Deres Højhed, jeg drikker paa din Sundhed!

Efter en Middag kaldte han mig hen til sig og sagde: De véd, at jeg er Monarkist! – Jeg ogsaa, Hr. Marskal, sagde jeg (det var jo ulige lettere for mig end for ham, Republikens Marskal). Godt, sagde han, men De véd ikke, hvad jeg sagde, da jeg forleden ude paa Udstillingen modtog . . . – og her nævnte han to høje fyrstelige Damers Navne. – Nej, det vidste jeg ikke! – Jo, sagde han, jeg sagde, at hvis jeg møder dem én gang til, bliver jeg Republikaner! – Jeg spurgte en af Officererne, hvad der laa bag denne Uvenlighed. Han forklarede, at da vedkommende høje Damer skulde køre bort i den ventende Karet, ikke Automobil, havde de vist den gamle Marskal Plads paa Bagsædet. Det havde ikke styrket hans monarkistiske Indstilling. – Og da Generalkommissæren ved en Frokost i Elysée-Palæet blev præsenteret for Republikens Præsident, Gaston Doumergue, der var en lille, smilende og munter Mand, sagde han, eller nærmest raabte han til sin Nabo ved Bordet: De véd, at jeg er Monarkist! Præsidenten hørte det og sagde smilende: Jeg véd det, Marskal, jeg véd det!

Lyautey havde giftet sig højt oppe i Aarene med en meget statelig og smuk Dame, Enke efter en Monsieur Foutoul, som min Kone og jeg efter Lyautey's Død besøgte i Casablanca, hvor

hun havde slaet sig ned. – Marskallen viste hende rent ud sagt et Minimum af Hensyn. Ved en Middag, hvor han havde min Kone til Bords, sad Marskalinden naturligvis lige over for sin Mand. Han raabte til min Kone, saa Madame Lyautey umuligt kunde undgaa at høre det: Hvorledes finder De Marskalinden? Min Kone sagde: Meget smuk! – Ja, har været det, raabte han!

Maurois fortæller i sin Bog, at Lyautey engang laa for Døden i Rabat. Da kom i Løbet af Natten Tusinder af Marokkanere, der elskede ham, og kastede sig i Støvet foran Residenspalæet og bad Bønner for Lyautey. Næste Morgen var han i Bedring og kort efter atter paa Benene. – Men hvad Maurois ikke skriver er, at da Krisen var alvorligst, havde hans Ceremonimester sagt til Marskalinden, at man maatte forberede Begraveshøjtideligheden ved at fastlægge en højtidelig Protokol for Begravelsen; det vilde jo blive en stor Historie. Det skete, Madame Lyautey akcepterede Protokollen og lagde den i sit Chatol. Da Marskalen blev rask, fandt han den og skrev tværs over den med sin store smukke Haandskrift: „Jeg dispenserer Enken Foutoul for at deltage i Marskallens Begravelse!“

Men Udstillingerne gik videre om Efteraaret 1931, idet vi deltog i den internationale Udstilling i Rom for Kolonikunst. Regeringen var nu blevet lidt dristigere, men Dr. Munch var stadig lidt tilbageholdende. Jeg blev atter kaldt hjem, og Stauning spurgte mig, hvad vi skulde bruge. Han var Minister for Grønland og syntes, at vi ogsaa skulde være med i Rom. Vi overflyttede da simpelthen Generalkommissærerne fra Paris til Italiens Hovedstad. Arkitekt Carl Brummer blev vor Arkitekt; han havde lige fuldført den nye Del af Handelsbanken med stort Talent, var stærkt italiensk paavirket og selvskreven til Opgaven.

Det var vel nok en onskabsfuld Morsomhed fra Mussolinis Side at drille Franskmændene med at lave en Koloniudstilling samtidig med den i Paris, selv om han specialiserede sig i de

kunstneriske. Italien vilde vise, hvad det havde lavet i Libyen, som jo var blevet italiensk Lydland – og et meget velstyret Land. De store Kolonilande deltog ikke med Special-Pavilloner som i Paris, men i den mægtige Udstillingshal i Rom. Her fik ogsaa vi overdraget passende Sale, hvor vi udstillede grønlandske Arbejder i Træ og Narhval, ogsaa Tegninger og Malerier udført af Grønlændere, Bøger fra den ældste Tid om Grønland, Figurer med grønlandske Dragter, Fotografier naturligvis, og Kort o.s.v.; en ganske god Udstilling, der ligesom den i Paris over for den store Verden fastslog vor Besiddelse og vort humane Styre af Grønland. Dette var Hensigten og skadede os ikke i Forholdet til Norge – og langt mindre i Grønlandsprocessen i Haag, der netop blev paabegyndt i 1931, og i hvilken jeg ogsaa deltog som Medlem af vor Delegation.

Mussolini, der stod paa Højden af sin Magt, gjorde os den Ære at indvie Udstillingen. Dagen før denne skulde løbe af Stabelen og vor Afdeling stod færdig, viste det sig, at de italienske Haandværkere, vi havde anvendt, til vor store Overraskelse mødte op i flotte hvide Kustode-Uniformer og foretog sig noget højst mærkeligt. De gennemhullede en Række Steder i vore Lærredsvægge for at se, om der var gemt Helvedesmaskiner eller andet Djævelskab, rettet mod Mussolinis Liv. Deres Eftersøgninger var forgæves, hvad de jo maatte vide, da de selv havde opført Udstillingen. De tilhørte det politiske Politi!

Ved Indvielsen havde jeg til Opgave at vise Diktatoren, hvad vi havde udstillet. Det er ofte faldet i min Lod at vise Stats-overhoveder og andre høje Personer rundt paa vore Udstillinger, hvad der i Reglen gaar ret hurtigt. Men Mussolini var ikke til at faa af Sted igen. Han spurgte om alt, stillede sig op foran Fotografier og Kort og vilde vide alt. Jeg var nogenlunde – men heller ikke mere, syntes jeg – underrettet. Foran et Fotografi af en forlængst afdød Troldmand eller Medicinmand fra det nordligste Grønland, som jeg dog vidste noget om, blev han

staaende i flere Minutter. Manden havde et skarpt Ansigt, nærmest indiansk. Mussolini spurgte mig, hvem han var, og jeg svarede, at det var en Troldmand. Men De sagde jo lige, at Grønlænderne er kristne! Jo, men Troldmænd eller Sandsigere spillede – og havde navnlig spillet – en Rolle i Grønland. Saa fortsatte den store Mand, der forresten var ikke saa lidt mindre end jeg selv og i sin meget stramtsiddende Jaket demonstrerede en ikke ringe Embonpoint – han fortsatte med ligefrem at stirre paa Troldmanden! Det var ganske besynderligt. Nogle af hans Følge – saaledes Udstillingens italienske Generalkommissær, Koloniminister og Marskal de Bono, en af de tre Triumvirer fra „Marchen mod Rom“, som henimod Fascismens Endeligt blev skudt som Forræder – nærmede sig for at faa Il Duce til at gaa videre. Jeg sagde til ham, at Troldmanden havde haft en stor Indflydelse i sin Stamme, og at man nok for at have Indflydelse i sin Stamme maatte være noget af en Troldmand! Mussolini var ikke sen til at forstaa, hvem jeg hentydede til, og for første Gang under Besøget smilede han med et stort og hvidt Smil, saa op paa mig og sagde: Jeg tror De har Ret! Saa gik han endelig videre. Journalisterne, baade italienske og danske, skyndte sig at spørge, hvad det var, Mussolini havde sagt. Næste Dag stod det baade i italienske og danske Aviser.

Da jeg i dette Causeri vel nærmest skal holde mig til den mere spektakulære Side af Virksomheden, vil jeg nævne Arbejdet med Verdensudstillingen i Bruxelles 1935 og i Paris 1937, hvor jeg havde den Ære at være Regeringens Generalkommissær, begge Gange med Benny Dessau som Formand – efter dennes Død afløst af August Holm – og med Tyge Hvass som Arkitekt. I Bruxelles var den nye Stil slaaet igennem, og den Pavillon, Hvass byggede, var da ogsaa ultramoderne. Det var den største Udstiling, Danmark nogensinde har haft. Vi gennemførte her en ny Idé, som vi kaldte „En Danskers Liv for

Vuggen til Graven“. Med Statistisk Departement som Medhjælper og med Tegneren Poul Sæbye som Udfører viste vi i en meget stor Sal Danskernes Liv i Tal – d.v.s. i morsomme Opstillinger, Figurer og Billeder – hvorledes en Borger i et Land med en stærkt udbygget social Lovgivning, et højt Leveniveau, et driftigt og givtigt Erhvervsliv lever sit Liv.

Saa godt som alle vore store Firmaer deltog i Udstillingen. B.&W. saaledes med en arbejdende Model i fuld Maalestok af Verdens dengang største Dieselmotor fra Ørsted-Værket i København; Titan havde ligeledes en arbejdende Stand, vore berømte Porcelænsfabrikker og Sølvmedier meget imponerende Udstillinger, vore store Rederier ligeledes. En Plan om at lave en Samling Stands under Fællesmærket „Danmarks fredelige Kolonisering“ kunde jeg desværre ikke gennemføre, men kun lade fremstille et skulpteret Verdenskort, der i mange Hundrede farvede Brikker viste, hvor vore udmærkede Ingeniørfirmaer havde bygget Broer, Jernbaner, Havne, Cementfabrikker o.s.v. Jeg vilde have gjort det langt anderledes festligt med Telegrafister, der tikkede i Shanghai og Yokohama, i Sibirien og i Frankrig; Kulier, der lastede og lossede i Siam og Hongkong; Grønlændere i deres Kajakker; danske Ingeniører, der arbejdede ved Amazonfloden o.s.v., o.s.v. – hvad véd jeg; altsammen opbygget i morsomme Figurer og Panoramaer.

Endelig havde vort Landbrug – der udgav en Kæmpebog paa Fransk om dansk Landbrug – en stor Stand, Færøerne ligeledes. I Kunstpavillonen udstillede vi en fornem Samling af dansk Nutidskunst, og i vort Biografteater vistest danske Film.

Ved Indvielsen, den første paa hele Verdensudstillingen, kom Kronprinsen, vor nuværende Konge, til Stede, og i Bruxelles' store Kanalhavn laa en Eskadre af danske Undervandsbaade. Paa vor Nationaldag, den 15. Juni, kom Kronprinsen igen, denne Gang med en yndig, ung Prinsesse ved sin Side. Det høje Par afsluttede sin Bryllupsrejse i Belgiens Hovedstad. Festlighed afløste

Festlighed, og paa Bruxelles' kgl. Teater udfoldede dansk Kunst og Idræt sig ved en Galaforestilling, som blev en Begivenhed. Den kongelige Ballet dansede for første Gang i Udlandet i hele sin Herlighed, Poul Reumert læste op, Niels Buck havde sendt sine berømte Gymnaster, og Studentersangforeningen sang af Hjærtens Lyst danske og franske Sange. Det var en Fest, kan De tro!

Desværre kastedes en sort Skygge et Par Maaneder senere over al Glæden paa denne store Festplads: Dronning Astrid, den svenske Prinsesse, blev dræbt i sin Automobil, som Kong Leopold selv førte, under en Udflugt i Schweitz. Dronningen havde vist vor Udstilling en særlig Interesse og besøgte den i timevis. Da hun med Følge en Dag meldte sit officielle Besøg, uden – af for mig uforstaaelige protokolære Grunde – at være ledsaget af Kongen, spurgte jeg hende, som jeg plejer – eller plejede – ved saadanne Lejligheder, hvor lang Tid, hun vilde ofre paa os. En halv Time! Men da den var gaaet, bad hun sin Kammerherre sende Afbud til 2–3 andre Pavilloner, og saa blev hun hos os i flere Timer, saa dansk Film og spiste Ispinde. Da Dronningen kørte bort, var en stor Mængde Mennesker forsamlet foran Pavillonen, og der blev fanatisk raabt „Vive la Reine“. Jeg sagde til hende, at hun var meget, meget populær. Hun gjorde med en, syntes jeg, trist Mine en affejende Bevægelse! Faa Uger efter fulgte hele Bruxelles hende med den største Sorg til Graven. Kong Leopold modtog alle Generalkommissærerne paa Slottet i Bruxelles i Anledning af Begravelsen; vi saa, at hans Hoved var stærkt forbundet. Maaske kan man sige, at en klog og venlig skandinavisk Tilknytning til det vestlige Europa forsvandt med Dronning Astrid. Man kan maaske drage visse Slutninger heraf.

I 1937 fulgte saa Paris med en mindre, men ogsaa meget elegant dansk Deltagelse. Vi havde faaet en udmærket Beliggenhed lige neden for Palais Chaillot, det gamle Trocadéro. Ligesom

Bruxelles indviede Kronprinsen Pavillonon, ledsaget af Præsident Lebrun. Atter havde vi den 15. Juni Nationalfest og stort Marinebesøg med mange Officerer, Kadetter og Marinere. Den kongelige Ballet dansede paa Den store Opera. Poul Reumert optraadte i en Akt af Gandrups „Spotterens Hus“ – Akten, hvor det unge straalende Par, Johan Ludvig og Johanne Luise Heiberg i Paris besøger den gamle blinde P. A. Heiberg, hvem Sønnen meddelte, at han uden Vanskelighed kunde vende tilbage til Danmark, hvad han afslog, hvis Landsforvisningsdommen ikke blev ophævet! Hvad den ikke blev. Reumert spillede P. A. Heiberg, Paul Leyssac, en dansk-fransk-engelsk Skuespiller, Johan Ludvig og en ung Skuespillerinde fra Comédie Française, Madame Silvain, den guddommelige Johanne Luise. Vi havde næppe kunnet finde et finere Stykke Dramatik til denne Lejlighed. Balletten under Harald Landers Ledelse gjorde stormende Lykke.

Jeg nævnte Præsident Albert Lebrun. De véd, at det var i hans Præsidenttid, at Ulykkerne væltede ind over Frankrig, hvad jeg skal omtale. Da jeg efter Krigen kom tilbage til Paris i 1946, havde jeg et Par Gange Lejlighed til atter at træffe Lebrun. Han fortalte mig, at han aldrig glemte Kong Christian X, fordi han ved Kong George VI's Begravelse i Westminster havde siddet ved Siden af den danske Konge under den forfærdelig lange religiøse Ceremoni, og Kongen pludselig havde hvisket til Præsidenten: Er De ikke meget sulten? Jo, Sire, sagde han, overordentlig sulten! Tag den Pille, sagde Kongen, den er let at sluge! Det gjorde jeg, sagde Lebrun, og et Øjeblik efter spurgte Kong Christian: Er De stadig sulten? Nej, det er forbi, Sire, sagde jeg. Igen nogle Øjeblikke, og Kongen bøjede sig paany mod Præsidenten og hviskede: Er De ikke tørstig, Hr. Præsident? Jo, sagde jeg. Og saa fik jeg endnu en Pille. Og Kongen spurgte igen: Er De stadig tørstig, Hr. Præsident? Nej, Sire, det er forbi! Det glemmer jeg aldrig Kongen af Danmark, sagde Lebrun. – Jeg maa sige, at jeg fik endnu engang Historien,

da jeg mødte op paa Gare du Nord; det var i Slutningen af 40'-erne, da den tidligere Præsident skulde til København for at tale i Alliance Française eller var det i Institut Français? Men, det gjorde ikke noget, og hvis De, mine taalmodige Tilhørere, skulde komme til mig engang og spørge, hvorledes Historien var med Hr. Lebrun og Christian X, saa skal De ogsaa – om Forholdene tillader det – faa den endnu engang!

Krigen nærmede sig!

Før München-Mødet i 1938 var Europa, som De véd, sat i Krigstilstand. Paris var mørkelagt, Hærene indkaldt; jeg havde sendt min Kone paa Landet, op til Bretagne, for at nævne Dem, hvorledes Paris' Beboere saa paa Situationen. Da blev jeg en Aften ringet op af en Ven fra det store franske Telegrambureau „Agence Havas“, der meddelte mig, at Hitler den følgende Dag vilde møde Chamberlain, Mussolini og Daladier i München. Hvilken lykkelig Løsning! Ak, da jeg lige efter meddelte min Chef, Minister Oldenburg, om Mødets Afholdelse, sagde han profetisk: Ja, saa varer det altsaa et Aar, inden Krigen kommer! Og saaledes blev det jo.

Den 3. September 1939 lidt før Kl. 5 blev jeg sendt op i det franske Udenrigsministerium paa Quai d'Orsay. De erindrer, at de Allierede havde sendt Hitler et Ultimatum, at hvis han ikke inden Kl. 5 trak sine Tropper ud af Polen, vilde Magterne betragte sig som værende i Krigstilstand med Tyskland. – Det var knugende Minutter, kan jeg forsikre Dem, da jeg sad over for en Embedsmand i Ministeriet. Der var ganske stille i de store Kontorer; jeg var den eneste Diplomat, der var til Stede. „Vi venter intet Svar fra Berlin,“ sagde Embedsmanden. Klokkeren blev 5 – og Verdenskrigen var en Kendsgerning!

I Legationen var vi daarligt stillet; Minister Oldenburg laa syg i selve Gesandtskabshuset paa Avenue Marceau paa 8. Maaned. Vi fik ham med stort Besvær kørt i en Ambulance til Fru Olden-

burgs Hus i Fontainebleau, hvor han døde nogle Dage efter. Et Par Uger senere kom Kammerherre H. A. Bernhoft til Paris, hvor han havde været Gesandt fra 1913 til 1932 og derefter Ministeriets Direktør; 70 Aar gammel overtog han midlertidigt Gesandtskabet. Det var Regeringens Mening, at Bernhoft i særlig Grad var egnet til denne Post i den tunge Tid, der forestod. Hans Prestige i franske Kredse var meget stor, og hans Ansættelse virkede da ogsaa beroligende paa de franske Myndigheder.

Den vanskelige Vinter 1939-40, i hvilken der som bekendt ingen Krigshandlinger fandt Sted fra tysk Side mod Frankrig, var en svær Belastning for alle. Man levede i den største Usikkerhed om Fremtiden. Livet levedes desuagtet hektisk i Paris – et ikke ukendt Fænomen i Farens Stund. Restauranter af 2. og 3. Rang blev pludselig mondæne. Her samledes beau-monden, de fleste Mænd i Uniform, store Damer i Røde Kors-Antræk, som vistnok sjældent dækkede over nogen større charitabel Virksomhed. Den mørkelagte By havde imidlertid en vis Hygge. Paa Fronterne, i Maginotlinjen og længere Nord paa, hvor Fortifikationerne jo besynderligt nok holdt op i Tro paa, at denne Del var dækket af den belgiske Hær, blev Hæren langsomt degenereret, og jeg tør mene, at en af Aarsagerne til det store franske Sammenbrud i Maj-Juni 1940 netop var denne Degeneration, idet det er min Overbevisning, at Sammenbruddet havde større moralske end militære Aarsager. Visse Steder, f. Ex. ved Dunkerque, blev der kæmpet modigt, men forgæves. – Imidlertid, vi skal ikke her oprulle Krigens Forløb.

Om Morgenen den 9. April 1940 ved 7-Tiden blev jeg ringet op af en Bladredaktion, der bad mig om Oplysninger om den tyske Besættelse af Danmark! Jeg var bestyrtet og havde ingen Oplysninger! Aftenen før havde vi i Radioen – ligesom De sikkert her i København – fulgt den tyske Flaades Sejlen ud af de danske Farvande. Vi var klar over den Fare, Danmark svævede

i, men da Tyskerne stod Nord paa, mente vi i Paris, at Faren var trukket over. – Det var en Trøst for os i „The Times“, der var ankommet normalt til Paris, at læse, at der havde fundet Kampe Sted, og Kl. 12 hørte vi i Radioen Kong Christians Tale til det danske Folk. Vi fulgte derefter den Retningslinje, Kongen bad os om. Jeg husker, at jeg sagde til Bernhoft: Maaske har vi Lov til at tro, at det danske Folk, naar Befrielsen en Dag maa komme, vil have draget Lære af denne Tilskikkelse. Jeg husker ogsaa, hvad han svarede: Maaske, men mon vort Folk staar til det! – Heldigvis viste det sig jo, at dette var Tilfældet. – Jeg husker ligeledes, at Bernhoft tilføjede: Dette ender med de lange Knives Nat!

Var det en forfærdende Tid for alle i vort Land, kan jeg forsikre Dem, at det ikke var mindre forfærdende for os i Udlandet. Vi følte os fuldstændig forladt. En ubehagelig Ting var det, at Gesandtskabet ved Tyskernes Besættelse mistede sit Statut, sin diplomatiske Tilværelse. Man kunde sige, at Frankrig da maatte forstaa, at da vi havde samme Fjende, Tyskerne, var den Sag let at ordne. Men helt saadan var det ikke. Der maatte herske Mistillid til den danske Regering, der – set udefra – havde kapituleret over for Hitler; ja, maaske var vor Modstand Spilfægteri. Dør kom Kammerherre Bernhofts Prestige os til Hjælp, til uvurderlig Hjælp. Den franske Regering fortsatte med at anerkende os, naturligvis ikke som Allieret, men – naar vi forholdt os stille – som Venner. Den 9. April om Morgenen rejste sig for vort Gesandtskab saaledes mange Spørgsmaal. Et af de vigtige var, hvad Pressen vilde sige, hvorledes den, der var saa godt som uden positive Meddelelser fra Danmark – og de Meddelelser, der kom, var naturligvis censureret af Tyskerne – vilde bedømme Situationen. Det gik i den Henseende bedre, end vi turde haabe.

Jeg erindrer, at jeg om Eftermiddagen modtog Besøg af en betydelig Journalist, Monsieur Martin, fra Bladet „Le Matin“. Han spurgte om, hvor mange der var faldet paa dansk Side? Var det ikke 13, der var nævnt i „Times“? Det var altsaa

blikkelig Kapitulation, sagde han. – Hvad skulde jeg svare? – Han fastslog som sin Mening, at vi maatte have kapituleret, og at vi havde ladet Tyskerne komme ind i Landet praktisk talt uden Sværds slag. Ser De, sagde han, jeg er Irer, og 800 Irere har engang erklæret Storbritannien Krig! – Men han tog imod Fornuft, da jeg sagde ham, at i Betragtning af, at der havde fundet Kampe Sted, og da hverken han eller jeg eller nogen i Paris vidste mere, maatte man have Lov til at tro, at vi var hæderlige. At bebrejde Danmark noget i hans store Blad vilde være et moralsk Overfald, som ikke kunde gavne Frankrig i den kommende Tid. – Jeg maa sige, at jeg med skælvende Hænder næste Morgen aabnede „Le Matin“. Der stod med fed Overskrift: „*Le Danemark a perdu tout fors l'honneur*“ – eller paa Dansk: „*Danmark har tabt alt undtagen Æren.*“ Journalisten havde brugt det gamle franske Ord „fors“ i Stedet for f. Ex. „sauf“, undtagen. Citatet er fra François I's Brev til sin Moder efter Slaget ved Pavia 1525, hvor han blev taget til Fange af Spanierne: Madame, tout est perdu fors l'honneur.

Denne Artikel kunde vi være tilfredse med.

I Gesandtskabet fulgte vi om Morgenen den 9. April paa en ganske mærkelig Maade Tyskernes Indtrængen fra Grænsen til Kolding, idet jeg havde bedt Store Nordiske Telegrafselskab's Kontor i Paris, hvorfra der gaar et Kabel over Calais til København, om at holde Linjen aaben. Vi kunde saaledes hele Vejen staa i Forbindelse med Telegrafstationerne, indtil Tyskerne efterhaanden besatte dem. Jeg tror nok, at den sidste, vi talte med, var Kolding. Det var, forstaar De, en tragisk Funktion, en grupvækkende Oplevelse.

Fra franske Venners Side mødte vi den største Forstaaelse. Jeg erindrer saaledes, at vi blev ringet op den 9. om Aftenen af en Ven og hans Kone, der spurgte os, om vi havde Penge, og om vi vilde komme og spise Middag med dem. Vi tog imod Indbydelsen og faldt ned netop i et Milieu, som jeg lige nævnte, i en

Restaurant, hvor der var fuldt af Officerer og elegante Damer. Der var ingen Grænse for Deres Godhed. En Ven, som var i den franske Generalstab, forklarede os, hvorledes Englænderne og Franskmændene vilde omringe Danmark søværts o.s.v., o.s.v. Det var det rene Dilettanteri, men meget velment. – Penge-spørgsmaalet var brændende nok; men vi havde Reserver, og Gesandtskabet skaffede sig, hvad vi havde Brug for gennem et fransk-dansk Forsikringsselskab, der laa inde med et betydeligt dansk Tilgodehavende. Det *er* tilbagebetalt.

Vi forberedte os nu paa Tyskernes Indmarch i Frankrig. Og den lod jo ikke vente paa sig. Paris var aldeles uforberedt paa Katastrofen, naar undtages enkelte forudseende Folk. Fra Begyndelsen af Juni, da alle kunde se, hvor det bar hen, var det et talende Tegn, at der hver Dag stod en tæt Røg op fra det franske Udenrigsministeriums Skorsten. Det var Arkiverne, der blev brændt. Og dog fandt Tyskerne vigtige Dokumenter, da de besatte Paris.

Den 12. Juni Kl. 4 om Morgenen maatte vi efter Ordre hjemme fra forlade Paris. Minister Bernhoft, den daværende Legationsraad John Knox og min Kone og jeg rejste sammen med vore Husassistenter i vore Vogne; Legationsraad Seedorff og Attaché Winge forblev i Paris, der laa indhyllet i en tæt, fed, sort Os, der kom fra de af Franskmændene brændte Petroleumslagre langs Seinen. Ja, vi blev da et Led i den uigennemtrængelige Flygtningekæde mod Syd. Langsomt, langsomt kom vi frem ad Vejen mod Orléans. – 7 Timer om at køre 35 km. Bombardementer standsede undertiden Strømmen. Ogsaa de flygtende Hærafdelinger standsede os. I Skovene troede vi om Natten at kunne finde Beskyttelse. Nej, Overflyvningerne fortsatte. Jeg husker, at de var særlig ubehagelige paa Dæmningen over Loire ved Byen Blois. – I Tours opholdt den franske Regering og Parlamentet sig. Et Slags Slot var stillet til det danske Gesandtskabs

Raadighed. To Dage efter flygtede vi til Bordeaux, hvor Pétains Regering blev dannet. Vi skiltes her efter Aftale fra Bernhoft og Knox og tog til den spanske Grænse, senere til Biarritz, hvor talrige Diplomater var strømmet til, saaledes den pavelige Nuntius. – Det var den store Forvirring. – Her hørte jeg den 18. Juni i Radioen fra London General de Gaulles berømte Opraab til det franske Folk. Derfra skulde Redningen altsaa komme! Jeg maa sige, at jeg i Øjeblikket opfattede det som en Opfordring til Borgerkrig. Og det var jo ikke helt galt.

Derefter fulgte et godt Aars Tid i Vichy, hvortil Tyskerne i Biarritz mærkeligt nok gav mig et Ausweis. Det blev den mærkeligste Tid i min lange Tjeneste. Da min Kone og jeg kendte Madame Pétain i Forvejen og havde direkte Adgang til hendes Lejlighed paa det Hotel, hun boede paa, kom vi det nye regerende Frankrig paa nært Hold. – Det var ikke altid absolut betryggende. – Om Pétain kan der siges, at han havde fascistiske Ideer, ialtfald meget antiparlamentariske. Han havde været udsendt som fransk Ambassadør hos Franco og formentlig dér lært noget af Kunsten. Han nærmede sig 80 Aar, men var fysisk stærk. Han er jo blevet lagt for Had, og jeg skal begribeligvis ikke tage Stilling hertil. Meget tydede paa, at den gamle Mand aandeligt ikke kunde følge med. En af mine Venner, tidligere Præfekt, kom til Vichy sammen med sin Kone. De var glødende Tilhængere og nære Venner af Marskallen, som hver Dag modtog Præfekten til en kort Samtale eller til Frokost. Han har fortalt mig, at han en Dag fandt Marskallen aldeles rasende. Han havde i Aviserne læst, at der var oprettet et særligt Kommissariat til Jødespørgsmaalets Behandling. Han kaldte paa Direktøren for sit Kabinet og spurgte, hvad i Alverden dette skulde betyde; hvem der havde givet Ordre til denne Indretning? Direktøren forklarede Marskallen, at han selv havde skrevet under paa Dekretet, der samme Morgen stod i Statstidende. – Det erindrede han ikke!

Den Morgen, Aviserne meddelte om Tyskernes Indtrængen i Rusland, var Præfekten netop hos Pétain. „Nu har vi dem,“ sagde han glædesstraalende. „Hvem?“ spurgte min Ven. „Tyskerne,“ sagde Marskallen, „det bliver deres Undergang!“

Madame Pétain fortalte en Dag under et Besøg, vi aflagde hende, at Marskallen af Tyskerne var blevet opfordret til at tage til Paris for sammen med Hitler i Invalidekirken at modtage Kongen af Roms, Hertugen af Reichstadts Kiste, som var ført til Paris fra Wien; en Gestus fra Hitlers Side – i hans Beundring for Napoleon – som skulde gøre et uudsletteligt Indtryk paa Franskmændene. Marskallen havde stillet den Betingelse, at han som fransk Statsoverhoved skulde bo i Versailles, og at denne By skulde evakueres af de tyske Tropper. Det var Tyskerne gaaet med til, og de havde exproprieret en Hollænders store Villa i Versailles til Marskallens Bolig. – I sidste Øjeblik blev Pétain advaret, fik Betænkeligheder, idet det blev meddelt ham, at Tyskerne vilde beholde ham som Fange i Versailles. Han afslug da til Hitlers store Skuffelse Arrangementet, og Hitler modtog en sen Aftentime under Faklers Lys alene Reichstadts Kiste, der jo nu staar i Invalidekirken tæt ved Napoleons Grav.

Endnu en Historie om Pétain: Da han blev dømt til Døden, var han til Stede i Retten i Paris. Hans Advokat ledsagede ham ud af Retslokalet, og da de stod i et tilstødende Værelse, var Advokaten ikke helt sikker paa, at den gamle Mand, der var stærkt tunghør, forstod, hvad der var sket; han sagde da til Pétain: Det blev en Dødsdom, Hr. Marskal. – Pétain var ganske rolig, og da han saa, at en Herre, som han ikke kendte, var fulgt med ind i Værelset, spurgte han Advokaten, hvem han var. Advokaten svarede: Det er Fængselsdirektøren! Hvad hedder han? spurgte Pétain. Han hedder Monsieur Mort (Døden)! Det var da pudsig! sagde Marskallen. – Og det kan man jo nok sige, naar man som dødsdømt ellers ikke har tabt Besindelsen! – De véd, at de Gaulle benaadede Pétain til livsvarig Indespærring paa en lille

Ø nær Bretagnes Kyst – et nyt St. Helena; men mindre gloriøst. Et Forsøg paa at faa Pétains jordiske Rester overført til Heltekirkegaarden Fort Douaumont ved Verdun er blevet afslaaet af Regeringen. – Han levede sine sidste Aar bevogtet af Gendarmmer; nu og da modtog han Besøg af sin Kone. At han ikke helt havde tabt Humøret viser, at da Gendarmen en Dag til hans Frokost havde skaaret et haardkogt Æg over i fire Dele i Stedet for som vanligt i to, spurgte han sin Vogter: Venter De Fremmede?

Mine Herrer, vi er naaet et Stykke Vej paa min beskedne Bane, og jeg maa nok holde op her. I Januar 1946 blev jeg atter udnævnt i Paris. Nogle Dage efter var det, at General de Gaulle pludselig forlod Ledelsen af Regeringen, og den meget forvirrede og forvirrende Epoke i fransk Politik tog sin Begyndelse for at afsluttes i Maj dette Aar med Generalens Overtagelse af Magten. Tiden, der er gaaet efter, vil jeg for mit Arbejdes Vedkommende lade ligge. Interessant har det været at deltage i NATO-møderne i Paris, betydningsfulde Manifestationer har fundet Sted, ogsaa paa det kulturelle Omraade, saaledes i UNESCO, hvor jeg har været delegeret. Vigtigst har været Danmarks-huset og Frederikskirkens Opførelse. De er begge ogsaa nationale Samlingssteder af stor Rækkevidde. Jeg tror at turde sige, at disse Aar har været rige paa Fremgang i den dansk-franske Kulturveksling.

Der er efter den sidste Verdenskrig, i Frankrig som i næsten alle Lande, ligefrem en Tørst efter at lære hinanden bedre at kende kulturelt. Og det har jo været min Opgave med en fremragende Støtte hjemmefra, hvor vor Kulturpolitik har taget et Omfang som aldrig før, at formidle dette Arbejde i Frankrig. Det er sket paa mangfoldige Maader. Undervisningen i Dansk er blevet indført ved en Række Gymnasier i Paris, paa 4 franske Universiteter har vi danske Lektorer i dansk Sprog og Litteratur. Bøger er blevet udgivet, saaledes én, som vi er særlig stolte

af: en Oversættelse paa Fransk af Holbergs Komedier i 2 Bind, et Foretagende, der er udført næsten udelukkende ved private Midler, nemlig for ca. 80.000 Kr.; men Undervisningsministeriet gennem Rask-Ørsted Fonden har dog bravt staaet os bi. Film om Danmark vises overalt i Frankrig, dansk Musik spilles i fransk Radio – og Danmarkshuset paa Avenue des Champs Elysées er som nævnt blevet bygget. De véd, at det er et Centrum for dansk kulturel og økonomisk Oplysningsarbejde, hvor der holdes Møder og oplysende Udstillinger om dansk Kultur og Erhvervsliv. Studenterudvekslingen er i stadig Udvikling, i Det danske Studenterhus bor kundskabssøgende unge danske, Kunstudstillinger er afholdt, og hvis nogen af Dem i Deres store Virksomheder om kort Tid modtager en Opfordring til økonomisk at støtte Genoprettelsen af den gamle fransk-danske Association, som vi er ved at bringe paa Benene igen efter nogle Aars Inaktivitet, fordi andre Opgaver har trængt sig paa, saa beder jeg Dem ikke holde Dem tilbage. Paris-Universitetets Rektor, Professor Jean Sarrailh, der var her i København for et Par Uger siden, har lovet at være denne Associations Præsident; nogen finere og mere indflydelsesrig kunde vi ikke faa.

Vi er stolte af at knytte Danmarks og Frankrigs kulturelle og økonomiske Liv nærmere til hinanden, hvor vanskeligt det end netop i disse Dage synes at være at ordne visse livsvigtige Spørgsmaal for den europæiske Samhandel. Den kulturelle Udvikling har ofte hjulpet den økonomiske til at udfolde sig. – Jeg haaber, at det ogsaa i dette Tilfælde vil blive saaledes. Og alle De, mine Herrer, der staar Forretningslivet saa nær, vil have Forstaaelse heraf.

Tak!

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING

En mand og et virkefelt	5
En bog, som blev en anden –	7
<i>Af Docent, dr. phil. HAKON STANGERUP</i>	
Billeder fra Helge Wamberg's virke	13

FØRSTE AFSNIT

Mindeord om Helge Wamberg	25
Af sjælden støbning	27
<i>Af Statsminister H. C. HANSEN</i>	
Mere fransk end de franske	33
<i>Af Ambassadør CHRISTIAN FOUCHET</i>	
Et sprudlende initiativ	37
<i>Af Ambassadør EJNAR WÆRUM</i>	
Tilsløret, men ikke udsløret	39
<i>Af JULES ROMAÏNS, Medlem af Det franske Akademi</i>	
Redebon med råd og dåd	41
<i>Af Skuespiller POUL REUMERT</i>	

Stadig i vore tanker	47
<i>Af ÉMILE HENRIOT, Medlem af Det franske Akademi</i>	
Han glemte aldrig sin stand	49
<i>Af Chefredaktør SVEND AAGE LUND</i>	
Han viste os Danmarks kultur	53
<i>Af ANDRÉ MAUROIS, Medlem af Det franske Akademi</i>	
Trofasthed i pligter	55
<i>Af Redaktør CARSTEN NIELSEN</i>	
Den yngste, som blev den ældste	57
<i>Af Legationsråd KRISTJAN BURE</i>	

ANDET AFSNIT

Træk af Dansk Kulturarbejde i Frankrig 1920–1960	61
Dansk oplysningsarbejdes mål og midler	63
<i>Af Minister SIGVALD KRISTENSEN</i>	
Presse- og kulturattachéernes arbejde i Frankrig	73
<i>Af Ambassaderåd MOGENS HERMANNSEN</i>	
De studerendes første mødested	85
<i>Af Dr. VINCENT NÆSER</i>	
Det danske Studenterhus	91
<i>Af Direktør CHR. H. OLESEN</i>	
Danmarks Hus paa Champs Elysées	107
<i>Af Arkitekt, m. a. a. TYGE HVASS</i>	
De danske lektorater og lektorer	113
<i>Af Lektor, dr. phil. HENNING FENGER</i>	
Hvorledes Holbergs Komedier kom ud paa Fransk	127
<i>Af Professor, Dr. phil. F. J. BILLESKOV JANSEN</i>	

Dansk teater og ballet i Frankrig	137
<i>Af Redaktør, cand. mag. SVEND KRAGH-JACOBSEN</i>	
Danske forskere i fransk og på fransk	149
<i>Af Professor, dr. phil. KNUD TOGEBY</i>	
Danske korrespondenter i Paris	157
<i>Af Redaktør JØRGEN BAST</i>	

TREDIE AFSNIT

Helge Wamberg resumerer –	167
Mit Arbejde i Paris	169
<i>Af Minister HELGE WAMBERG</i>	

DANSK KULTUR I FRANKRIG

1920-1960

er udgivet af og trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S. Bogen er udsendt i december 1959. Skriften er Monotype Fournier. De anvendte fotos er alle fra fru Sascha Wamberges billedsamling. Klicheerne er fremstillet af Løvendahls Kliché Anstalt I/S, og papiret er matglittet specialtryk fra A-S De forenede Papirfabrikker. Bogbinderarbejdet er udført i Bianco Lunos Bogbinderi.